

Slotty, Friedrich
Vulgärlateinisches Übungsbuch

PA
2625
S56
1918

KLEINE TEXTE FÜR VORLESUNGEN UND ÜBUNGEN
HERAUSGEGEBEN VON HANS LIETZMANN

143

VULGÄRLATEINISCHES ÜBUNGSBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON

DR. FRIEDRICH SLOTTY
PRIVATDOZENT IN JENA

PREIS 2,50 M.

BONN

A. MARCUS UND E. WEBER'S VERLAG

1918

TABVLAE IN VSVM SCHOLARY

EDITAE SVB CVRA

IOHANNIS LIETZMANN

Erschienen sind:

1. SPECIMINA CODICVM GRAECORVM VATICANORVM collegerunt PIVS FRANCHI DE CAVALIERI et IOHANNES LIETZMANN. 1910. XVI S. 50 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 6 M., Vorzugsexemplare in Pergament 12 M.
2. PAPYRI GRAECAE BEROLINENSES collegit WILHELM SCHVBART. 1911. XXXIV S. 50 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 6 M., Vorzugsexemplare in Pergament 12 M.
3. SPECIMINA CODICVM LATINORVM VATICANORVM collegerunt FRANCISCVS EHRLE S. J. et PAVLVS LIEBAERT. XXXVI S. 1911. 50 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 6 M., Vorzugsexemplare in Pergament 12 M.
4. INSCRIPTIONES LATINAE collegit ERNESTVS DIEHL. XXXIX S. 1912. 50 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 6 M., Vorzugsexemplare in Pergament 12 M.
5. HANDSCHRIFTEN DER REFORMATIONENZEIT ausgewählt von Prof. Dr. G. MENTZ. 1912. XXXVIII S. 50 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 6 M., Vorzugsexemplare in Pergament 12 M.
6. ANTIKE PORTRÄTS bearb. von RICH. DELBRÜCK. LXX S. (mit 41 Abbild.). 62 Tafeln in Lichtdruck. 1912. In Leinenband 12 M., Vorzugsexemplare in Pergament 20 M.
7. INSCRIPTIONES GRAECAE collegit O. KERN. XXIII S. 1913. 50 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 6 M., Vorzugsexemplare in Pergament 12 M.
8. SPECIMINA CODICVM ORIENTALIVM collegit EVGENIVS TISSERANT. XLVII S. 1913. 80 Tafeln in Lichtdruck. In Leinenband 20 M., Vorzugsexemplare in Pergament 30 M.

VULGÄRLATEINISCHES ÜBUNGSBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON

DR. FRIEDRICH SLOTTY
PRIVATDOZENT IN JENA

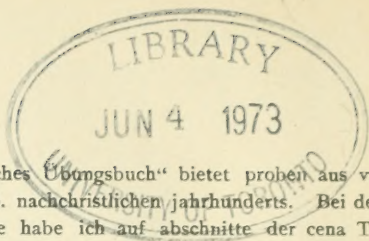
BONN

A. MARCUS UND E. WEBER'S VERLAG

1918

P
2625
S56
1918

Vorliegendes „Vulgärlateinisches Übungsbuch“ bietet proben aus vulgärlateinischen texten des 1.—6. nachchristlichen jahrhunderts. Bei dem gange durch diese jahrhunderte habe ich auf abschnitte der cena Trimalchionis und der Aetheriae peregrinatio nicht verzichten wollen, obwohl sie in der „Sammlung vulgärlateinischer Texte“ von W. Heraeus und H. Morf bereits in handlicher form vorliegen. Besonders willkommen wird der abdruck der Appendix Probi III sein, die bisher für übungszwecke schwer erreichbar war. Die probe aus Lucifer Calaritanus, dem „hervorragendsten vertreter des vulgärlateins seiner zeit“, liefert zugleich einige stücke der Itala. Einige gedichte des Commodianus und Venantius Fortunatus schaffen gelegenheit zu metrischen und prosodischen übungen. Das wesentliche dieses büchleins besteht aber in der verbindung der texte mit einer auswahl vulgärlateinischer inschriften; diese, auf lautlicher grundlage in der form eines index angeordnet, sollen das material liefern, lautliche erscheinungen, zu denen die handschriftliche überlieferung der texte eine handhabe bietet, auf gesichertem boden zu erörtern; daneben können sie aber auch geeigneten stoff zu selbständigen übungen abgeben, da sie ja stets auch andere erscheinungen bieten, auf welche die einordnung die aufmerksamkeit des lernenden nicht hinleitet. Für das selbststudium geben die verweisungen auf F. Sommers Handbuch der lateinischen Laut- und Formenlehre die nötigen hinweise.

Dass mir die Diehlschen sammlungen meine aufgabe wesentlich erleichtert haben, erkenne ich dankbar an.

Jena, im januar 1918.

FR. SLOTTY

INHALTSÜBERSICHT

	seite
I. teil: inschriften zur lautlehre	3
II. teil: texte	29
1. Appendix Probi III	29
2. Petronius Arbitr (sat. XV, 36—46)	33
3. Lucifer von Calaris (de non parcendo in d. d. cap. 27—29)	41
4. Aetheriae peregrinatio ad loca sancta (cap. 1—7)	46
5. Anthimus (cap. 3. 10—15. 65)	56
6. Commodianus (instr. I, 3. 7. 17. 27. II, 3)	59
7. Venantius Fortunatus (carm. I, 20)	63
Vergleichstabelle zu den inschriften der Diehlschen sammlungen	64

I. TEIL

INSCHRIFTEN ZUR LAUTLEHRE

A. EINFACHE VOKALE

a *îc-* st. *îā-* (So s. 56) = nr. 1; *uo-* st. *ua-* (So s. 110) = nr. 2; *-ae-* st. *-a-* (Gg s. 100) = nr. 3

1 [...] a(nnis) VIII m(enses) II d(ies) VII et in|nocen-
tissimo | pusino Ienua[r]io | filio eius. uix(it) an(nis) || II 5
m(enses) III d(ies) XVII. Secun|dianus et Ianua|ria paren-
t(es) filiae | et nepoti fec(erunt)

2 C. Bruttio Praesnte [I]I Sex|to Quintilo Condiano | cos. P.
Popilius Priscinu|s seu(i)r sol (²) se uio posurunt. f(ili) e|t neptes 5
pos(uerunt). P. Pop(ili) Pri(scine) aue. be|ne uoleas, quisq(ue)
es, uiator. | [ne]qe uale(at), qui me amoue(rit)

3 pro salute | imp. Caesaris | M. Aureli Seue|ri Alexsan-
dri || pii felicitis Aug. | Ioui optimo maximo Doliceno 5

ë *ae* st. *e* (So s. 71) = nr. 4 (ferner nr. 44. 67. 86. 112.
115. 143. 155. 168. 170. 176 u. ö.); *i* st. *e* (So s. 58. 113)
= nr. 5 f. (ferner nr. 50. 91. 104.); *o* st. *e* (So s. 114 f.) = vgl.
nr. 105. 125

4 d(is) m(anibus). | M. M. F. (²) L. Domi|tio Domitio |
coiux con fi||lis baenae mae|renti fecit coiugi inconparabili 5

5 Plaianus equis | in uixelatione | Dalmatorum V, | uixxit
annos X[L], || impedium de suo | denaria XXXVIII|CCC 5

6 d(is) m(anibus) s(acrum). | L. Ualeri Nepo|tis militis[m] |
legionis VII || geminae sti|pendiorum | VII, anoru XXX. | hic 5
qui legs |, di(cas): sit ti(bi) tir(ra) le(uis)

ë *ae* st. *ê* (So s. 72) = nr. 7 f. (ferner nr. 25. 55. 69. 143.
152 u. ö.); *i* st. *ê* (So s. 61) = nr. 9 (ferner nr. 10. 32. 67. 83.
104 f. 118. 130 f.)

1 III 12711 (Dalmatien); 3 vgl. IX 1209, 4032 II 3125 *Dienensis* =
Dianiensis u. a. 2 V 7465 (Vardagate) 1 *Praesente ti* der stein 1 f.
i. j. 180 n. C. 6 vgl. I² 583, 77 (123 v. C.), 593, 93. 103 (45 v. C.)
uocatio f. *uacatio* und Lindsay-Nohl, Lat. Spr. s. 19 3 V 2313 (Atria)
2 vgl. VI 5822 XI 3539 1V 2308 VI 9492 *Caeseris* 4 VI 35118
5 vgl. Thes. II 2104, 1 ff. 5 XIII 3458 (Châlons-sur-Marne, 3./4. jht.)
1 vgl. Ephem. epigr. VIII 15 s. 360 (2. jht.) *miliis* CIL IV 1994 *miliis*
u. ö. 2 vgl. Not. dign. ed. Seeck p. 317 4 oder X[X] 6 II 1126
(Italica)

7 d(is) m(anibus). | Iuliae Serene, | que bixit annis [. . .] |
mesibus VIII || diaebus X[. . .]. | Iulia Bict[orin]a filie 5
du[clis]simae

8 d(is) m(anibus) s(acrum). | Maximus et Lascius | duo fratres
conue[nientes in uno hunc || titulum nobis posuimus uiuis, 5
ut posse[mus at superos secu[r]ius uitam bonam ger[re], qua.
fini fata uole[bant]. qui qua uita ui[ximus una, numquam | inter 10
nos fecimus uer[bum] amarum. uoluptates secuti simus || omnes, 15
uitae nostre | a nobis numquam quit[quam] negatum est. i[t]a
tu qui legis, bona | uita uiue sodalis, || quare post obitum | 20
[n]ec risus nec lusus | [n]ec ulla uoluptas | erit. haue, Ma-
ximae. | mentem habae quod legeris, quare uita || morti pro- 25
pior fit cottidiae. uale

9 Matronis | D. Vignidius | Crescins | u(otum) s(oluit) l(i-
bens) m(erito)

ī *e st. i* (So s. 62) = nr. 10 (ferner nr. 12. 15f. 18. 22. 48.
74. 79. 96f. 99. 105. 127. 140 u. a.)

10 Maciae [[Seue]] | Seuerine m[emoriae] aet[er]ne Aureli[us] 5
Ualerian[us] se uiuo co[i]ugi et sebe, | ciuis [[Uer]] Uerg[el]leses,
Maci Se[uerini] soror(i) t[re]buni legion[is] secundes It[alices] 10

ī *e st. i* (So s. 63) = nr. 11 f. (ferner nr. 10. 37. 54. 104. 130.
132 u. a.)

11 tu, dea, tu [p]rese nostro succurre labore

12 deuo | Nodenti. Silulanus | anilum perdidit. | deme- 5
diam partem || donauit Nodenti. | inter quibus nomen | Seni-
ciani nollis | pe[r]mittas sanita[tem], donec perferat || usque 10
templum No[dentis]

δ *e st. o* (So s. 68) = nr. 13; *u st. o* (So s. 66) = nr. 14
(ferner nr. 18. 90. 105)

13 d(is) m(anibus) s(acrum). | [Iu]l. Uitali | serori ca[r]is-
simae || ann. LXV Au[r]el[us] Cos[c]on[us] | [f]rater f(acien- 5
dum) c(urauit)

7 XIV 1195 (Ostia) 8 IX 3473 CE 186 (Peltuinum) 12 f. zu *verbum*
amarum s. Thes. I 1822, 21 ff. 20. 24 *quare* = *quia*, *quod* s. Löfstedt
s. 323; vgl. frz. car 24 f. Buech. vgl. Phaedr[us] 3, 20, 10 9 V 6615
(im ager Nouariensis) 10 XII 1356 (Vasio, 3. jht.) 6 vgl. nr. 27 *se*
uiui fecerunt 7. 10 f. vgl. I² 8, 9 *aidiles*, *tempestatebus* 398 *trebibus*
12 f. vgl. nr. 28 *Traianes* nr. 59 *Sabinaes* nr. 140 *secundes* 11 IV
2310^k add. p. 216 (g) Verg. Aen. 9. 404 *praesens*, *labori* die hss
12 VII 140 (Gloucestershire) 2 statt *Siluanus* 8 *petmittas* die platte
13 II 5342 (Caesarobriga) 3 vgl. II 515 *seroribus* III 3174 *serori* Parodi:
Stud. ital. di fil. class. I 400

14 Q. Corneli Q. l(ibertus) | Andriae, | in frunte p(edes) | XII, in agro p(edes) X

ō u st. ō (So s. 68) = nr. 15 (ferner nr. 63. 69. 76. 95. 120. 130. 139 u. a.); uo st. ō = nr. 16

15 Uictor puer u|xet annus | octo dies u|ginti et septe

16 [T.] Iunius Hermes | II u(ir) Iobi buot|un [l]ebŋ s|o[l]b[e]t

ŭ o st. u (So s. 69 f.) = nr. 17 f. (ferner nr. 4. 95. 131. 171); i st. u (So s. 69) = nr. 19

17 C. Fufidio At|tico e(gregiae) m(emoriae) u(iro) | C. Fufidius At|ticus u(ir) c(larissimus) cos. fillius et Nerat|a Marul- 5
lina | c(larissima) f(emina) norus

18 d(is) m(anibus). | Aelius Domitius uet(eranus) | leg. II adi(utricis) domo Erapuli | ciues Surus uiuos sibi || itero fecit. 5
s(it) t(ibi) te(rra) l(euis). | Ael. Dमित uet. leg. II ad(iutricis) qui super uixit | annis LXXXX

19 d(is) i(nferis) m(anibus). | Q. Messio | Solleni | Licinia Nopo|nta. qun c(o) uin|sin annis XXX. | congigi ponsi 5

ū o st. ū (So s. 70) = nr. 20 (ferner nr. 169)

20 [. . . ui]|xit annis quadracin|ta cinque, ex quo na|ti
sun fili uiginti un|u, et Camuriusnia Ro||fina filia ipsuius, q|ue 5
uixit annis cin|quaginta quator, | baene maerenti fecerun

y e st. y (Gg s. 80) = nr. 21; yi st. y = nr. 22; e (= ae) st. au (av) = nr. 23 (ferner nr. 154); i st. y = vgl. nr. 32

21 Semperusa h(ic) s(ita)

22 L. Titio Iucu|ndo M. Titia | Clycenna p|atrono suo || fecit

23 d(is) m(anibus). | Q. Caecil|us P. fil. Quir. | Uictori||nus, 5
qui pre|cepto patris | carissimi | paruit et meso|leum cum trib||unal et aralibus | perfecit. u(ixit) a(nnis) LV. h(ic) s(itus) | e(st) 10

14 X 4936 (Venafrum) 3 vgl. noch IV 1679. 5123 *dipundi*, *dupundiu* V 2046 *rusarum* VIII 4836 *marmureum* 15 VI 28916 2 *annus* überaus häufig statt *annos* 16 III 7595 (Moesia inferior) 3 *iebŋ* der stein 4 *soibŋ* der stein 17 IX 2450 (Saepinum, 3. jht.?) 18 III 11076 (Pannonia superior) 3 *Hierapolis Cyrrhesticae* 19 IX 2892 (Histonium) 4 f. *Nepotia?* 7 vgl. V 6114 VI 28273 VIII 19146 *conigi* III 14809 XIV 688 *coigi* 20 X 5939 (Anagnia) 4 f. vgl. I² 1621 *Fortona* XIV 2934, 16 *omane* = *humane* 5 vgl. So s. 432 und nr. 95 *ipseius* 21 II 1329 (Baetica) vgl. nr. 18 *Surus* nr. 64 *Saturus* 22 III 9364 (Saloniae) 3 vgl. III 12071 (Aegypten) *Cyrrinaecae* VIII 12943 (Karthago) *Thiye* 23 VIII 19929 (Numidien) 8 f. vgl. VIII 20686 (Mauret. Sitif.) *maesolaen* V 3801 (Verona) *mesolaen* VIII 20734 (Mauret. Caes.) VI 2120 XII 3861; Kretschmer, Gesch. d. griech. Spr. s. 327 10 vgl. Niedermann, Berl. phil. Woch. 1911 s. 1433

Der Mittellaut ü (So s. 63. 96 f. 104 ff.): *geschrieben u* = nr. 24--26 (ferner nr. 76. 105); *geschr. y* = nr. 27 (ferner nr. 165); *geschr. i* = nr. 28 f. (ferner nr. 8. 12); *geschr. e* = nr. 30 (ferner nr. 16. 134); *geschr. o* = nr. 31

24 d(is) m(anibus). | Q. Ualerius Messalinus | bibus sibi
conparauit | et Aurelio Rufino filio suo, || qui uixit ann(is) 5
XXI, burgo | decessit, et Flauiae Rufine | coiugi suae libertis
libertabusque | posterisque

25 di. m. | M. Ulpus | Aibinus | mils coh. VI || pr(ae- 5
toriae) stup(endiorum) X, uixit annis XXX|V mesib. quat|tor
diaebus X. | Iulius Respt|us contuber|nali suo ob(ito) be|ne- 10
merenti [f]ecit in trasi|to

26 Gelia Aticae | munumentu | fecit Flauio Abascanto |
uiro suo benemerito. || uixsit annis LV. hic s(itus) est. sit 5
t(ibi) t(erra) l(euis)

27 a hic sita est Arria | M. f. Maximilla | unibyria, que
uixit in connubio Marco || Aurelio Augg. lib(erto) Felici 5
an(nis) XVIII m. VIII | d. XVI caste. que in his | annis
nunquam mari|to suo male dixit || b fast völlig verloren hoc 10
heroum se uiui fec(erunt)

28 d. m. | M. Titurius Gai f. mil. leg. II Traianes chor(tis)
III pil(i) prior(is) natio(ne) Italus. coniux dilcissima eres | b(ene)
m(erenti). εὐφύχι

29 area pertines | at munimentum | Otaciliorum | p. p. XX
quadra||tos 5

30 Iulia Tertia | Lucide lib|erte ann. XVI | infelicisse||me 5
titulum [p]os.

31 d. m. | Clodi Musaei | seuri Tarrac. | Porcia Hiero||nis 5
uxor | marito optomo | fecit

B. DIPHTHONGE

ae e st. ae (So s. 71 f.) = nr. 32 (ferner nr. 7. 8. 11. 20. 23 f.
27. 30. 54 und sehr viele andere)

24 VI 28062 5 vgl. XIV 671 *cubuculis* 319 *seur* 25 III 7148
(Karien) oder d. i(nferis) m. 3 *Albinus* 5 vgl. I² 2393 *Lusumacus*
neben *Lusimacus* IX 1424 *stupendiorum* 7 f *ouattor* der stein 26 VIII
21204 (Caesarea) 2 vgl. VIII 21116 27 VI 12405 3 vgl. Vel. Longus
VII 75 f. Priscian. II 7, 15 ff; CIL VI 2500 *fyrmus* VIII 7156 *fydes* IX
3488 *myseri* XIV 418 *unibyriae* 1064 *byrginio* 28 III 6611 (Alexandrien)
29 VI 23606 De 8334 2 durch falsche etymologie bedingte nebenform
von *monimentum*, vgl. VI 25134 X 1870 II 5718 4 *pedes* 30 III
3182^b (Dalmatien) 4 vgl. I² 1739 *monementum* IX 4010 *contebernali*
XII 2066 *maxemus* 5 vgl. VI 7967 *τίτλον* 31 II 4291 (Tarraco)
6 vgl. XIV 523 *monomentum* (oder assimilation? vgl. So s. 105)

32 Septimia Dionisias ius liberorum habens in hac custodiam Peladiana | cum edificulo et monumento, quod | de frugalitate meam fabricavi a || solo mi et coniugi meo Aug lib(erto) Tito et filis | meis Setinio Uenerio et Septimie Efsie, | et iubeo ne de nomine meo excidat. quot | si quis eruperit legem preteriti mei, | poene nomine inferiet D I. milia liber(tis) lib(ertabusque) pos(terisque) aeorum

oe e st. oe (So s. 77) = nr. 33

33 Hygia [f(aciendum)] curavit sibi et Alexandro marit(o) suo ita, | ut post morte Hygiae nemo in hoc sarcophagos | ponantur, nisi ipsa et maritus suus. quod si qui | a[l]ium posuerit, det collegio pontificum pena[m H]S || dec(em) m(ilia) n(ummum) s. in (?) zur seite d. m.

au o st. au (So s. 79f.) = nr. 34 ferner nr. 40. 71). a st. au (So s. 79f.) = nr. 35 f.

34 Cam[p]ani salute | uiri. Aulus Olo suo | salutem

35 [. . .] sacra uixit. | liberta ex sua | papertat(e). | digina

36 d. m. s. | Q. Geminius Romanus, | qui uixit anis tredecim mens. | tribus diebus viginti tribus. || sepelit M. Tettius Arator | anculus eius

C. HIATUSVOKALE

ia st. ea u. ä. (So s. 111) = nr. 37 f. (ferner nr. 108. 125. 159)

ē st. ie (Gg s. 94) = nr. 39; (i) i st. ie (So s. 133) = nr. 40.

(i) i st. ie (So s. 133) = nr. 41 (ferner nr. 49. 68. 155. 181); (e) st. e (So s. 133) = nr. 42 f.; qua- st. cou- (So s. 133) = nr. 44; (y) st. u (So s. 133) = nr. 45

37 d. m. | L. Abuccius Aquila et Luceia Felicitas hoc loco sacrarunt, ubi posta est, | Abucciae uernae nostrae bene merenti | Fortunatae annorum | XVIII dieb. XXIII

32 VI 10240 3 vgl. I² 370 (Pisaurum, um 184 v. C.) *Cecula* 360 (Spoletium) *cedit* *cedit* *ce* und dazu K. Meister IF 26, 78 ff. 90 7 *excedat* 8 *superat* *praeteritum* = *causa* *qua* *heredes* *a* *monimento* *arcentur* (Mommien) 9 vgl. VIII 10174 *inferent* **33** VI 19590 4 vgl. VI 2759 add. p. 3370 *Messae* III 2370 add. p. 1031 *Phelus* IV 1800 *Phelus* II 1964 iv 27 (81/4 n. C.) *reuerent* neben *coferunt* **34** IV 2353 add. p. 219 CE 1785 f. 821 De 6442^b 3 vgl. IV 4100 *capom* 1838 *capomibus* I² 379 (um 184 v. C.) *Phelus* I² 362 (um 114 v. C.) *Fastilia* **35** VI 25741 3 vgl. VI 607 *claudas* VIII 21087 *Fastilia* XII 4355 add. p. 845 (1. jht.) *Agusta* **36** VI 19004 6 vgl. VIII 3936/7 IX 908 *inculo* **37** VI 10458 11 vgl. I² 1853 (Amuternum) *uennu* IV 548 *uennu* VI 541 *uennu* 19847 *uennu*

si qui || huic loco manus intulerit, habiat dolorem | meum. :
quem ego habui

38 a nolo | cum Murta[le . . .] so b hoc c non mia est
d qui uol. | sumat. | Oceane, ueni bibe | e exsi f non | tria,
duas | est g Noxsi, a me | tria, | eco | fui h Orte fellator. | eco
fui i itis, | foras | rixsatis

39 S(iluano) d(eo) d(omestico) ex uoto | camaram et | pa-
retes suis | inpendis a nouo || uestibit Crescentian(us) actor
Orfiti | c. p.

40 Benaber | atrinsis. | Serapio oll(am) dedit

41 dis manibus. | A. Qunctilio | Diophanto | patri, qui ro-
gauit, || ut pariter | ossa eius | quescerent

42 Do Mercurio

43 Dae Fortunae. | Uirius Lupus | leg(atus) Aug(usti) pr(o)-
pr(aetore). | balineum vi || ignis exustum coh(ors). I Thr|acum
resti|tuit curan|te Ual(erio) Fron|tone praef(ecto) eq(uitum) alae
Uetto(num)

44 Ioui tutori | Q. Ueturius Secundus, | A. Libius Hilari-
anus | quaglator et curator || donu daeder. | cultoribus

45 Nerone Caesare Augusto | Cosso Lentulo Cossi fil. cos.
VIII idus Febrarias | dies Solis, luna XIIIIX, nun(dinae)
Cumis, V (idus Febrarias) nun(dinae) Pompeis

D. SYNKOPE (So s. 133 ff.)

Des i = nr. 46—48 (ferner nr. 6. 37. 67. 91. 105 f. 120.
127. 158. 184); des e = nr. 49 (ferner nr. 8. 25); des
a = nr. 50; des u = nr. 51 f. (ferner nr. 30); des ö
(über ö; So s. 364) = vgl. nr. 2

46 d(is) m(anibus). | Caecilio Augurio fecit Caelia | Feli-
cisma et || et Caelius Augurius | [p]io benemere ti filio dul-
cismo

47 Licinius Calidromus | pro sa[lu]te mea || uotum solui
Ioui domno | l[i]b[e]s

38 IV 3494 (zu einem wandgemälde. kneip- und würfelspielszene) 39 VI
3714 = 31007 i oder d(ono) d(atum) 40 VI 5187^b 2 vgl. III 2817
quicant = quiescant 41 VI 25272^b 7 vgl. IV tab. cer. L 9 Queti
VI 17803 cesquentibus 3446 cesquant VIII 4009 Queta 42 VII 181
(Lindum in Britannia) vgl. VI 21548 Cleopatra VII 751 do 43 VII 273
(Bowes in Britannia, vor 197 n. C.) 44 XIV 25 (Ostia) 45 IV 4182
3 6. Febr. 60 n. C. 46 VI 13714 add. p. 3513 6 überl. spio oder
scio 47 II 4442 (Tarraco) 6 vgl. IV 1665 III 11316 (236 n. C.)
domni VIII 15147 domno

48 Successus mores petiut a Na|talica et Disco|lio petiut,
in iu|uentute se probocatu iuuentuti no| esse lietu | nes. a. 3
febre. | benemerenti || fecit 20

49 C. Humidius Que tus uetrani | missus hon|esta missione |
ex cho. VIII pr. | C. Cesoni ab Antonino et Uero | imp. 1
Aug. Silua|no donu dedit

50 pacatori | et ristitori orbis | imp. Caesri || L. Domitio 3
Aureliano | p. fel. inuito | Aug. Cer. | max., Coth. max., | Car-
p(ico) max(imo), | Pers(ico) max., pont. | | max. . . .]

51 d. m. | Aurelius Nice|ta Aureliae Aeli|aneti filiae beneg-
merenti fecit. | fossor, uide, ne | fodias. deus magnu| solu-
abet, | uide, et tu filios abes

52 cadauer mortus

E. ANAPTYXE (so s. 138 ff.)

Des **e** vor **r** = nr. 53; des **i** vor **n** = nr. 54-59 (ferret
nr. 35. 43); vor **r** = nr. 57; vor **l** = nr. 58, vor **andere**
konsonanten = nr. 59; des **u** vor **l** = nr. 60

53 [Eu]genio Eucisi f. | equiti) ala(rio) Frontoni. | an(tu-
rum) XL, stip(endiorum) XX. | Nemis sige h. s. e | frateres
frater(i) | fecerunt

54 d. m. | Pompeius Octavianus Par(t)enopei coniugi dul-
cissime, | que uixit annis XXVIII m. V | d. V. animo forte,
sanctisi|ma. omnes mortales sumus

55 d. m. | Aelia Costantilla | et Aelia Concordia | aeredes
Gineo Pompeio Treptioni posuerunt. ui(xit) annis) XXX

56 in [hi]s praedis Aurelliae Faustinianae | balineas laun-
t(ur) more urbico et omnis | humanitas praestatur

57 di|s manib|us Acteni | filiae Soterichi uixit | mensibus
VI | diebus X, fecit | Olympus et Restituta nutritius eius

48 VI 30377 2 vgl. VI 5676 *diuinit* 3178 *add.* p. 2307 *concordia*
XI 3541 *seruauit* III 44324 11 *add.* p. 2328¹⁰ *ponit* u. 3. 4 *nam*
lich ut testis alio (mibi) uero 49 VI 3731 = 31009 2 vgl. VI 466
maldit(us) gl. XIV 545 *parit* 5443 *parit* 50 XI 3761 *probatum*
vom wege von Vinea nach Forum? 2 *Geminae* 9 *Confine* 1011
272 51 VI 34635 7 3 vgl. *Roma*, *Rom. Mit.* 1885, no. 1 vgl. II 37
amatus III 2162 *amatus* V 1634 *ardore* XIV 4241 *diuinitatem* 52
IV 3129 vgl. I 7 p. 247 3 25 (50 n. C.) *ardore* 53 III 4452 110
n. C. 2) *reperit* 53 III 4735 (*Delphinus*) 3 vgl. I 7 31 *reperit* 401
ma(f)ist(er)alis III 4003 4 *Coron* 54 XI 3761 *concordia* Vinea
Aoste, ende des 3. Jht. n. C. 6 vgl. VIII 410 *diuinitatem* IX 361 *concordia*
55 III 2147. 8490 (*Isidore*) 4 vgl. XI 4377 *Gemina* *Epilone* 119
VIII 128 p. 408 (*Paracensis* *epilone*) 56 XIV 4015 (*Paulus*)
3 zur vertauschung der genera vgl. *Fortunat* *ibid.* 2. 3 und *Dahl*, *dis-*
finali epigraphica s. 196 ff. 57 VI 10334

58 Marthae hoc trichilinium | est. nam in trichilinio | cacat
 59 Calupa Sabinaes serua) u(ia) f(ecit) sibi et Uppon(i)
 n(iugi) kar(issim)o an(norum) XXV || et Albane Sabinaes
 ancillae u(ia)ec)

60 imp. Caes. Ual(erio) Constantino | p(ri)o, felici) inuicto
 Aug. diui | Constanti pii Aug. filio, bono | reipublice nato.
 Flaro) Claudiu) Ual(densium) | XXIII

F. DAS KONSONANTISCHE *i* (So s. 1501.)

Asibilation des i bezeichnet durch di = nr. 61; *durch gi* =
 nr. 62; *durch g* = nr. 63 (ferner nr. 19); *durch z* = nr. 64;
umgekehrte schreibung i st. z = nr. 65; *durch s* = nr. 66;
st. i = nr. 67 (vgl. nr. 18). — *Der übergangslaut i be-*
zeichnet durch i = nr. 68 (ferner nr. 176).

61 d. m. | G. Iulius Marinus Iulia Aelias | codiugi suaec
 ferit

62 d. m. | Aurelia Iustina | conius Flau(i) Antoniani, cum
 quo || uixit annos XXVI m. | III, soror Aureli Uin(centi) ex
 prepositis | uiri ornati legionis | X gemine, que uixit || annos
 XXXVII m. VIII, | ciues Poetouionensis. Q. Flauius Anto-
 nianus coniugi | memoriam faciendam curauit

63 Paris rex Troge Menelau priuad Elena,
 p(er) q(uam) Troia perit, [Gre]cia leta redit

64 d. m. | T. Fla[ui]o Zouiano, | qui uixit annis XV | m.
 VII d. XIII. T. Flauius || Satorus patri filius | kar(issim)o
 fecit

65 Iosimus | au() Iosinus

66 d. m. | Blaesia Fortunata, | que uixit ann(is) pl(us)
 m(i)n(us), L. Blaesius Sustus || matri b(e)n(e) m(e)r(en)ti fecit

67 Hic eacit germanitas fratris | adque sororis,
 quorum amabilitas iusta mernit coniunctaq. sanctae
 abitationi morari. ||

lecit braeuis eorumq. uita | fuisse dicatur.

58 IV 5244 59 III 5061 (Noreia) 6 vgl. VIII 7213 *Quinta* 60 XII 5519
 bei Martigny, anf. 4. jht.) 4 vgl. I² 439 *peccolom* VI 406. 30758 *tempul*
 III 10955 *tempulum* 61 X 2559 (Puteoli) 62 XI 1016 (Correggio) 7 f.
 c. fr. und c. o. sind umzustellen 63 CE 901 (Pesaro, auf einem mosaik
 spätester zeit) 2 ein versus leoninus 64 XIV 1033 (Ostia) 2 überliefert
Isacco; vgl. X 2466 *Zanuario* VI 10939 add. p. 3507 *Ζουλιαι* IHC
 152 (6. jht.) *Zacobi*, *Zofbi* = *Jacob Hiob* Epigraphia cristiana . . . da
 Grazio Marucchi 44 *Zesu* 65 IV 4599 66 X 2170 (Puteoli) 67 XIII
 2417 (Lyon) CE suppl. 429

innocentiae | m[e]ritum abent aput deum | animae perpetua
rita | firmata. Maximus, || q(ui) uix(it) an. XI et m. et d.,
Porcaria uixit an. II et m. sI | et d. optam(us) uobis filcis-
sini | ualeatis, q(ui) innocentium nomina memoriam recen-
siles ✕

68 d. m. s. | Iulia Urbana u(ixit) a(nnis) XXIII. | Ful(uis)
Quietus || a(r)morum c(ustos) cum fil. | Iulia Uita lis et Iulius
Quaetianus | matri m. f.

G. DAS KONSONANTISCHE *u* (So s. 163 f.)

Entwicklung zur spirans: geschrieben **b** = nr. 69 (ferner nr. 7
10. 24. 27. 39. 48. 85. 144. 150. 157. 161. 165. 168. 175 ff
u. a.); geschrieben **f** = nr. 70 (ferner nr. 104); geschrieben **ouu**
= nr. 71.

Schwund des u: zwischen *gleichen* vokalen
= vgl. nr. 19. 30. 109. 123; zwischen *ungleichen* vokalen
= nr. 72 (ferner nr. 2. 8. 30. 136); im *anlaut* = nr. 73; *nach i*
(So s. 221) = vgl. nr. 20. 25; *Uebergangslaut* = vgl. nr. 12. 154

69 Valerio Frume[n]tio u(iro) p(erfectissimo), patro[no] et
desesori, | abitatori cibitatis, || qui pos multum | temporis aedi-
tio[n]em debotionis | renobabit et ite[r]abit, pro meritu m[uni]-
fic[en]tie | sue ordo cibes que Laurentum | L. L.

70 d. m. s. | Cirra uerna | Lepeitana | fixit ann. L. | Bel-
licus maritus eius coni(ugi) kar(issimae) | fecit

71 C. Iulius C l(ibertus) | Barnaeus. | olla eius si qui ouui-
larit, ad || iferos non recipia[tur]

72 [. . .] | Aur. Adsula mil. coh. V pretorie | fratri bene-
meren., | qui mecu laborait || an. XII et Fruninone | est in
barbarico

73 Ualerius Ualer[i]anus | eq(ues) librarius chor(tis) |
His(panorum) ex oto posuit

H. DIE ASPIRATA (So s. 193 ff.)

h *fehlt im anlaut* = nr. 74 (ferner nr. 18. 28. 51. 63. 67. 69. 94.
104. 110 u. a.); *ugefügt im anlaut* = vgl. nr. 74. 168.
fehlt im inlaut zwischen vokalen = vgl. nr. 104 (ferner nr. 120).
ugefügt im inlaut zwischen vokalen = nr. 75 (ferner nr. 99).
fehlt nach konsonanten = nr. 76 (ferner nr. 3. 178); *zuge-*

4 *imprimum* der stein *primum* erwartet Almer. S vgl. Minuc. Fel. Octav 1, 1

68 VIII 2913 (Lambaesis) S vgl. VIII 2870 *Quaete* XII 2308 *quaeti*

69 XIV 2080 De 6180 (Lavinum, 3/4 jht.) 13 Laminatum) 70 VIII

3521 (Lambaesis) 3 s. Buecheler Rh. Mus. 59 (1904) 638 ff. 71 VI

19873 72 X 216 De 2047 (Lukanien) 4 vgl. noch VI 17987 penicilato

5 vgl. Thes II 1733, 55 ff. 73 III 12602 (silberplättchen aus Dakien)

*f*ügt nach konsonanten (So s. 200) = nr. 77 (ferner nr. 57, 58, 111, 145); *metathese* = nr. 78 (ferner nr. 102); *g st z* = nr. 79; *ch st. h* = nr. 80

74 quat ualeas abeas pascas, multos tu habebes amicos
si h[al]iquit casu alite[r] aduxerit | aster,
aut ili Romai frater e[is] aut tu peregre heris
et uoc[as] acliua. qui si tu non nosti amicos, |
adenoscet homines aeg(er, quos n[on] pote sanus.
porta probat | homines, ibi hest trutina || ultima uitai
aspicient ex(e)quias quis, ita ut quit euitant:
et pie[ta]s hilic paret et qui sit amicus. |
[b]eneficia absenti qui facit, illic am[ic]u[s] herit

75 dehe sancte Iunoni ex | reg. Marcianopolitani ciues
posuerunt

76 d. m. | Aur. Uitus tub(icen) coh. V pr. (centuria) Tac-
o[dori. uix(it) an(nis) XXXVIII. mil(itaui) an. XV, | natione
Trax, domu || Sergica. Asclepias | Elpiodote coniux | et Aur.
Lucius frater | et con natus fuerit | de coniug. mea ered(es) |
b. m. f(e)c(e)r(unt)

77 d. m. s. | Marchus | Luccéus | Felix | a n[on]nis; XXV

78 d. m. | Quintiliae Callirohe, | quae uixit annis L. | Q.
Quintilius Andronicus || coniux et Quintilia | Eufemia filia
fecer(unt)

79 [. . .] suum | mi[se]randa dolorem.

nun[qu]a feci dolum neque duos | [rapio] tibi amates.
oc migi indigne || positum (i n pectore uolnus: |
dulcem substitui natum | miser(a)nda genetrix.
tert[ium] | liq[ui]t) miserac florentem condere saxo

80 in deo sperabo, non timebo quid michi faciat homo

74 XII 915 add. p. 819 CE 470 (Arles) 1 — quoad vgl. Ovid. trist.
1, 9, 5 und Thes. I 1912, 28 ff. 2 *astrum*, *genitura* s. Buechelers ann.
3 *haeres* eher als *eris* 4 *ad cliua* d. i. *asperitates rerum* (Hirschfeld
7 *quis* = *quisque* = *quicumque* (vgl. Schmalz s. 626 ff., Rösch, Sem. Be t.
II, 44; Itala u. Vulg. s. 336, Löfstedt s. 272 f.) mit Synesis? 75 VI
32583; vgl. 2808 *dehe* 18773 *huhie* IV 1969 *Lahis* XII 5019 add. p. 855
nichae 76 VI 2570 2 f. vgl. IX 998 7 *rypo* VIII 21038 *Dapnus* 14601
Zopantus 77 VIII 533 2 vgl. I² 1222 *lachrymis* 1218 *Volchano* V
6207 *archa(m)*; 8485 *Phindarus* XIV 783 *phuisimo*; V 4706 *Arthem-*
VIII 5446b *Festhiva* 78 XIV 1527 (Ostia) 2 vgl. VII 631a *Thrupo-*
niana IX 4416 *Calithuce* XII 394 *Sthepanus* 79 III 5295, 1170
CE 637 (bei Cilli) 2 *baettibi* oder *rae* . . . *ibi* der stein 3 vgl. Nuove
Bull. di arch. crist. 1910 s. 166 *mici* Bull. de la Soc. des antiquaires de
France 1905 s. 267 *nicil* 4 *superstes fui* 80 VIII 18742 (steintafel
aus Numidien) 2 vgl. CE 676, 7 (395 n. C.) *michi*

J. DIE LIQUIDEN

- 1 *r st. l* (So s. 168) = nr. 81; *n st. l* (So s. 168) = nr. 82;
l fehlt vor i (So s. 167) = nr. 83; *l fehlt vor konsonant* (So
 s. 167) = nr. 84; *ll st. l* (So s. 202 ff.) = nr. 85 (ferner
 nr. 12; *l st. ll* (So s. 206 ff.) = nr. 86 (ferner nr. 5. 26. 74
 105. 163)

81 hortante beatitudine | temporum ddd. mnn. | Gratiani
 Ualentiniani | et Theodosi Auggg. || statuam in Capitolio | diu
 facentem in | cereberrimo fori | loco constitui | iussit Ual.
 Palladius || u ir) c larissimus) consularis) Uenet) iae) et Hist) riae): 10

82 [. . .] iuia A[lex]andro | salute. |

si uales non muntu curo, | | si perieris gau. 2) deo

83 Felici filio dulcissimo fideli deo, qui uixit | annis con-
 tinuis duo, mensis sex. | Feix et Nice parentes fecerunt | ka-
 lendis Septem. pos consulatus Amanti et Albini

84 Aurelio Onesiforo filio ducissim. | Aurelius || Cifaretus 5

85 [. . .] re uellit uel si qui uoluptati meae conten[[der]it,
 inf]eret in erario populi poene nomine | [. . .] m. n. excepto
 dari bolo Ti. Claudio Eutycheti | [alu]mno benemerenti et
 L. Ualerio Hermeti || [a]mico optimo, in front. p. XXVIII,
 in agro p. XX | [. . .] cum portico suo

86 pupa que bela is, tibi | me misit qui tuus es: ual(e)

- r *l st. r* (So s. 166) = nr. 87 f.; *fehlt vor konsonant* (So s. 236)
 = nr. 80 (ferner nr. 105); *rr st. r* (So s. 202 f.) = nr. 90.
r st. rr (So s. 206 f.) = nr. 91

87 Tr. | Ldentus pugnarum III, J. III, | Lde

88 memoriae | Aur. Zenonis | Ianuari c larissimi u iri
 lul. Antoninus || a mili[tis] ob melita 5

89 d. m. | Marcio | Artemisio | Marcia Fo tunata | marito
 u. | m. p osuit

90 d. m. | [. . .] o Putentino equiti) singulari) do mini
 trostri), | tur) ma) Romani, natione) Re tus. i. uix. an | XXXX.

81 V 3332 (Verona) 1 ft. 1. 379/383 n. C. 82 IV 1503 add. p. 209
 83 X 4712 (marmortafel aus Cava bei Capua) 3 vgl. VI 667 668
 VIII 9155 *Aurea* 4 l. Sept. 346 n. C. 84 VI 13170 3 vgl. VI 17311
puera XII 5111 *Auba* 1, *Uba* 85 VI 15048 1 vgl. IV 5386 *uall*
 = *uale* VI 18086 *uallix* VIII 18419 *Lullus* 4373 *uallix* u. a. *uallix*
uallix vgl. VI 15018 *uallix* u. a. So s. 237 2 vgl. Dicht. s. 72 6 vgl.
 CE 299 *porticus*, *arcus* 791 *arcus* 799 *documenti* u. a. 86 IV 1234 87
 IV 4308 88 VIII 10082 (Caesarea) 89 III 2427 (Salonae) 4 l. vgl.
 IV 1754 *steus* III 7843 *Titula* XII 350 *Sapetes* VIII 10085 *Quate*
 u. a. 90 VI 3282 5 vgl. VI 10718 add. p. 3507 *memoriam* 6 con-

mil. an. XVII. Turnius || Peregrinus erres et Iulia Casta
cuiux cunere | b. m. fcerun

91 auc Olumphia dulcis, obripta | mihi, kara coiux uita.
tera | tibi leuem. uixti anos XX. | Secundio coiugi fecit pro
mertis. | hic sita est

K. DIE NASALE

m fehlt im auslaut (So s. 301) = nr. 92 (ferner nr. 8. 15.
26. 33. 36. 44. 18f. 63. 72. 79. 95 ff. 102. 104 f. 108. 112
und sehr oft); *zugefügt im auslaut* (So s. 302) = nr. 93
ferner nr. 32. 130. 133. 165. 177; *n st. m im auslaut* (So
s. 302) = nr. 94 (ferner nr. 4. 8. 16. 19. 102. 143); *m fehlt
vor labial* = vgl. nr. 130; *n st. m vor labial* (So s. 238)
= nr. 94 (ferner nr. 4. 24. 39. 54. 95. 102. 143. 148. 175);
n st. m vor guttural = vgl. nr. 163. 180; *nn st. mn* (So
s. 232) = nr. 95 (ferner nr. 19); *m st. mn* (So s. 232) =
nr. 96; *n st. m vor dental* (So s. 237) = nr. 97; *m st.
vor dental* (So s. 237) = nr. 98; *mm st. m* = nr. 99

92 d. m. Scriboniae Hedone | Q. Tampus Hermeros
coniugi karissimae fec., | con qua uix it) an. XVIII sin e
querella, cuius desiderio | iuratus se post ea | uxore non
habitu

93 d. m. | C. Marius | Donatus | uet. || uixit | annis LXXV.
C. Marius | Secundus | patri caris||simo fecit | cura agente
Iulia Maio|rica nuram | eius

94 d. m. | Ualeriae Crispi|nae. animae innoc|entissimae.
quae uixit || ann is) XXIII m. V d. VII or. V. | L. Postu-
mius Ursianus | coiugi frugalissimae . Simplicio. | o nefas, quan
floridos || cito mors eripis annos

95 Aurelia Uictorina, que | emit arca ex proprio suo | et
uixit annus XLV et dies | tres, et | post |ob|itum ipseius || fecit
Fortunatus alonnus | ipseius, ex |b|o|t|o ips[e]ius fecit. | is
quis uoluerit corpus in|pon[e]re, dabit in fiscum | (denarium
[f]ol(les) (mille)

96 Ueneria Castoris uotu | ponet dom|ae Regina. P. | Iulius
scrip(sit)

heres vgl. Thes. IV 341, 70 91 VIII 21284 (Caesarea) 3 vgl. II 952
tera III 2098 add. p. 1509 inferi = inferri X 7668 Phyricus u. a.
92 XI 1491 De 8461 (Pisa) 93 VIII 4293 (Batra) 94 V 4754 (Brixia)
8 zu den frauennamen auf -us vgl. Rh. Mus. 62 (1907) s. 405 95 III
2240 (Salonae) 6 vgl. III 14014 ipsaius 96 III 12476 (Moesia inferior)
1 ff. Castori oder Castoribus uotum ponit et dominae Reginae 3 vgl.
VIII 2670 (i. j. 212/17 n. C.) dome = dominae 6929 Uolummia

97 *quandius uixi, quaesiui | nec cessaui perdere | semper |* ;
mors interuenit, quae || facit ut ab utr(o)quae | uacat

98 *sig(num) imdeprehensiuiilis dei G. Ualerius Heraclides*
sacerdos s(ua) p(ecunia) p(rosuit). | L. Sextius Karus et

99 *dis manibu[s] | Felicis, u(ixit) m(enses) VIII. | Uolussiae*
Chcone Corneliae | posuit filio suo carissimo. || si quis huius
ammuerit, iudem | dolorem experiscatur quem ego | experi-
sum

n = u a. 9) *fehlt vor homorganeu erschlußlaut* (So s. 238) =
 nr. 100 (ferner nr. 5. 35. 40. 67. 70. 105. 108. 147). *fehlt vor erschlußlaut* (So s. 238) = nr. 101 (ferner nr. 11. 186) : *im auslaut* = vgl. nr. 19. *fehlt vor* = So s. 247 =
 nr. 102 (ferner nr. 7. 11. 16. 25. 29. 48. 55. 69. 105. 114. 120. 147. 150. 164. 166) : *ist vor* (So s. 245) = nr. 103. *n* *zugefügt vor* = So s. 247 = nr. 104 (ferner nr. 19). *n* *fehlt vor f* (So s. 249) = nr. 105 (ferner nr. 71. 142) =
st. n vor f (So s. 192) = nr. 106; *coi(i)- st. coi-* (So s. 266) = vgl. nr. 4. 10. 24. 76. 91. 136. 168. 177; *-m st. -nt* (So s. 302) = nr. 107 (ferner nr. 103). *n* *fehlt vor aus-*
laut (So s. 303) = nr. 108 (ferner nr. 48. 74). *n* *ist* =
 = vgl. nr. 1. 6. 91. 105. 118. 120. 142. 149. 156; *ugn st. gn* (So s. 234) = nr. 109; *nn st. gn* (So s. 234) = nr. 110;
m st. n vor guttural (So s. 237) = vgl. nr. 8

100 *sal assibus | I[I]S. panm libram | IS | P. Catilius*
liber[a(m) I]ucias qiqe semuca

101 [h]ic sum posita Aurel[iana, uixi] ann. XXVIII mo.
 II d. XXVII. nata in urbe sac[ra, | pe]reginata Italiam
 et [prouincias], debitum reddidi Nicomedia et hic trans-
 [lata | ab] dulcissimo mihi coi[ui]ge Euarist[o Aug. lib. ut nos.]
 uiatores, legendo scientis, q[ua] | pietate ac castitate cum =
 [uiuens tal]i merito hoc meruerim, in hoc sarcophag[o] cum =
 ammissus fuerit Euarist[us dulciss]imus coniunx meus, nemini
 licere neque aperiri neq. | tr]ansferre neque de conf[er]m[ari]

97 VI 3011 CE 1094 (Marmorplatte) 1 zu *quandius* vgl. VI 6308
quandius 10231 *quandius* 98 XIV 94 (Ostia, unter *cos. cos. Mithradatis*)
 1 vgl. I² 593 (unter *Cesar*) *dumtaxat*. *Inuenerunt*, *condiderunt* II 2032
punctivum 99 VI 7308 De 8156 3 = *Chone* 7740 *Uolussae*
Corneliae (VI 7206), der tochter des *cos. l. Fulvius Saturninus*; *Propo-*
progi. III 483, 661. 487, 667) 100 IV 4227 101 IX 3801 De 8252
 (Auximum) 2 *Nicomediae*: in *hic translata* vgl. VI 27027 *hic intulit*
 CE 513, 13 *uenit* *idem* und Röscher, *Italia u. Vulg.*, s. 406 f. 1 *hoc*
meritum 5 *abmiserunt*

menti aliquit de marmoribus minus fa[cere. | e]ontra quae
siquit [quis fecerit], dabit fisco XX. rei p. Firmanorum
[XV] | [et rei p. R]icinensium XV

102 Uettiae C. f. Crhysidi |

te rogo, praeteries, ut parcas | calcare iacente,
infantis miserac membra || iacentis humo. |
quae totiens lugenda erit, quoties te, memorabilis aetas,
erepta doluere sibi qui te | genu[e]re parentes. || 5
non nasci melius fuerat quan | nunc indigna iacerent
ossa. cinis facta est iam non | resposura parenti

103 Sestuleius Ametyssianus et Plotia Iustina Sestuleio
Ametysto filio posuerum, qui uixit || annos XXV mensses 5
VII b. m. p(osuit) b. m.

104 zur linken der dämon Typhon Seth mit magischen
griechischen lettern und zur linken des dämon trümmer einer
zweiten inschrift [. . .] | filius [. . .] | qui [. . .]o ab hac ora
at hoc die ab hac nocte | t[. . .]m tic[. . .] te | tere contere
confri[ng]e e[t . . . t]rade || morti fili[u]m Aselles Praeseti- 5
[ci]um pristinarium | qui manet in regione nona ubi uidetur
arte sua | facere, et trade Plutoni praeposito mortuorum, | et
si forte te contempserit, patiatu febris | frigus tortionis pal-
loris sudores obbripi||ationis meridianas interdianas seru|tinas 10
nocturnas ab hac ora ab hoc die ab hac (nocte; | et per-
turba eum, ne repraeensionem abeat | et si forte occansione
inuenerit, praefocato eum | Praestetium fili[um Asell]es in
termas ualneas in quocumque loco || cupede frange Pi[ae- 15
setici]o Aselles, et [si] forte te seducat per aliqua | [arti-
fici]a et rideat de te et exsultetur tibi, | uince peroccede
filium mares Praesete|cium pristinar[iu]m filium [A]selles |
qui manet in regione [n]ona, ed|e ede || tacy tacy *beischriften* 20
drei figuren Victor — Asella | mater — filius Prae[s]etici[us] |
pris[tina]r[ius]

105 dii iferi, uobis comedo, si quicqua sa[ct]itates h[a]betes.

102 VI 28695 CE 1143 zur rekonstruktion der verse vgl. die anm. von
Buecheler 7 cinis fem. vgl. nr. 167 103 IX 4028 (Alba Fucens)
5 vgl. VIII 299 mensses X 1541 menssis 104 VI 33899 De 8750
Audollent. defix. tab. nr. 140 9f. obr. pilatio = horror, tremor m. m-
brorum s. Arch. f. lat. Lex. I, 71. 3, 541 12 = ital. 'riprendersi' 'ne
a morbo conualescere possit' Huelsen 13 man erwartet inueneris zu
occansione vgl. VIII 20734 mensoleni III 2225 memoriens 410 superstens
673 herens u. a. 17 mares unklar Wuensch vgl. Hom. II. 16, 54
19f. ἦδη, ἦδη, ταχὺ ταχὺ 105 X 8249 Audollent defix. tab. nr. 190
(bleitafel aus Minturnae)

ac iadro Ticene | Carisi, quodquid agat, quod incidat | omnia
in aduersa. dii iferi, uobis || comedo ilius membra, colore,
figura, caput, capilla, umbra, cerebrum, frute, supe[re]ilia, os,
nasu, | metu, bucas, la[bra], ue[r]bu, uitu colu, iocur, umeros,
cor, pulmones, || itestinas, uetre, bracia, de it os, manus, ublicu,
uisica, femena, | cenua, crura, talos, planta, | dicitos. | dii
iferi, si illa uidero tabescete, || uobis sacrificiu lubes ob anu-
uersariu facere dibus parentibus illu[s] uoueo. | peculiu
ta[be]scas

106 Iunia M. f. | Iucundae M. | Iunius M. f. | Successus
et || Laelia L. lib. Ursula | intelligissimi parentes | pientis-
sinae filiae | et C. Refidius | Gennus uxori p[ro]sui. |
uix(it) an. XVI me. VIII d. du o[r]i. | cot fata propostera
fuerun, | debuit in ho titulo mater ante legi

107 Flauius Uales et | Numerius Fortunatus deis pater-
n[is] sanctis uotum || restituerum dei seiaon

108 e cuo | no dolui, | du fui, nuc | dolio, qi[a] || no est.
i(n) frot(e) p. [. . .], | in ag. p. [. . .]

109 d. m. s. | Ual. Genialis m[ile]x | legionis secunde | Di-
uitensium Italice, || singnifer, uixit annos L, militauit annos
XXVI, | posit Uerina bene merenti

110 d. m. s. | hic abitat Meua Uictoria, qe | at superos
sinu || abebat Cassan|dra. b. m. f.

L. DIE SPIRANS S

fehlt im auslaut (So s. 305; Proskauer, Das ausl. -s) =
nr. 111f. (ferner nr. 20. 74. 90. 118. 120. 132. 163. 175.
180. 182; *zugefügt im auslaut* = vgl. nr. 33; *ss* (So s. 205)
= nr. 113 (ferner nr. 69); *s st* (So s. 206ff.) = nr. 114
(ferner nr. 54. 139. 138. 141. 144; *prothete von i vor ss* - So
s. 294 = nr. 115; *vor ss* = nr. 116 (ferner nr. 113); *vor st* =
nr. 117; *prothete von e vor st* = nr. 118 (ferner nr. 122); *umge-
kehrte schreibung* = nr. 119; *ss st* (So s. 248, 281) =
nr. 120 (ferner nr. 64. 67. 133. 139); *s st s* (So s. 246) =
nr. 121 (ferner nr. 92. 100. 130. 150. 181); *ss st s* (So

2 *Tychonem* S. *athololum* = *athololum* (vgl. pag. 8. Nindemann,
Beil. phil. Woch. 1911 s. 133). 100 IX. 305 (Inspiratum) 6 vgl.
XIV 1236 *inflectit* IX 321 *inflect* VIII 3349 *inflect* s. u. 107 VI
32573 5 vgl. III 8071 *prothete* N 1313 *prothete* XIV 637 *prothete*
108 XI 932 (Matina) 100 VI 3937 add. p. 3907 *Inflect* 4 vgl.
PW V 1238f. unter *Duilla* (Dulla) 5 vgl. I 200. De 687. 120. 121
(45 v. C.) *ingenuum* s. XIV 1108 *ingenuum* 110 IX. 2893 (Histo-
rium) 4 vgl. Rh. Mus. 62 (1907) 390ff.

s. 248) = vgl. nr. 3. 26. 38. 79. 106. 120. 128. 142. 186.
xx st. x (So s. 248) = vgl. nr. 5. 103.

111 ego sum L. Lutatius | Paccius thurarius | de familia
rege Mitredatis

112 d. m. s. | Titiae Felicitati | Seppiu Fortun. | coiug
santiss., || cum qua uixi | anni XL sine ull|a quaerella, | ben.
mere. fec.

113 d. m. | Acilia Isspes se uiba fecit | alumne suae bene
merenti | Felicitati, que uixit ann. XI || m. VI et sibi et suis
libertis | libertabusque post(e)r(is q ue | eorum

114 d. m. s. uixit) annos LXXXV | Saturninus | s'acer-
dos) Aesculapi), si quis posit ob|seruare uinu non bibe|re
annos XXXVIII meses septe, | ipse posit sacerdos esse

115 d. m. s. | Ual. Maxentio | aeq uiti ex numero | lanci-
ar[i]orum, || uixit an. XXVI, mil itauit) | an. VI. iscola aequi-
tum b. m. f.

116 d. m. s. | Caecilia Ge'tula uixit an. | mecu III men-
sib us VII dieb. XVII. C. | Ualerius Antonin|us ispose raris-
si|me fecit

117 d. m. s. | P. Aelio Cris|po mil. coh. | VII pr. (cen-
tura) Attici, is||tipen. XXI. u(ixit) an nis) XL. mem oria) ex
here ditate). | M. Aur. Sallu. | her es) cont ubernalis) ben. | mer
posuit

118 d. m. | Uenusianus, qui | uixit anis VI men. | V et
Aestercorie || sorori eius, que u|xit anum et men|sis VIII.
Marcia|nus et Filicita filis benemerentibu || fecerunt

119 [. . .]ani u ir) [p erfectissimus] praef ectus) leg. VII
gem. Spaniae [con]iugi kariss. et Ualerius Heraclini[anus]||
[et Ualeria] Herach [. . . f] [i] patri pientiss.

120 d. m. | Ualerius Taurus miles cortis | VII pretorie,

111 VI 5639 add. p. 3417 I 1065 112 IX 2305 (Telesia) 113
VI 7974 2 vgl. VI 8523 *castrese* VIII 21145 *essit* XIII 1041
(aug. zeit) *incisso* f. *inciso* Ephem. epigr. VIII 61 (Tarent) *Essper*
114 VIII 16752 (bei Theveste) 3 vgl. VI 14552 *Casie* 21800a *hosa*
II 4332 *possessio* u. a. 5 zu septe vgl. Diehl s 191 115 VI 32965
De 2791 (dioklet. zeit) 6 vgl. II 5129 p. XLVIII (2. jht.) *iscolasticus*
X 2801 *iscaelesta* u. a. 116 VIII 3485 (Lambaesis) 7 vgl. VI 33911
ispeclararie II 5129 p. XLVIII (2. jht.) *ispumosus* VIII 2833 *ispicula-*
tor X 8189 *iperabi* 117 VI 32694 4 vgl. VI 12171 *istercorius* XI
5996 *istatuum* De 6091 (4. jht.) *istatuis* 118 VI 28512 4 vgl. VIII
16313a *Esricatus* 20549 *Entrikta* IX 259 (395 n. C.) *explendido* 119 V
5835 (Mailand) 1 vgl. VIII 21668 (Mauretanien) *splorator* = *explo-*
rator 120 VI 2662. 32657 De 2147

centurio euocatus, qui uisit | annis XXXVII. remisit filios
duos gemnos || pisinus anucus et mesero VIII. conpare sua
uist bene. nationatu Panonius. uxor fecit | bene merent.

121 [C]aprio | xantissimo | dulcissimo filio || Caprius pat|er
et Oneris | mater b. m. f.

M. DIE DENTALE

tenuis: *d st. t im 'inlaut* So s. 198 | = nr. 122 (ferner
nr. 143); „umgekehrte schreibung“ So s. 198 | = nr. 123;
d st. t im auslaut So s. 274 | = nr. 124 ferner nr. 63;
in der kompositionsfuge = vgl. nr. 67; *t fehlt im auslaut*
(So s. 277. 299) = nr. 125 (ferner nr. 20. 69. 86. 90. 106.
163 u. a.); *-cl- st. -tl-* So s. 228 | = nr. 126; *-tt- st. -nt-* =
nr. 127; *tt st. t* (So s. 204) = nr. 128; *t st. tt* = vgl. nr. 26;
assibilation (So s. 218): *bezeichnet durch tz* = nr. 129; *durch*
(s)si = nr. 130; *durch ci* = nr. 131; *dialektisch ei st. ti* (So
s. 218) = nr. 132

122 [L]u[c]io Septimio Iu[l]iano annorum | I et Lucio
Sept. Caesia|no annorum I faciendum curauit Sept. Celer |
sexuirum coloniae Aq(uinci), Aur. Caen[u]sa parentes fil.
car. [p.] Praesent[e] et Extricado | cos.

123 d. m. | M. Cabarsus | Patiens dedit | X XX et pro-
fundi || de usuris X III. quot si iuuenates eius | neclexerint, 5
filio | eius rettere debebunt X XX aut || si quis heres | fuerit. 10
posit filius

124 nomen non dico nec | quod uixerit annis,
ne dolor im mentem | cum legimus maneat. ||
infans dulcis eras, sed | tempore paruo. |
mors uitam uicit, ne | libertatem teneres. |
heiu non dolor est, ut || quem amas pereat? |
nunc mors perpetua liber|tatem dedit

125 quisquis | ama ualia, | peria qui n|osci amare, ||
bis [t]anti peria, quisquis amare | uota. |

4 remisit = reliquit 4 ff. geminos pisinus annucius 5 zu mesero vgl.
So s. 384 vor conpare eigawe cion 6 = nat one natus 121 IX 1055
(im ager Compisinus) 122 III 3620 (im ager Aquincensis) 7 i. j. 217
n. C. 8 vgl. IV 4430 opordet VI 12044 amatus III 1193 idem 1. item
II 462 imudauit f. immutauit 123 V 5134 (Bergamo) 124 CE 1331
(Karthago) 5 urspr. hexiu: heheu, heus tu Buecheler 125 IV 1173
add. p. 204. 461 CE 946 Wack nr. 45 (als Liebesbrief auf einer aufge-
malten papyrusrolle) zum ganzen vgl. Heraeus, Woch. f. kl. Phil. 1910
sp. 237

126 d. m. sancto. Ulpio Cocceo | (a) solo isti tuerunt
uclu ma|moreum et ara la | [i] de am quadrata Ulpii fra||tres.
Ulp Coccei fili, | de acentes et Cocceius Junior | u[. . .]

127 d. m. Uictorine Anne | bene merenti. precepto | dom-
nico actum. mise|ram parentes perdederunt annis trigitta

128 d. m. s. | C. Iulius Felix uixit annis LXXXII men-
si|bus VII.

non digne, Felix, || citto uitam caruisti, | miselle:
uiuere debu|eras, annis fere c(entu) licebat.

si sunt Manes, | sit tibi terra leuis. ||
h(ic) s(itus) e(st). uxor carissima (fecit)

129 Uincen|tza pia | uixit | annis || n. LX

130 † Ingenie uirtute cluins et nuuelis ortum

occort hoc | tumulo Xpt nō Felix

prbr. uir magnus, cleminx ac mente | benegnus,

abstutus, argus, dulcissimus, aptus;

ordene que rictu, uita | cometante beata,

gesisti sacrum prbr. officio.

laudaelis et sapi|ensie legis,

consile magnas dum fenerares opes,

omnium potius, | passiins compascere litis

et ueruis anemis pacefekare ferus. |

non et nuuiliur criscit ex mure parentum,

sperne dispectus suble|cetauet onor.

hinc egetur longa meruit sene crimine uita

et tum | propia sepe leuauit opem.

uixit in pace an. LV. obi. VX kl. Septebris || ind. III.

hoc ergo Amatus studuit conscriuere karmin,

c(ui) antes|tetis est, Ueseroncia, tuos

131 † in hunc tomolo requiiscit uir | beatissimus Δεοδatus

126 VIII 9985 add. p. 976 (Mauret. Caes.) 6 viell. *de agentes (in rebus)* vgl. Thes I 1388. 27 ff. zur konstruktion s. Diehl s. 28 127 III 8500 (Dalmation) 128 VIII 11594 CE 1328 (Ammaedara) 5 vgl. Gg § 162 VIII III *frattre* 2728, 12 *latrones* X 6656 *Grattiani* 7 *centu* CE 1329, 2 129 VIII 16208 (Scca) 2 vgl. I² 5 *Martses* = **Martieis* (mairsisch-dialektisch) XIV 246 VII 1 140 n. C.) *Coescentianus* VIII 13854 *Pretzios(a)* III 12396 *Laurentzio* 130 XIII 2477 (Bjord) CE suppl. 363 2 *occupat* Leblant: *occupat* Löfstedt, Rh. Mus. 1912, 220 4 *astutus largus* Leblant: = *argutus* Engström 5 *qui recto* 7 *legibus?* Engström, aber vgl. *lex christiana* 9 *patiens comp. scere* 10 *uerbis* man erwartet *animos* (hier *animus*, was viell. überheftet ist) 12 verb. *spernere sollicitauit* 13 *igitur longam . . . uitam* 14 *egentum* verb. Leblant 16 *c(ui)* (= *qui*) *antistes?* i. j. 630f. n. C. 131 XIII 7653 (marmortafel, gef. bei Koblenz)

dianus, qui uixit in saeculo annis XXXI. depositio eius XV kal. Iul. || in pace

132 d. n. | imp. Caesaris M. Aurelio Severo Alexandro pio felice | Aug. terminat[iones a] rorum delin[qu]entis Matidiae ad[i]gnantur colon[is] castelli Turrensis || iussu uiri e[gre]gii Axi Aelli[um] procuratoris Aug. nationis p[ri]uatae | per Caelio Martiale | agrimesore

media: -t st. -d (So s. 274) = nr. 133 (ferner nr. 8. 32. 67. 74. 101. 110. 140. 165); -nr- st. -ndr- (So s. 250) = nr. 134; -nr- st. -nd- (So s. 239) = nr. 135; *adhibition* (So s. 219): -i- st. *di* = nr. 136 (ferner nr. 144); *ei st. di* = nr. 137; *i st. di* = nr. 138; *d st. di* = vgl. nr. 176; *e st. u* (So s. 177) = nr. 139

133 Sex. Pompeius Moderatus pro salutem | sua et suorum uoluit | ara domino Siluano || apud gratias referend[as] quot se et suos in|colunes habet. uotum | solui et ara dedi-caui

134 imperatores Antonino et Al[ex]sandro, Grato et Se leuco cos. kalendis Iunis | Celius Saturninus sebacia[n]ia fecit, || stipendiorum III Celso adiutore (centurionis), | optione | Gargilium Rogatianum, | sub tribuno Sereniano, re-turi|one Patroilo. feliciter | felici(ter)

135 a L. Egnatio Inuento | patri L. Egnati Polli | Rubi honorati equo p. | ab imperatoribus Antonino || et Uero Aug. | hic oblitterato muneris spectac. | impetrata editione ab innulgen[tia] | max. principis diem gladiatorum | et omne apparatusum pecunia sua || edidit. | coloni et incolae | ob munificentiam eius. | l. d. d. d. *daneben h* | e]ditum XII k. April. Claro et Cetego cos.

136 d. m. | M. Caecilio Primioni | et Alutro | congi uis faciendum) c[on]uauit. | Caecilia Triphona || fratri pro pietati consecratu

137 p[ro]positum) t[estamento] | Corneli Zione[dis] uis. an. XLIII | m. III d. XII. || Cornelius Fructo[s]us fratri ob | me-moria feci

4 zur orthogr. vgl. Ihus V 591. 540 und CIL XIII 2799 *calpurnia*. 132 VIII 8812 add. p. 1996 (Muret. Sulf. zwischen 222 und 235 n. C.). 133 IX 2164 add. p. 673 (Caudim. 3. jht.) 3 *uoluit st. uoluit* 5 *apud* oder *apud* der stein, st. *ad*. 134 VI 3069 *graphica scriptum*. 1 st. *imperatoribus* 2 l. j. 221. 135 X 1211 (Abella). 7 vgl. IV 1768 *Uero* *seuannus* VI 3067 XIII 5101 *Serenius* 8 *proscriptus* h l. j. 170 n. C. 136 X 2184 (Puteoli) 3 vgl. III 981 *anotis* VI 10902 *huc* = *huc* III 2225 *ies* = *die*. 137 VIII 17422 (Hippo Regius).

138 bene laues | oze, ades | cras grat[is]. Restuta daneben
Saluuia uise (?) | Bono[s]i fieri iusit | ex s estertiis. [...]

139 de hort[u] Olybri | u iri) c larissimi) prefe[cti] pret[ori](o) s
sum. | noli me t[en]ere, non tibi ex[pe]ret

N. DIE GUTTURALE

tenuis: -g- st. -c- (So s. 198) = nr. 140; -nt- st. -nct-
(So s. 255) = nr. 141 (ferner nr. 112); -(t)l st. -ct- (So s. 240
= vgl. nr. 50. 150; -c fehlt (So s. 299) = nr. 142 (ferner
nr. 106); -cc- st. -c- (So s. 204) = nr. 143; -c- st. -cc- So
s. 206) = nr. 144 ferner nr. 74 105. 144. 180); *assibilation*
(So s. 181): *tc* st. *c* = nr. 145; *s* st. *c* = nr. 146; *ss* st. *sc*
= nr. 147; „umgekehrte schreibung“ *c* st. *s* = nr. 148; *s*
st. *ci* (So s. 219) = nr. 149; *ti* st. *ci* (So s. 219) = nr. 150

140 Grate, qui futues | Grega ancilla Lupi | optionis | legi-
onis secundes, || quae est in domo uestra | et malo tuo est, s
per illa at nil perduces | parentes tuos quotidie

141 d. m. | P. Samentius Iuliae | Euteniae coniugi | san-
tisimae fecit

142 Uettiena [...]|a T. Annio C. [f.] Optato. | filio pien-
tissimo carui anorum XVI m. | VI d. VII. quod fas non
fuit, monumentu[m] feci: quod in[p]re[c]a[bo] superos et
ifer[os]. quisque hui iugero loci et edib. | iniuriam fecerit, tales
dies ex[sigat] quales ego III, pr. nonas Iunias. d. m.

143 d. m. | Clodiae Ac[hillee] siue Cy[ryle], quae uixit || ann. s
XXVIII men. XI | diaes VI. L. Uettius | Ursinianus mari-
tus | uxori incomparabili. | qui dedit coll(egio) VI uir(um) |
soccior. HS n(umero) ∞, ut ex | usuris aeorun profus is) s
aei tan parent alia) tan ros(alia) | quodannis celebrent ur)

144 d. m. | Sucesus Augusto[rum] tabellarius ann. | XXXV
pedisecus in[ie] bitae | suae

138 VIII 8424 (mosaik bei Sétif) 2 vgl. III 3174^a, VI 2464. 3264^a
(anf. 3. jht.) *Zonysius* VIII 9139^b, XIV 2325 *Zodorus* VIII 9114^b
Kalenzonis 18224 *azutoribus* XIV 1137 *zebus* **139** XV 7199 (hunde-
halsband) 7 f vgl. *Consentius* V 392. 15 und umbr. f von *Planta* § 196
140 III 10716 (*Pannonia inferior*) 2 vgl. III 11333 (3. jht.) *Glaudius*
IX 648 *lagrimas* 2249 *concordia* 8 zu *quotidie* vgl. Bersu, Gutt. s. 90 f
141 VI 25854^b 4 vgl. X 3395 *santissimae* V 8136 *santo* XII 1416
desuntus u. a. **142** IX 5813 (*Potentia*) 5 vgl. XV 6754 *fa(c) bonum*
VI 26584 *hui monumento* II 3244 *hi f. hic* **143** V 4410 (*Brescia*)
10 vgl. IV 5659 *socciorum* 2013 *succula* IX 1866 *fecerunt* ∞ = mille
144 X 1741 (*Puteoli*) 1 vgl. VI 25668 *Coccia* VIII 21038 *acepit* III
3800 (<h)ocidit

145 Anicio Achilio Glabrioni Fausto clarissimo uiro, quaestori | candidato, praetori || tulari, comitis in tra con-
sistorium, | tertio praefecto urbi utriusque inperi iudicii sub-
limita||to, praefecto praetorio Italiae Africe et | Inlyrici, quod
et praesentibus gloriae et | futuris incrementis ad uirtutem
fore, rogantibus Aricinis, | qui beneficiis et remediis eiusdem
amplissimi uiri ab intorabilibus necessitatibus fuerant uindi-
cati, ob praestita circa | se beneficia, ordo et ciues statum
conlocauerunt

146 Iulia Iu[n]uaria *rechts davon* Honoratus Eutisi | uixit
a. LXXX | I. h. s. e.

147 [Cl]audia Urba[n]a qui uixit annis | plus minus LX.
discessit III idus No[u]embres. Sepius Donatianus, filius |
Mateus domu Romu|l istituerunt ann. | prouicie CCCLXXX
et |

148 requieuit famula | XPI in pace Suinthe liuba sub mence
Nouembres era || CCCIII

149 memoria. Iulius Donatus uixit anis XX, moritur XU
kalendas Augustas ano prinse CCCCLXX

150 a bicit te leo tribus Iuda radis Dauit b Iesu ✠stus,
ligabit | te bratius dei et sigillus Salomonix, | auis nocturna,
non baleas ad | anima pura et | supra quisuis sis

media: *c st. g* (So s. 197) = vgl. nr. 20. 22. 38. 50. 74. 105.
126; *(d)d st. gd* (So s. 241) = nr. 151; *assibilation* So s. 198);
g fehlt zwischen vokalen = nr. 152; *e st. g* = nr. 153; *i st. s*
= nr. 154

151 da fridam pusillum

152 hic requiescit be[n]ememorius Droctebodes qui uixit
annos trienta et quinque

153 A✠Q. | Florent|ius famulus | dei uixit annos sep|tua-
nta et cinque), reqiebit in pace. era siscens | quattus

145 XIV 2165 De 1283 (Aricia) 1 cons. d. j. 438. 7 f. vor d. j. 438.
nach 425 10 f. i. j. 437-442 15 *forst*. **146** VIII 16980 (Bu Atlar,
Prov. Afrika) **147** VIII 21801 (Mant. Cars., 5 jht) **148** DIC 328
(i. j. 665 n. C.) 3 vgl. IHC 376 (6 jht) *Oboloneuge* = *Obolone eum*
108 (7. oder 8 jht.) *Sap. vno. indigium* 262 *schwerer* n. Carney
s. 149 ff. **149** VIII 21511 (Mauretamen, i. j. 500 n. C.) 3 = *provinc.* vgl.
III 460 *provinc.* XII 2153 *consentia* **150** Ball. de arch. crist. 7 (1859)
s. 62 f. (platte mit einem jüdisch christlichen exorkismus aus dem 6/7 jht.)
a = Apoc. 5, 5 b 3 f. *bratus* f. *bratus* (gem., vgl. walach *brat* 7 f. zu
ad c. abl. s. Diehl s. 62 ff. **151** IV 1291 add. p. 463 (zu einem wand-
gemälde, s. Helbig, Wandgemälde 1504) **152** XII 5399 (Foulause)
4 vgl. So s. 164 **153** IHC 22 (Montjo, i. j. 560 n. C.) 8 vgl. So
s. 466

154 Q. Iul. Apr. cinis Lugdun. IIIII uir. Ualentiae, qui uixit annos | XVII m. VIII d. XXVII, corpus hic quiescet. mesoleum Uindau scia Euanielis mater fecit filio dulcissimo e[t] sub ascia dedicaui t)

qu (So s. 222 : *q st. qu* = nr. 155 ferner nr. 2. 32. 108. 110. 182 ; *cu st. qu* = nr. 156 ferner nr. 103 ; *c st. qu* = nr. 157 ferner nr. 19. 106) ; *co st. qu* = nr. 158

155 dom. eternal. | Ael. Felicianus Aelice | Romane filiae pater | non merenti feci || super tale clauum, i gem mi reliquisti | sola qe me desolasti. uale uirgo dulcis, | q. u. a. VI m. III d. V. || bene quescitae

156 Uerondacus | Ueruici filus | anorum | quadraginta et Urbacius Uerondaci filius anorum trium

157 hic reliciae | Pelopis. sit | tibi terra | lebis

158 d. m. | Aur. Cointo quadam | mili leg. II Traiaae chor. VIIII (centuria) principis. poster ioris || heres posuit marito | dulcissimo benemer(enti)

O. DIE LABIALE

tenuis: *b st. p* (So s. 198) = nr. 159; *p fehlt zwischen m u. t* (So s. 237) = nr. 160 (ferner nr. 175); „umgekehrte schreibung“ *b st. p* (So s. 239) = nr. 161; *ss st. ps* (So s. 247 f.) = nr. 162; *lt(t) st. lpt* (So s. 254) = nr. 163; *t(t) st. pt* (So s. 240) = nr. 164 (ferner nr. 32 ; *pp st. p* (So s. 204) = nr. 165; *p st. pp* (So s. 206 f.) = vgl. nr. 147

159 Tetrates, Prudes. Prudes libertus) (pugnarum) XIIIX. Tetrates libertus) (pugnarum) X [. . .] | am unteren rande des bildes abiāt Uenere Pompeiana iratam qui hoc laesaerit

160 Abaddiri sa ncto cultores iuniores | suis sumtis || aram constitu. | pro[u . . .]

154 XII 1751 (Valentia, 2./3. jht.) 5 vgl. IX 6221 *ierusiarcontis* V 8958 *Ienesia* = *Genesis*? 155 VI 10703 5 *clauus*, symbol der *Necessitas*. hier der schmerz über den unvermeidlichen tod 6 vgl. VII 66 *eques* VIII 5502 *egiti* II 3670 *giescit* 156 III 3381 add. p. 1687 (Campone in Pannonia inferior) 2 zu *filus* vgl. nr. 83 4 vgl. V 6061 *Obsecuens* VII 1336, 438 *Ecuester* XII 2016 *cuiescit*) 157 VI 4999 1 vgl. III 2107 *cot* V 6244 *cis* II 4587 *relicie*) 158 III 12054. 14128 add. p. 2295 (Aegypten) 2 *quondam* vgl. III 14382 *Cointo* 159 IV 538 add. p. 461 De 5138 CE 233 (zu einem grossen gladiatorenemalde) 2 zu *Pompeiana* vgl. III 13079 *bosu(it)* X 719 *imbeia* = *impia* 160 VIII 21481 (Mauret. Caes.) 1 s. Thes. I 43, 16 ff. und die anm. d. hrsg. 4 vgl. XII 1210 *emtum* VI 10329 *emtas* IX 5036 *diremsit*

161 d. m. | *darunter a* Placidæ uibæ | sibi | p o s u i t
 b Matu|tin'o | Placi da co|ntubernali obliuio p|o s u i t

162 [Pa]ris isse, isse Paris Aug ustianæ ?) uale

163 litera nula doccet | nomen causaque | sepaleri.
 scultu | ines lapide bult[us] || [. . .]

164 M. Attius Castresis plus uiuit annis LXXXV. | cum
 patri || fecerunt | fili

165 d. m. s. |

non sufeccrat uno dolore | miseris hiliere parentes.
 quod iam unam natam omiser|ant ante:
 ecce nunc et aliam | saepelitam uno dolorem, |
 quod iam prope nuptum myseræ | defunctæ sum
 ambac,
 set | qui dolor ais te nobis, Harmonia Rufina, relie-
 tum est,
 ut annis XIII m. VI d. XXVI nobiscum adulteris uno
 et nos optamus ad uos properare parentes. |
 ego pater Harmonius Ianua|rius cum bestia matrem
 que genuit, uibet et dolet, Clodia Trophime
 nec dubita|mur enim uita carere m[or]ique]

media: *p st. b* (So s. 247) = nr. 166; *m st. mb* (So s. 250) = vgl. nr. 105; (*m/m st. mb* (So s. 230) = nr. 167 (ferner nr. 101); *spirans b* (So s. 198): *v st. b* = nr. 168 (ferner nr. 98, 104, 130, 170?); *f st. b* = nr. 169; *b fehlt* = vgl. nr. 123
spirans f: *ff st. f* (So s. 204) = nr. 170; *f st. ff* = vgl. nr. 165

166 d. m. s. | Ias Ianuariae sorori dulcissime b. m. f., quæ
 uixit annis XVII mes. III dies XI. aego mi aps te speraba
 nunc tibi feci

167 Trebellia D. I. Tertia | sibi et | Siliae L. et D. I. Fel-
 elae delicio | libertabusque suis ita, ne quis ubi ego coe-
 quiesco comurat aut cineres | suas ponat. (qui) quæ aduersas

161 XII 2762 (im Ager Volcanum) b 7 f. vgl. VI 2852 *Matutina* III 14136¹ *Agylt.* X 4526 *Schlembribus* 7024 *architura* 162 IV 145 vgl. IV 1085 *ise* = *ipe* VI 22579 *conferant* 163 III 11351 CE 923 (Carnuntum, auf einem roten Algel) 1 zu doccet . . . causaque s. Thes. III 668, 51 f. 2 vgl. III 5955 *scallat* VII 37 *scallat* 164 VIII 401 (bei Ammaedra) 4 vgl. IX 2827 (19 n. C.) *scallat* 165 X 2496 CE 613 (bei Patroli) 2 *amurant* wie CE 629, 3 3 vgl. II 554 *Supestes* VI 7652 *ipso* XIV 1821 *suprema* u. a. 6 zu *reliquas* 11 = *relictus* s. Diehl s. 118 166 IX 381 (Cannum) 5 vgl. *ipso* XI 3333 I^u 7 (3. jht. v. C.) *ipso* 167 VI 27593 3 vgl. VI 19167, 26215 *commuratur* XIV 850 *commuratur* und W. Schulze, *Glott. gel. Anz.* 1895, 549

fecerit, virginibus | damnas esto D. IHS ♀ [h(oc)] m(onu-
mentum) h(eredem) n(on) s(equitur)

168 d. m. Aurelius Uitalio hanc memoriam | cum solario
et cuiculo a solo fecit | sibi et Aeliae Sofiadi coniugi suae
et || filis suis, et Aurelio Mercurio fratri | suo cum filis suis,
et Aurelio Berne cum | suis, et Ulpio Secundino cognato
meo | cum filis suis, meis fratribus, | et libertis paternis et
libertab[u]-sque || sed et meis posterisque hominum | aeorum
et quibus me uiuo loca | donauit, iuueo itum amuitum | uni-
uersos abere. et hoc peto | aego Syncratius a bobis uniber-
sis || sodalibus, ut sene bile refrigeretis. | Syncratorum

169 inuidi qui ciuis hoc ca|cafist anus. | eris (*ein nach
rechts gewandter phallus*)

170 d. m. et misera | mortae peregrae intere(c)|pto Ruffio
Ruffiano anno|rum XX ues|tiario p[er]erudito R[uf]filius Ruf-
finus || filio cari(ssimo) p(onendum) c(urauit)

P. FERNASSIMILATION (So s. 210 f.)

ge. st. c = nr. 171; *r st. l* = nr. 172

171 Spinter D. Po|mp e|i Leti seruos h(ic) quiesquit

172 [...] III | Felix Cassii (pugnarum) XIII, O. XIII,
Frorus O[.]cae XXIV, O. XXIV

Q. FERNDISSIMILATION (So s. 211 f.)

l st. r = nr. 173 (ferner nr. 23); *l st. n* = nr. 174; *l st. c*
= nr. 175; *c st. qu* = nr. 176 (ferner nr. 20. 153); *r fehlt*
= nr. 177; *l fehlt* = nr. 178

173 Siluano | domesti(co) | Ual. Cal|boforus || u(otum) s(ol-
uit) l(ibens) m(erito)

174 molimentum Sapidi. | fecit uxor illius. uixit ann[is] LI

175 Fl. Magniano protectori con|pari carissimo Seuer. de
proprio | hunc sarcofagum conparabit | eundem solidis XV

7 [h.]: II der stein 168 XIV 3323 De 8090 (Praeneste) 3 vgl. I^a
1330 (anf. 1. jht. n. C.) *libertaus* = *libertauus* XI 137 (1. jht. n. C.?)
euente XIV 1151 *duonus* VI 2496 *incomparabili* u. a. 15 zu *sene bile*
s. Thes. II 1988, 59ff. 169 III 14599¹ (ziegelgraffito aus Moesia su-
perior) 1f. statt *qui* 2 *huc*; vgl. III 14975 *fixxit* VIII 3521. 20505
fixit 170 XIII 2548 (Ambarri, 2. jht.) 4 vgl. X 7586^a *Ruffiae* XIII
2237 *Affrae* 6f. *bestiario* erkl. Allmer 171 XII 460 (Marseille) 172 IV
4378 2 O. *coronarum* 3 vgl. Nuovo Bull. di arch. crist. 15 (1909) s. 141
repra = *lepra* 173 III 10457 (Aquincum) 174 VIII 2269 (Mascula)
1f. vgl. VIII 11480^b *molime(n)tu(m)* 175 III 8742 De 8249 (bei

tantum, et se in || eodem una cum filia sua condi | permisit. s
si quis uero tentauerit | in eodem sartofago ponere | aliut
corpus, inferet fisci uiri|bus auri pondo duo

176 Fabius Caricus | fecit Fabio Zoti|co filio beneme|renti.
q(ui) bixit || atnis cinquae, | mensibus cinq. de(bus) XVII

177 [. . paucis] mensibus actis

post nuptias, tenero per quam biduatus (amore) est,
casta cui coiuX c[ubilia seruat amorem] |
posteris ostendens, | ulli si credere fas est.
patre repugnante pro||pio hec nomine signat |
nobercam uincens. | fame nomen ubiquem

178 Corentus sructor ad | ropositriu uixit a. XXXXV,
h(ic) s(itus) c(st). Rosa uxor fecit ob | meritis eius

R. DIE METATHESE (So s. 214)

Von r = nr. 179 ferner nr. 104 f.; von r und l = nr. 180;
non qu und c = nr. 181

179 d is) deabusque | secundum inter petratiōnem Cla|rī
Apollinis

180 adiuro te demon quicunque es et demando tibi ex
anc ora ex anc di|e ex oc momento, ut equos || prasini et
albi crucies | ocidas, et agitatore Cla|rūm et Felce et Pri-
mu||lūm et Romanum ocidas | collida, neque spiritum illis ||
lerinquas; adiuro te | per eum qui te resoluit | temporibus
deum pela|g]eum aerium Ιαω Ιαϛδρω | οορω [. .] αηα au/
der rückseite der dämon auf einem kahn mit zauberworten und
den pferdenamen (?) Noctiuagus | Tiberis Oceanus

181 d. m. | U[l]pio Ursino | euocato, | qui bixit annis
XXXX || mensibus II diebus XV. | Mumnia Afrodite | posuit
marito pientis|simo bene merenti. | Arcadi, oxa tibi be|ne) |
cesquant

S. DIE EPENTHESE (So s. 215)

Von r = III. 182 f.

Salonae) 7 vgl. VI 8429. 29175. 36590 X. 3168 *sartofagum* 176 VI
17508 177 VI 30123 CE 600 5 vgl. VI 7470 *propo* IX 2827 (19
n. C) *propetax* III 9029 *frate* VIII 21766 (401 n. C) *frans* 178 VIII
9426 (Caesarea) 1 vgl. VIII 16315 *Exonatus* III 8820 *apstema* 1 f.
s. Petron 35 179 III 2880 (Corinnum in Dalmatien) 180 De 8753
Aud. 286^b 10 vgl. Buecheler, Rh. Mus. 51 (1896) 649; Wueresch, Rh.
Mus. 55, 247 11 f. *qui te resoluit temporibus* scil. *uicac* = *qui te su-*
stulit ex hac uita Audollent 181 VI 3446 10 vgl. VIII 1091 *cesquet*

182 parter Sabinianus | filiae Sabinile. | qae bixi anno VI
dies VIII

183 [cenatori ma?] | lorino cregrio | bilitori bono. uix m
XL | h. s. c.

T. DIE APHAERESE (So s. 293)

184 uiuit | Q. Caelius Sp. f. Cuius | architectus naualis,
uiuit || uxor Camidia M. l. | Aphrodisia |
hospes resiste et nisi m|olestust, perlege.
noli | stomachare. suadeo, || caldum bibas.
moriu|n[d]ust. uale

U. ZUR SATZPHONETIK (So s. 297 ff.)

185 im balneum

186 Quid pöte tan durum saxso aut quid mollius unda
Dura tamen molli saxsa cauantur aqua

V. ZUR HAPLOLOGIE

vgl. nr. 50. 138. 145

ABKÜRZUNGEN

Aud. = Audollent, A., Defixionum tabellae, Paris 1904

Carnoy = Carnoy, A., Le Latin d'Espagne, Bruxelles 1906

CE = Carmina latina epigraphica ed. Fr. Buecheler, Lipsiae 1895–97

CE suppl. = Engström, E., Carmina lat. epigr. post editam collectionem
Buechlerianam in lucem prolata. Gotoburgi, Lipsiae 1912

De = Dessau, H., Inscriptiones Latinae selectae, Berolini 1892–1906

Diehl = Diehl, E., De m finali epigraphica, Lipsiae 1899

Gg = Grandgent, C. H., An Introduction to Vulgar Latin, Boston 1908

IHC = Hübner, E., Inscriptiones Hispaniae christianae, Berolini 1871.

1900

Löfstedt = Löfstedt, E., Philolog. Kommentar zur peregrinatio Aethe-
riae, Uppsala-Leipzig 1911

Schmalz = Schmalz, J. H., Latein. Grammatik, München¹ 1910

So = Sommer, F., Handbuch der lat. Laut- und Formenlehre, Heidel-
berg³ 1914

Thes. = Thesaurus linguae Latinae

182 VI 25707 1 vgl. VI 26817 *marter* 11915 *Artermisius* X 3510
Euphratre; ferner III p. 806, 24 (301 n. C.) *lanctantis* VI 6680
Semptumiae 183 VIII 14420 (Vaga) erg. von Mommsen 5 viell. c f. s
184 X 5371 CE 118 De 7734 (Termini) 1. 3 zu -ust = -um est s.
Diehl s. 117 f. 2 zu *caldum* = *vinum cum aqua calida mixtum* s.
Thes. III 154, 35 ff. Mart. 14, 113 Petron 67 185 IV 2410 vgl. nr. 124.
ferner I² 1420 *im fronte* VIII 10542 *im pace* 186 IV 1895 vgl. Ovid.
ars amat. 1, 475 f. 1 vgl. nr. 74, ferner III 15184, 13 *essuis* = *et sum*
VI 10251^a *suptemplo* XII 874 *tan dulcis*

II. TEIL TEXTE

1. APPENDIX PROBI III

zeit der abfassung: ende des 3. jh.?

Nach W. Heraeus' kommentierter ausgabe im Arch. f. lat. Lex. u. Gramm. II, 301ff. (= H); vgl. ferner *Analecta grammatica maximam partem inedita* ed. J. ab Eichenfeld et St. Endlicher, Wien 1837, 4. 443 ff. (= E); W. Foersters ausgabe in Wiener Studien 14, 294 ff. (= F) und dazu G. Gundermanns Nachträge in der Zeitschrift f. neufranzösische Sprache u. Lit. 15, 184 ff. (= G); endlich Ullmanns untersuchungen in Rom. Forschungen 7, 145 ff. (= U); Handschrift cod. Vindob. 17, blatt 50 rückseite

porphireticum marmor non	pecten non pectinis
purpureticum marmur	aquaeductus non aquiductus
tolonium non toloneum	cithara non citara
speculum non specum	crista non crysta
masculus non masclus	²⁵ formica non furmica
⁵ uetulus non ueclus	musium non museum
uitulus non uiclus	exequ(i)ae non execiae
uernaculus non uernaclus	gyrus non gyrus
articulus non articlus	auus non aus
baculus non uaculus	¹⁰ miles non milex
¹⁵ angulus non anglus	sobrius non suber
iugulus non iuglus	figulus non figel
calcostegis non calcesters	masculus non mascel
septizonium non septidonium	lanius non laneo
macula non uiquia	³⁵ iuuenus non iuuenclus
²⁰ macul non uiquil	barbarus non barbar
cultellum non canitellum	equus non eous
marsias non marisus	coquus non coctus
camelam non canlamus	coquens non coctens
hercules non larenians	⁴⁰ coqui non cocti
²⁵ columna non colomna	aere non aerdm

(lesungen mit zutugung der liaven claffe) 1 liede male *marmor* E *marmr* hs; schulform wohl *porphyreticum* 2 schulform wohl *z. aqua* **12** *chaleo* verb. E F **14** vgl. So s. 133 **17** *Machia* E, verb. F **18** vgl. U s. 211. 292; F s. 293f. **26** *e* in *exequae* verwascht nach F **28** die schulform ist irrtümlich wiederholt, gemeint ist *non pectis* **32** vgl. So s. 337 **35** *iunonius* die hs nach F **37** vgl. So s. 162f.

pauper mulier non paupera mulier	orbis non orbs
carcer non car(car)	75 formosus non formunsus
brauium non bra(beam)	ansa non asa
45 pancarpus non parcarpus	flagellum non fragellum
theofilus non izofilus	calatus non galatus
homfagium non monofagium	digitus non dicitus
byzacenus non bizacinus	80 solea non solia
capsesis non capsessis	calceus non calcius
60 catulus (non cat)ellus	iecur non iocur
catulus non ca(te)llus	auris non oricla
doleus non dolium	camera non cammara
calida non calda	85 pegma non peuma
frigida non fricda	cloaca non cluaca
55 uinea non uinia	festuca non fistuca
tristis non tristus	ales non alis
tersus non tertus	facies non facis
umbilicus non imbilicus	90 cautes non cautis
turma non torma	pleues non pleuis
60 celebs non celeps	uates non uatis
ostium non osteum	tabes non tauis
flauus non flaus	suppellex non superlex
cauea non cauia	95 apes non apis
senatus non sinatus	nubes non nubs
65 brattea non brattia	suboles non subolis
cochlea non coclia	uulpes non uulpis
cocleare non cocliarium	palambes non palumbus
palearium non paliarium	100 lues non luis
primipilaris non primipilarius	deses non desis
70 alueus non albeus	reses non resis
globus non glomus	uepres non uepris
lancea non lancia	fames non famis
fauilla non failla	105 clades non cladis
	syrtes non syrtis

43 *carcere* E; *carcar* vermutet F 44 *brauium non braueum* E, der beide male *u* in *b* ändert, gebilligt von F und U 45 *parcarpus*: zweites *r* unsicher nach F, könnte auch *n* sein 49 *capsesys non capsesis* E; F wie oben 50 f dublette 52 *doleum* E, *doleus* F 55 *uinea* mit durchstrichenem *e* F 60 = 184 66 f vgl. Lindsay-Nohl s. 69 71 vgl. Heraeus zur stelle 74 *orbs* verb. F aus *uurbs* 82 vgl. I nr. 105, 9 *iocur* 86 *cluaca non cluaca* E, wie oben G; *u* in *cuaca* unsicher nach F 87 E las nichts, F alles bis auf die beiden letzten buchstaben 89 *facis* E, wie oben F und G 91 *pleuis non plebis* E, der *pleuis* in *plebes* ändert; oben nach F, der *pleues* in *plebes* ändern will 96 *nubs* F G. *nubis* E 99 *non palumbis* E, oben nach F 106 *sertis* G

- aedes non aedis
 sedes non sedis
 proles non prolis
 770 draco non dracco
 oculus non oclus
 aqua non acqua
 alium non aleum
 liliū non lileum
 115 glis non gliris
 delirus non delerus
 tineā non (tinia)
 exter non extraneus
 clamis non clamus
 120 uir non uyr
 uirgo non uyrgo
 uirga non uyrga
 occasio non occansio
 caligo non calligo
 125 terebra non telebra
 effiminatus non infimenatus
 botruus non butro
 grus non gruis
 anser non ansar
 130 tabula non tabla
 puella non poella
 balteus non baltius
 fax non facla
 uico capitis Africae non uico-
 caput Africae
 135 uico tabuli proconsolis non
 uico tabulu proconsulis
 uico castrorum non uico-
 castrae
 uico strobili non uicostrobili
 teter non tetrus
 aper non aprus
 140 amygdala non amidulla
 fascolus non fasiolus
 stabulum non stablum
 triclinium non triclīnu
 dimidiū non demidiū
 145 turma non tormia
 pusillus non pisinnus
 meretrix non menetris
 aries non ariex
 persica non pessica
 150 dysentericus non dysintericus
 opobalsamum non ababal-
 samum
 tensa non tesa
 raucus non (1)raucus
 auctor non autor
 155 auctoritas non autoritas
 (ipse non ipsus?)
 linteum non lintium
 a . . . petre non . . . tra
 terrae motus non terri-
 motium
 160 noxius non noxeus
 coruscus non scoriscus
 tonitru non tonotru
 passer non passar

108 *senes non senis* E, *sedis* F G Buecheler 115 *non glis* E, *gliris* F, *liris* Buecheler 117 *tinia* G; F erkennt nichts 119 *chlomy* ändern E F in der schulform 123 vgl. I nr. 104, 13 126 schultorm *etiam-* oder *effim-* F 129 = 164; vgl. So s. 60 140 *amygdala* verb. E F 141 *fascolus non fasiolus* F, wie oben G 145 = 59 146 vgl. Heraeus z. stelle und I nr. 1, 3, 120, 5 149 schultorm unsicher, oben nach F 150 *non dysentericus* E 151 *opobalsamum* nach F sicher bis auf die letzten vier buchstaben; *non ibabalsamum* Buecheler bei F 319, *ababalsamum* G 152 *non esa* E, *tensa non tesa* Buecheler, *mensa non mea* G 153 *daucus non draucus* E, oben nach Usener und Buecheler, nach dem es umgekehrt lauten sollte 154 vgl. So s. 210 und I nr. 50, 7, 150^b, 6 156 nach F, bezweifelt von G; E las nichts 158 vgl. Heraeus z. stelle 160 nach F, E sah nichts

- anser non ansar
 165 hirundo non harundo
 obstetrix non opsetris
 capitulum non capiculum
 nouerca non nouarca
 nurus non nura
 170 socrus non socra
 neptis non nepticia
 anus non anucla
 tundo non detundo
 riuus non rius
 175 imago non
 pauor non paor
 coluber non colober
 adipēs non alipes
 sibilus non sifilus
 180 frustrum non frustum
 plebs non pleps
 garrulus non garulus
 parentalia non parantalia
 celebs non celeps
 185 poples non poplex
 locuples non locuplex
 robigo non rubigo
 plasta non blasta
 bipennis non bipinnis
 190 ermeneumata non ermino-
 mata
 tymum non tumum
 strofa non stropa
 bitumen non butumen
 mergus non mergulus
 195 myrta non murta
 zizipus non zizupus
- iunipirus non iuniperus
 tolerauilis non tolerabilis
 basilica non bassilica
 200 tribula non tribla
 uiridis non uirdis
 constabilitus non constabi-
 litus
 sirena non serena
 musium uel musium non
 museum
 205 labsus non lapsus
 orilegium non orolegium
 ostiae non hostiae
 februiarius non februiarius
 glatri non cracli
 210 allec non allex
 rabidus non rabiosus
 tintinaculum non tintinabu-
 lum
 adon non adonius
 grundio non grunnio
 215 uapulo non baplo
 necne non necne
 passim non passi
 numquit non mimquit
 numquam non numqua
 220 nouiscum non noscum
 uobiscum non uoscum
 nescioubi non nesciocube
 pridem non pride
 olim non oli
 225 adhuc non aduc
 idem non ide
 amfora non ampora

164 = 129 165 arundo non harundo E 166 non opstetris F, oben nach G 169 vgl. I nr. 93, 13 172 anicla E 175 non emago E, ymago G, doch unsicher 180 man erwartet das umgekehrte 184 = 60 187 vgl. IIe aeu zur stelle 196 ziziber non ziber E, zizibus non zizupus F, zizipum (statt 2. i auch u oder y möglich) non zizup G 197 So G; iunepirus non iunipirus F 198 tolerauilis non tolerabilis las E, Zangemeister; non tolerabilis F und Usener 202 non instabilitus las E, constabilitus F, constablitus G 204 = 26 207 E und F stellen um 209 vgl. Heraeus zur stelle 218 vgl. Heraeus zur stelle

2. PETRONIUS ARBITER

(aus der cena Trimalchionis = sat. XV, 36—46)

zeit der abfassung: unter Nero

Nach Fr. Buechelers ausgabe, 5. aufl. besorgt von W. Heraeus, Berlin 1912. L = vollständige fassung der excerpte in der von Scaligers hand stammenden abschrift (= Leidensis Q 61) und mitteilungen in den ausgaben von Tornaesius, Lugd. 1575, und Pithoeus, Par. 1587. O = verkürzte auszüge vieler hss., besonders des cod. Berrensis 357 s. X. H = cod. Traguriensis (jetzt Parisinus 7089 s. XV), die einzige hs mit der cena Trimalchionis. Ohne bezeichnung = vorschläge Buechelers. Zur sprache vgl. W. Heraeus, Die Sprache des Petron und die Glossen, Offenbach 1879.

- 36 Nos ut tristiores ad tam uiles accessimus cibos, 'suadeo' inquit Trimalchio 'tenemus: hoc est ius cenae'. haec ut dixit, ad symphoniam quattuor tripudiantes procurerunt
2 superioremque partem repositorii abstulerunt. quo facto uide-
mus infra [scilicet in altero ferculo] attilia et sumina lepo- 5
remque in medio pinnis subornatum, ut Pegasus uideretur.
3 notauimus etiam circa angulos repositorii Marsyas quattuor,
ex quorum utriculis garum piperatum currebat super pisces,
4 qui tanquam in euripo natabant. damus omnes plausum a
5 familia inceptum et res electissimas ridentes aggredimur. non
6 minus et Trimalchio eiusmodi methodio laetus 'Carpe' inquit.
processit statim scissor et ad symphoniam gesticulatus ita la-
cerauit obsonium, ut putares essedarium hydraule cantante
7 pugnare. ingerebat nihilo minus Trimalchio lentissima uoce:
'Carpe, Carpe'. ego suspicatus ad aliquam urbanitatem tes- 10
tiens iteratam uocem pertinere, non erubui cum qui supra
8 me accumbebat, hoc ipsum interrogare. at ille, qui saepius
eiusmodi ludos spectauerat, 'uides illum' inquit 'qui obsonium
carpit: Carpus uocatur. ita quotiescunque dicit "Carpe",
eodem uerbo et uocat et imperat'. 15
- 37 non potui amplius quicquam gustare, sed conuersus ad
eum, ut quam plurima exclperem, longe accersere falulas
coepi sciscitarique, quae esset mulier illa, quae hic atque illuc
2 discurreret, 'uxor' inquit 'Trimalchionis, Fortunata appellatur,

2 no] 10 H gegen L, = *inducere* erkl. Reiske. 9 *tanquam* fehlt in L, *quicunque euripo* H. 10 *inceptum* L, 12 *ita gesticulatus* L. 18 *aggre-*
ditum L. 19 *ita* itaque L. 22 *quam* fehlt in L.

quae nummos modio metitur. et modo, modo quid fuit? ignos-
 cet mihi genius tuus, noluisses de manu illius panem accipere.
 nunc, nec quid nec quare, in caelum abiit et Trimalchionis
 topanta est. ad summam, mero meridie si dixerit illi tene-
 bras esse, credet. ipse nescit quid habeat, adeo saplutus est;
 sed haec lupatria prouidet omnia et ubi non putes, est
 sicca, sobria, bonorum consiliorum [tantum auri uides], est
 tamen malae linguae, pica puluinaris. quem amat, amat; quem
 non amat, non amat. ipse Trimalchio fundos habet, qua milui
 uolant, nummorum nummos. argentum in ostiarii illius cella
 plus iacet, quam quisquam in fortunis habet. familia uero
 babae babae, non mehercules puto decumam partem esse quae
 dominum suum nouerit. ad summam, quemuis ex istis babae-
 calis in rutae folium coniciet. nec est quod putes illum quic-
 quam emere. omnia domi nascuntur: lana, credrae, piper, lacte
 gallinaceum si quaesieris, inuenies. ad summam, parum illi
 bona lana nascebatur; arietes a Tarento emit, et eos culauit
 in gregem. mel Atticum ut domi nasceretur, apes ab Athenis
 iussit afferri; obiter et uernaculae quae sunt, meliusculae a
 Graeculis fient. ecce intra hos dies scripsit, ut illi ex India
 semen boletorum mitteretur. nam mulam quidem nullam habet.
 quae non ex onagro nata sit. uides tot culcitras: nulla non
 aut conchyliatum aut coccineum tomentum habet. tanta est
 animi beatitudo. reliquos autem collibertos eius caue contem-
 nas. ualde succossi sunt. uides illum qui in imo imus recum-
 bit: hodie sua octingenta possidet. de nihilo creuit. modo
 solebat collo suo ligna portare. sed quomodo dicunt — ego
 nihil scio, sed audiui — quom Incuboni pilleum rapuisset, [et]
 thesaurum inuenit. ego nemini inuideo, si quid deus dedit.
 est tamen sub alapa et non uult sibi male. itaque proxime
 casam hoc titulo proscripsit: "C. Pompeius Diogenes ex kalendis
 Iuliis cenaculum locat; ipse enim domum emit". quid ille qui
 libertini loco iacet, quam bene se habuit. non impropere illi.
 sestertium suum uidit decies, sed male uacillauit. non puto
 illum capillos liberos habere, nec mehercules sua culpa; ipso
 enim homo melior non est; sed liberti scelerati, qui omnia ad
 se fecerunt. scito autem: sociorum olla male feruet, et ubi
 semel res inclinata est, amici de medio. et quam honestam
 negotiationem exercuit, quod illum sic uides. libitinarius fuit.

1 modo nicht wiederholt in L 2 eius L 6 et est ubi Rohde 17 et
 testiculauit 28 quom] quomodo 29 si quo 30 subalapa oder -pator
 Heraeus, subalapa Leo Plaut. Forsch. III, 13 31 casam] cum

solebat sic cenare, quomodo rex: apros gausapatos, opera pistoria, (a)uis, cocos, pistores. plus uini sub mensa effundebatur, quam aliquis in cella habet. phantasia, non homo. inclinatis quoque rebus suis, cum timeret ne creditores illum conturbare existimarent, hoc titulo auctionem proscripsit: "C. 5 Julius Proculus auctionem faciet rerum superuacuarum".

39 interpellauit tam dulces fabulas Trimalchio; nam iam sublatum erat ferculum, hilareshue conuiuiae uino sermonibusque publicatis operam coeperant dare. is ergo reclinatus in cubitum 'hoc uinum' inquit 'uos oportet suaue faciatis. pisces 10 natare oportet. rogo, me putatis illa cena esse contentum, quam in theca repositorii uideratis? "sic notus Ulixes?" quid ergo est? oportet etiam inter cenandum philologiam nosse. patrono meo ossa bene quiescant, qui me hominem inter homines uoluit esse. nam mihi nihil noui potest afferri, sicut 11 ille ferculus iam habuit praxim. caelus hic, in quo duodecim dii habitant, in totidem se figuras conuertit, et modo fit aries. itaque quisquis nascitur illo signo, multa pecora habet, multum lanae, caput praeterea durum, frontem expudoratam, cornum acutum. plurimi hoc signo scholastici nascuntur et arietilli. 12 laudamus urbanitatem mathematici; itaque adiecit: 'deinde totus caelus taurulus fit. itaque tunc calcitrosi nascuntur et bubulci et qui se ipsi pascunt. in geminis autem nascuntur 13 bigae et boves et colei et qui utrosque parietes linunt. in cancro ego natus sum. ideo multis pedibus sto, et in mari et in terra multa possideo; nam cancer et hoc et illoc quadrat et ideo iam dudum nihil super illum posui, ne genesim meam 14 premerem. in leone cataphagae nascuntur et imperiosi; in uirgine mulieres et fugitiui et compediti; in libra laniones et unguentarii et quicunque aliquid expediunt; in scorpiione uenarii et percussores; in sagittario strabones, qui holera spectant, lardum tollunt; in capricorno aerumnosi, quibus praemala sua cornua nascuntur; in aquario copones et cucurbitae; 15 in piscibus obsonatores et rhetores. sic orbis uertitur tanquam mola, et semper aliquid mali facit, ut homines aut nascantur aut pereant. quod autem in medio caespitem uidetis et supra caespitem fauum, nihil sine ratione facio. terra mater est in medio quasi ouum corrotundata, et omnia bona in se habet tanquam fauus'.

2 *uis cocos*: oder *bis*? *piscatores* Heinse. 11 vielleicht *puerilis*. 12 Verg. Aen. 2, 44. 15 vgl. Plaut. Pers. 20, 1. 16 *fer. uoluit mel. hab.*
20 *arietilli*. 30 *expediunt* Burman

'sophos' uniuersi clamamus et sublatis manibus ad came- 40
 ram iuramus Hipparchum Aratumque comparandos illi homines
 non fuisse, donec aduenerunt ministri ac toralia praeposuerunt
 toris, in quibus retia erant picta subsessoresque cum uena-
 5 bulis et totus uenationis apparatus. needum sciebamus, (quo) 2
 mitteremus suspiciones nostras, cum extra triclinium clamor
 sublatus est ingens, et ecce canes Laconici etiam circa men-
 sam discurrere coeperunt. secutum est hos repositorium, in
 quo positus erat primae magnitudinis aper, et quidem pil-
 10 leatus, e cuius dentibus sportellae dependebant duae pal-
 mulis textae, altera caryotis altera thebaicis repleta. circa 4
 autem minores porcelli ex coptoplacentis facti, quasi uberibus
 imminerent, scrofam esse positam significabant. et hi quidem
 apophoreti fuerunt. ceterum ad scindendum aprum non ille 5
 15 Carpus accessit, qui altilia lacerauerat, sed barbatus ingens,
 fasciis cruralibus alligatus et alicula subornatus polymita,
 strictoque uenatorio cultro latus apri uehementer percussit, ex
 cuius plaga turdi euolauerunt. parati aucupes cum harun- 6
 dinibus fuerunt et eos circa triclinium uolitantes momento ex-
 20 ceperunt. inde cum suum cuique iussisset referri Trimalchio,
 adiecit: 'etiam uidete, quam porcus ille siluaticus lotam come-
 derit glandem'. statim pueri ad sportellas accesserunt, quae 8
 pendebant e dentibus, thebaicasque et caryotas ad numerum
 diuisere cenantibus. interim ego, qui priuatum habebam se- 4 1
 25 cessum, in multas cogitationes diductus sum, quare aper
 pilleatus intrasset. postquam itaque omnis bacalusias con-
 sumpsi, duraui interrogare illum interpretem meum, quod me
 torqueret. at ille: 'plane etiam hoc seruus tuus indicare 3
 potest; non enim aenigma est, sed res aperta. hic aper, cum 4
 30 heri summa cena (eu)m uindicasset, a conuiuiis dimissus (est);
 itaque hodie tanquam libertus in conuiuium reuertitur'. dam-
 nauit ego stuporem meum et nihil amplius interrogauit, ne
 uiderer nunquam inter honestos cenasse.

dum haec loquimur, puer speciosus, uitibus hederisque re- 6
 35 dimitus, modo Bromium, interdum Lyaeum Euhiumque con-
 fessus, calathisco uuas circumtulit et poemata domini sui acu-
 tissima uoce traduxit. ad quem sonum conuersus Trimalchio 7
 'Dionyse' inquit 'liber esto'. puer detraxit pilleum apro capi-
 tique suo imposuit. tum Trimalchio rursus adiecit: 'non 8
 40 negabitis me' inquit 'habere Liberum patrem'. laudauimus

dictum Trimalchionis et circumeuntem puerum sane perbasiamus.

9 ab hoc ferculo Trimalchio ad lasanum surrexit. nos libertatem sine tyranno nacti coepimus inuitare conuiuarum sermones. Dama itaque primus cum pataracina poposcisset, 'dies' 10 inquit 'nihil est. dum uersas te, nox fit. itaque nihil est' 11 melius, quam de cubiculo recta in triclinium ire. et mundum frigus habuimus. uix me balneus calfecit. tamen calda potius 12 uestiarius est. staminatas duxi, et plane natus sum. uinus mihi in cerebrum abiit'.

10

42 excepit Seleucus fabulae partem et 'ego' inquit 'non cotidie 2 lauro; baliscus enim fullō est, aqua dentes habet, et cor nostrum cotidie liquescit. sed cum mulsi pultarium obdixi, frigori laerasin dico. nec sane lauare potui; fui enim hodie 3 in funus. homo bellus, tam bonus Chrysanthus animam' 15 4 ebullit. modo, modo me appellauit. uideor mihi cum illo loqui. heu, eheu. utres inflati ambulamus. minoris quam muscae sumus, /muscae/ tamen aliquam uirtutem habent, nos 5 non pluris sumus quam bullae. et quid si non abstinox fuisset. quinque dies aquam in os suum non coniecit, non 20 micam panis. tamen abiit ad plures. medici illum perdidderunt, immo magis malus fatus; medicus enim nihil aliud 6 est quam animi consolatio. tamen bene elatus est, uitali lecto. stragulis bonis. planctus est optime — manu misit aliquot — 7 etiam si maligne illum plorauit uxor. quid si non illam optime 25 accepisset. sed mulier quae mulier miluinum genus. neminem nihil boni facere oportet; aequae est enim ac si in puteum conicias. sed antiquus amor cancer est'.

43 molestus fuit, Phileosque proclamauit: uiuorum meminerimus. ille habet, quod sibi debebatur: honeste uixit, honeste 30 obiit. quid habet quod queratur? ab asse creuit et paratus fuit quadrantem de stercore mordicus tollere. itaque creuit. 2 quicquid creuit, tanquam fauus. puto mehercules illum reliquisse solida centum, et omnia in nummis habuit. de re tamen. ego uerum dicam, qui linguam caninam comedi: durae buccae 35 4 fuit, linguosus, discordia, non homo. frater eius fortis fuit. amicus amico, manu plena, uncta mensa. et inter initia malam parram pilauit, sed recorrexit costas illius prima uindemia uendidit enim uinum, quanti ipse uoluit. et quod illius mer-

1 *circumeuntes* 3 *lasanum* 5 *clausit itaque* 9 *uinum* vgl. schol. Bern. zu Verg. Ge. 2, 98 12 *balneus* Gronov 17 *hoc est hoc* 28 *antiquus* Hirschfeld 29 *phileos qui* 37 *uncta plena* 39 *quantum*

tum sustulit, hereditatem accepit, ex qua plus inuolauit, quam illi relictum est. et ille stips, dum fratri suo irascitur, nescio 5 cui terrae filio patrimonium elegauit. longe fugit, quisquis suos fugit. habuit autem oraculares seruos, qui illum pessum 6 dederunt. nunquam autem recte faciet, qui cito credit, utique homo negotians. tamen uerum quod frunitus est, quam diu uixit cui datum est, non cui destinatum. plane 7 Fortunae filius, in manu illius plumbum aurum fiebat. facile est autem, ubi omnia quadrata currunt. et quot putas illum 10 annos secum tulisse? septuaginta et supra. sed corneolus fuit, aetatem bene ferebat, niger tanquam coruus. noueram hominem olim oliorum et adhuc salax erat. non mehercules illum puto in domo canem reliquisse. immo etiam pu(e)llarius erat, omnis mineruac homo. nec improbo, hoc solum enim 15 secum tulit'.

haec Phileros dixit, illa Ganymedes: 'narratis quod nec 14 ad caelum nec ad terram pertinet, cum interim nemo curat, quid annona mordet. non mehercules hodie buccam panis 2 inuenire potui. et quomodo siccitas perseuerat. iam annum 20 esur(it)io fuit. aediles male eueniat, qui cum pistoribus colludunt "serua me, seruabo te". itaque populus minutus laborat; nam isti maiores maxillae semper Saturnalia agunt. o si 4 haberemus illos leones, quos ego hic inueni, cum primum ex Asia ueni. illud erat uiuere. † similia sicilia interiores et laruas 5 sic istos percolopabant, ut illis Iuppiter iratus esset. [sed] 6 memini Safinium: tunc habitabat ad arcum ueterem, me puero, piper, non homo. is quacunque ibat, terram adurebat. sed 7 rectus, sed certus, amicus amico, cum quo audacter posses in tenebris micare. in curia autem quomodo singulos [uel] pila- 8 bat [tractabat], nec schemas loquebatur sed directum. cum 9 ageret porro in foro, sic illius uox crescebat tanquam tuba. nec sudauit unquam nec expuit, puto eum nescio quid Asiadis habuisse. et quam benignus resalutare, nomina omnium red- 10 dere, tanquam unus de nobis. itaque illo tempore annona pro 35 luto erat. asse panem quem emissas, non potuisses cum altero 11 deuorare. nunc oculum bublum uidi maiorem. heu heu, quod 12 tidie peius. haec colonia retrouersus crescit tanquam coda uituli. sed quare nos habemus aedilem trium cauniarum, qui 13 sibi mauult assem quam uitam nostram? itaque domi gaudet,

12 olim mulierosum Heinse, molimolierum Orioli 24 si similia sicilia interior esset verm. Buecheler, si milia si cilia (χίλια) Heraeus 30 dilectum 32 puto enim; assi a dis Burman 38 non habemus; non trium verm. Buecheler

plus in die nummorum accipit, quam alter patrimonium habet.
 14 iam scio, unde acceperit denarios mille aureos. sed si nos
 coleos haberemus, non tantum sibi placeret. nunc populus est
 15 domi leones, foras uulpes. quod ad me attinet, iam pannos
 meos comedi, et si perseuerat haec annona, casulas meas uen- 5
 16 dam. quid enim futurum est, si nec dii nec homines huius
 coloniae miserentur? ita meos fruniscar, ut ego puto omnia
 17 illa a diibus fieri. nemo enim caelum caelum putat, nemo
 ieiunium seruatur, nemo Iouem pili facit, sed omnes opertis
 18 oculis bona sua computant. antea stolatae ibant nudis pedibus 10
 in clium, passis capillis, mentibus puris, et Iouem aquam
 exorabant. itaque statim urceatim plouebat: aut tunc aut
 nunquam: et omnes redibant udi tanquam mures. itaque dii
 pedes lanatos habent, quia nos religiosi non sumus. agri
 iacent' —

15
 45 'oro te' inquit Echion centonarius 'melius loquere. "modo sic,
 2 modo sic" inquit rusticus; uarium porcum perdiderat. quod
 3 hodie non est, cras erit: sic uita truditur. non mehercules
 patria melior dici potest, si homines haberet. sed laborat
 hoc tempore, nec haec sola. non debemus delicati esse, ubi- 20
 4 que medius caelus est. tu si alicubi fueris, dices hic porcos
 coctos ambulare. et ecce habituri sumus munus eccellente in
 5 triduo die festa; familia non lanisticia, sed plurimi liberti. et
 Titus noster magnum animum habet et est caldicerebrius: aut
 hoc aut illud erit, quid utique. nam illi domesticus sum, 25
 6 non est mixcix. ferrum optimum daturus est, sine fuga, car-
 narium in medio, ut amphitheater uideat. et habet unde: re-
 lictum est illi sestertium tricenties, decessit illius pater male.
 ut quadringenta impendat, non sentiet patrimonium illius, et
 sempiterno nominabitur. iam Manios aliquot habet et mulierem 30
 essedariam et dispensatorem Glyconis, qui deprehensus est,
 cum dominam suam delectaretur. uidebis populi rixam inter
 8 zelotypos et amasiunculos. Glyco autem, sestertiarus homo,
 dispensatorem ad bestias dedit. hoc est se ipsum traducere.
 quid seruus peccauit, qui coactus est facere? magis illa matella 35
 digna fuit quam taurus iactaret. sed qui asinum non potest,
 9 stratum caedit, quid autem Glyco putabat Hermogenis filicem
 unquam bonum exitum facturam? ille miluo uolanti poterat

6 eius 8 illa aedibus fieri 9 pluris fuit l. 13 redibant ut de
 19 saperent verum. Bucheler 20 scit 21 aliunde Scheffer 22 l. ruter duo,
 das als in terdus ckl. Funck 25 quid: erit quid verbindet Wacker-
 nagel ALL 15, 216 26 mixcix Anton 27 amphitheatr. machat Hirsch-
 feld 28 tricenties hs c. 71, 12 u. 76, 4

ungues rescare; colubra restem non parit. Glyco, Glyco dedit
 suas; itaque quamdiu uixerit, habebit stigmam, nec illam nisi
 Orcus delebit. sed sibi quisque peccat. sed subolfacio, quia 10
 nobis epulum daturus est Mammea, binos denarios mihi et
 5 meis. quod si hoc fecerit, eripiat Norbano totum fauorem.
 scias oportet plenis uelis hunc uinciturum. et reuera, quid 11
 ille nobis boni fecit? dedit gladiatores sestertianos iam decre-
 pitos, quos si sufflasset, cecidissent; iam meliores bestiarum
 uidi. occidit de lucerna equites, putares eos gallos gallina-
 10 ceos; alter burdubasta, alter loripes, tertius mortuus pro
 mortuo, qui habe(ba)t neruia praecisa. unus alicuius flaturae 12
 fuit Thraex, qui et ipse ad dictata pugnavit. ad summam,
 omnes postea secti sunt; adeo de magna turba "adhibete"
 acceperant, plane fugae merae. "munus tamen" inquit "tibi 13
 15 dedi": et ego tibi plodo. computa, et tibi plus do quam accepi.
 manus manum lauat. uideris mihi, Agamemnon, dicere: "quid 16
 iste argutat molestus?" quia tu, qui potes loquere, non lo-
 qui(s). non es nostrae fasciae, et ideo pauperum uerba
 derides. scimus te prae litteras fatuum esse. quid ergo est? 2
 20 aliqua die te persuadeam, ut ad uillam uenias et uideas casulas
 nostras? inueniemus quod manducemus, pullum, oua: belle
 erit, etiam si omnia hoc anno tempestas + dispare pallauit:
 inueniemus ergo unde saturi fiamus. et iam tibi discipulus 3
 crescit cicaro meus. iam quattuor parti(s) dicit; si uixerit,
 25 habebis ad latus seruulum. nam quicquid illi uacat, caput
 de tabula non tollit. ingeniosus est et bono filo, etiam si in
 aues morbosus est. ego illi iam tres cardeles occidi, et dixi 4
 quia mustella comedit. inuenit tamen alias nenias, et liben-
 tissime pingit. ceterum iam Graeculis calcem impingit et 5
 30 Latinas coepit non male appetere, etiam si magister eius sibi
 placens sit, nec uno loco consistit, sed uenit, dem litteras, sed
 non uult laborare. est et alter non quidem doctus, sed curi- 6
 osus, qui plus docet quam scit. itaque feriatis diebus solet
 domum uenire, et quicquid dederis, contentus est. emi ergo 7
 35 nunc puero aliquot libra rubricata, quia uolo illum ad domu-
 sionem aliquid de iure gustare. habet haec res panem. nam
 litteris satis inquinatus est. quod si resilierit, destinaui il-
 lum artificii docere, aut tonstreinum aut praeconem aut certe

2 suos Scheffer 11 staturae Scheffer, facturae Heraeus 13 adhebe 17
 non loqui: mit veränderter Stellung loqui non loquere Scheffer 22 dass
 in dispare dipsare = διψῆν stecke, vermutet Heraeus; pellauit Siewert,
 pullauit Reiske 27 naves 31 sit] vgl. 71, 1 38 artificium Scheffer,
 doch vgl. Löfstedt s. 109; constreinum

causidicum, quod illi auferre non possit nisi Orcus. ideo illi cotidie clamo: "Primigeni, crede mihi, quicquid discis, tibi discis. uides Phileronem causidicum: si non didicisset, hodie famem a labris non abigeret. modo, modo collo suo circumferebat onera uenalia, nunc etiam aduersus Norbanum se extendit. litterae thesaurum est, et artificium nunquam moritur".

3. LUCIFER VON CALARIS

de non parcendo in deum delinquentibus
cap. 27—29.)

zeit der abfassung: 356—361 n. C.

Nach der Hartelschen ausgabe in *corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, vol. 14 p. 267—273 M. V = codex Reginensis 135 membr. saec. IX—X. v = erstausgabe von Ioannes Tilius, Paris 1568. Gall. = ausgabe von A. Gallandi in *Bibl. uett. pp.* vol. 6, Venetis 1770. Col. = ausgabe von D. u. I. Coleti, Venetis 1778. Lat. = *Latini Latini Viterbiensis bibliotheca . . . Romae* 1727. Zur sprache vgl. W. Hartel im *Arch. f. lat. Lex.* 3, 1 ff. und den index in seiner ausgabe

XXVII. Dicis me contumeliosum, quia et me et mihi commissos sim cupiens non tua pestifera doctrina uulnerari, quia dicam tibi morbo te plenum et ideo te esse a dei uitandum seruis, ne iam ipsi morbidi effecti una hac tua pereamus peste. *utinam*, inquit Corinthiis apostolus, *sustineretis pusillum insipientiae meae, sed et subportate me. acemulans enim uos deo acemulor. statui enim uos uni uiro uirgine castam exhibere Christo. timco autem ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua corrumpantur sensus uestri a castitate quae est in Christo Iesu.* idcirco tibi uideor esse contumeliosus, quia ¹⁰ sim timens ne per blasphemiam tuam corrumpas castitatem quam habemus in Christo Iesu. quia sumus metuentes ne, sicut serpens carissimus tuus Euam seduxit astutia sua, seducas nos a deo et facias reos mortis. ducis me contumacem, quia dicam te operarium dolum pseudochristianum. ¹⁵ non sunt primum per me aduersum te prolata. audis etenim beatum apostolum operarium te designasse dolum, pseudopostolum: *nam eiusmodi pseudopostoli sunt operarii doli, transfigurantes se in apostolos Christi. nos miramur, ipsi autem*

5 2. Cor. 11, 1—3 18 ebd. 13—15

1 qui aet V, qui et v 3 das zweite te fehlt in v 11 blasphemiam tuam V, blasphemias tuas v 14 ducis V, ducis v

satanas transfiguratur se sicut angelus lucis; non magnum si ministri eius transfigurantur, sicut ministri iustitiae, quorum finis est secundum operationem ipsorum. hinc tibi uideor esse superbus, quia dicam te cognoscens ex actibus tuis ex illis esse,
5 quos talis futuros spiritus sanctus per apostolum praeostenderit. si non es tu operarius dolosus, reuince me; ego enim scio quod fingis te Christianum, cum Arrianus sis, omnes nos uolueris seruos cuius tu satellis es facere. si non es operarius dolosus, tu proba; nos etenim uidemus in qui-
10 busdam pium te fingere, cum omnem exerceas in nos Christianos impietatem tuam. si non es tu operarius dolosus, quomodo fingens pacem te firmare conatus fueras ad omnem dei ecclesiam destruendam, ad pacem ei per unicum dei filium traditam dissoluendam? neque enim pacem domini
15 habere possim exinde, ex quo fecissem id quod mihi iubebas contra domini praeceptum, ex quo ipsum denique unicum dei filium, ut tu negas, coepissem negare. si non transfiguratus es in apostolos Christi, qui, tamquam uere ad te omnis cura ecclesiae pertineat, sic sis sollicitus, uidelicet ne quis alicubi
20 catholicus praesit ecclesiae episcopus, ne quis relinquatur qui se possit fateri Christianum? tollis episcopos catholicos, ordinas haereticos, scribis horrendas conminationes, ne forte oriatur seditio. utique qui ignorat arbitratur te, dum haec agere conspicit, esse Christianum; nos contra qui instruite
25 apostolo beato cognoscimus transfigurasse (se) sicut angelum lucis satanam, qui haec cuncta aduersum ecclesiam sanctam per te gerit, mirari non possumus, si te ministrum eius conspiciamus, si uelut iustitiae transfiguratum ministrum (in)iustitiae. hortamur, utinam temet conuertas ad hoc, quo possis
30 credi dei seruus, quo possis iudicari et intellegi Christianus. quotiens dicitur a nobis tibi non te potuisse dei unici filii negatorem existere, nisi quia sis aduerso plenus spiritu. dicere es solitus, quod enim tibi iniuriam faciamus, et quamuis rem hanc plurimis in locis iam probauerim inmundis spiri-
35 bus instigantibus corda uestra uos uenire contra dei familiam, athuc in Actibus apostolorum sume quae acciderint. factum est autem euntibus nobis ad orationem puellam quandam habentem spiritum pythonis occurrere nobis, quae red(it)um multum

36 Act. 16, 16—34

4 cognoscentes V 8 si verb. Hartel, nisi V v 13 das zweite dei fehlt in v 15 possem verm. Hartel 18 apostolum Christi, quia verm. Gall.; iure verm. Hartel 22 scribas V 25 se fügt bei Hartel 28 iniustitiae verb. Hartel, iustitiae V v 35 uenire] saeuire verm. Hartel 38 redum V, redditum v

praestabat dominis suis diuinando. haec subseruta est Paulum
et nos et clamauit dicens: hi serui dei excelsi sunt qui praedi-
cant uobis uiam salutis. hoc autem fariebat per multos dies; quod
cum indoluisset Paulo, conuersus ad spiritum ait: praecipio tibi
in nomine Iesu Christi, ut exeat ab ea. et exiit eadem hora. 5
uidentes autem domini eius quia exiit spes reditus eorum ad-
prehensum Paulum et Siluam extraxerunt ad forum ad magistra-
tus et obtulerunt eos dicentes: homines hi conturbant ciuitatem
nostram, cum sint Iudaei, et praedicant sectam quam non licet
nobis recipere nec facere, cum simus Romani. et consurrexit 10
uniuersa turba aduersus eos, et magistratus destitutis tunicis eorum
iusserunt eos uirgis clajedi. et cum multas eis inposuissent plagas,
miserunt eos in carcerem praecipientes custodi carceris diligenter
seruare eos. qui cum tale praeceptum accepisset, misit eos in
inam carceris et pedes eorum in neruo conclusit. circa mediam 15
autem noctem Paulo et Siluam orantibus et hymnum canentibus
deo audiebant eos ceteri uincti. repente autem terrae motus fac-
tus est magnus, ita ut conculerentur fundamenta carceris, et
ostia aperta sunt et omnia uincula soluta sunt. expergefactus
est custos carceris et cum uidisset ostia carceris aperta, exemit 20
gladium, ut se interficeret existimans fugisse uinctos. exclamauit
autem Paulus uoce magna dicens: nil tibi mali fereris; omnes
enim hic sunt. quo audito custos carceris petiit lumen et in-
gressus est et tremens procidit ad pedes Pauli et Siluae et cum
produxisset eos foras, ait: domini quid me oportet facere, ut 25
saluus sim? at illi dixerunt: crede in deum Iesum, et saluus
eris tu et domus tua. et laudi sunt ei uerbum domini cum
omnibus qui erant in domo eius. et timens eos ipsa hora noctis
lauit a plagis, et baptizatus est ipse cum omnibus suis. et dicens
eos in domum adposuit mensam, et epulabatur cum uniuersa 30
domo sua credens in domino.

XXVIII. Igitur ut ille spiritus pythons audiens nomen
domini Iesu Christi, mox effugatus est de domo sua, con-
citauit uniuersum populum ciuitatis aduersus unici filii dei
maiestatis praedicatores, ita et te cum tuis contra nos eius 35
seruos illi impuri spiritus concitauerunt. nec dubites te his-
dem agi spiritibus quibus fuerint acti contra Paulum et
Siluam surgentes, quando te sic dei religionis factum uideas
persecutorem, ut ille uulgus fuerit qui necdum credidisset in
dei unicum filium, qui non aliunde talis, nisi quia sine spiritu 40

1 est fehlt in v 2 das zweite et fehlt in v 3 natus v 11 disceptas
verm. Gall., discipulis Lat. 21 et carcerum v 30 epulabatur verm. Lat.,
epulabatur v v 39 illud v; quod v 40 quod v; talis v

fuerint dei, ut tu quoque esse probaris. spiritum etenim te habere sanctum non posse, nisi credideris in dei unicum filium, custodis istius carceris factum manifestat, qui cum utique unus fuerit e populo illo resistenti, tamen iste, postea-
 5 quam credidit quia iam sancto regeretur spiritu quo regerentur Paulus et Sileas, nonnisi uiam tenere amplexus fuerit eorum, propter quos uiderat ianuas sponte carceris reseratas. ita tu qui nunc diuerso ageris spiritu, nisi credideris in unicum dei filium, sicut etiam nos credimus, habere in te non
 10 poteris nisi aduersarii nostri spiritum. ait etenim ille custos ad gloriosos Paulum et Sileam: *domini quid me oportet facere, ut saluus sim? at illi dixerunt: crede in dominum nostrum Iesum, et saluus eris tu et domus tua.* constat igitur non te esse saluum, quia adhuc non credideris in dominum Iesum.
 15 nec enim poteris te adseuerare credidisse in eum, cum sis eum persequens. aut numquid arbitraris non te ipsum persequi in nobis? si non ipsum persequeris in nobis, quomodo ipse dicit ad Saulum: *quid me persequeris? ego sum Iesus quem tu persequeris. durum est tibi calcem mittere contra stimulum.*
 20 quid agebat Saulus, ut haec audiret a domino? nempe haec quae tu; sic etenim ille negabat unicum dei filium, ut sis negans tu. non enim Paulus tunc persecutor, postea uero qui perpeti coeperit persecutionem, idcirco Christianos persequabatur, quia credidissent sicuti tu credis, *quod fuisset*
 25 *quando non fuerit, quod factus fuerit ex nihilo et quod uerus sit filius,* sed utique quod auderent unicum dei filium confiteri, quod credere se adstruerent Christiani quia aeternitas una sit patris et filii, quia una sit dealitas, quia una sit potentia in patre et filio. haec execrabatur Paulus existimans
 30 errare Christianos; ad ubi inlustratus est per eum quem negabat, ubi cognouit de libris Moysi et de omnibus prophetarum uoluminibus, confestim haec coepit quae inpugnabat defendere, quae scilicet ante defenderent illi quos persequabatur quam credidisset. ceterum quis tam uecors erat, ut
 35 estis uos Arriani aut est Fotinus Sirmiensem, qui uere dicitur Scotinus, ut crederet in creaturam, in eum *qui fuerit quando non fuerit, in eum qui creatus sit ex nihilo?* apparet igitur cunctos uos non credentes, sicut credit ecclesia gloriosa, spiritu duci aduerso, de quo aduerso spiritu liberari non
 40 poteris, nisi credideris uerum illum esse filium dei.

11 Act. 16, 30 18 ebd. 9, 3

4 iste Hartel, est V v; est = factum est quod Col. 18 f. ego — persequeris fehlt in v 26 sit] non sit Lat. 31 Moysis v

XXVIII. *Contumeliam, inquis, faciunt mihi episcopi. cur tibi uidemur contumeliosi? nempe quia dicamus: quid te Christianum fingis? uideris etenim esse Arrianus, uideris esse dei religionis hostis. hinc apud te ac tuos esse iniuriosi uidemur. sed conspice quae, ut ageremus episcopi contra uos* 5 *lupos, fuerit locutus beatissimus apostolus: uos scitis a prima die, qua ingressus sum Asiam, quemadmodum uobiscum fui per omne tempus seruiens domino in omni humilitate et lacrimis et temptationibus, quae mihi acciderunt ab insidiis Iudaeorum, quomodo nihil subtraxerim ab eis quae utilia essent, quomodo* 10 *renuntiarem uobis et docere(m) publice et per domos testificando Iudaeis et Graecis in deum paenitentiam et per eum in dominum nostrum Iesum. et nunc ecce uinctus spiritu uado Hierusalem, quae in ea mihi euentura sunt ignorans, nisi spiritus sanctus per omnem ciuitatem protestatur mihi dicens: quia uincula et* 15 *tribulationes me manent in Hierosolymis. sed pro nihilo aestimo animam meam caram esse mihi, quam consummare cursum meum et ministerium uerbi quod accepi a domino testari Iudaeis et Graecis euangelium gratiae dei. et nunc ego scio quod amplius non uidebitis faciem meam uos omnes, inter quos perambulau* 20 *praedicando regnum domini Iesu. propter quod contestor uobis hodierna die quia mundus sum a sanguine omnium, et non praetermisi praedicando omnem uoluntatem dei. attendite uobis et omni gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam domini, quem adquisiuit sanguine suo. ego scio qui* 25 *intrabunt post discessum meum lupi graues in uos non parcentes gregi; ex uobis ipsis exsurgent homines et loquentur peruersa, ut adducant discipulos post se. propter quod uigilate memoriam tenentes quia per triennium nocte ac die non cessau* 30 *con lacrimis monendo unumquemque uestrum. cum haec mandata* 35 *uideas esse apostoli, quid me iubet facere, ne contumeliosus esse uidear tibi? nempe tacere me et sinere iubet, ut tu unus ex illis lupis designatis grauib; quoniam modo grasseris in dei gregem. uidemus uos lupos quos praecostendere est dignatus spiritus sanctus per uas electionis apostolum omnem* 40 *comprehendere conatus dei gregem; et nos, episcopos quos spiritus sanctus ad regendam dei ecclesiam constituerit, quod dicit beatus apostolus, debemus tibi lupo parere, debemus uereri regni tui diademam, in aurem etiam et dextrocheria, debemus*

6 Act. 20, 18 21

21 in praedicando v 25 quem quam Hattel 36 conatus conatus Hattel; episcopi verm. Gall. 37 regendam verm. Lat. quemadmodum V v. constituerit quod Hattel, quod constituerit V, quod fehlt in v 39 diademam Hattel, diademem V v

insignes quas esse censes uestes tuas honorare et despiciere rerum creatorem atque rectorem? quis te imprudentior est, ut dicas: *iniuriam patior a Lucifero, imperator ab homine egeno?* nec dignaris dicere *ab episcopo*, quia esse lupus fueris agnitus
 5 et merueris repulsam. tali putasti me onerandum inuidia, ut adsereres dei seruum tibi imperatori extitisse contumeliosum. si putas nos iniuriosos, accipe quid responderit principi sacerdotum prohibenti praedicare unicum dei filium beatus Paulus. *intendens*, dicit scriptura, *in concilium Paulus dixit: uiri fratres,*
 10 *ego omni conscientia bona conuersatus sum coram deo usque in hunc diem. princeps autem sacerdotum Ananias circumstantibus sibi praecepit percuti os Pauli, tunc Paulus ad eum dixit: percutere te incipiet deus, paries dealbate. et tu sedes iudicare de me secundum legem et contra legem iubes me percuti. igitur si*
 15 *non potest sacra lex beatum Paulum contumeliosum iudicare, quia hoc dixit iniusto iudici, nec tu me uera tibi et quod es dicentem iuste poteris dicere superbum. reum me contumeliarum designas, sed quaeso te dicas cui de me possis conqueri? si deo, quomodo ei qu[a]ereris quem sis ignorans?*
 20 *quomodo cum alienus sis ab eius domo? si uero tibimet ipsi conqueraris, quid facturus homo, qui nocere dei seruis ex nulla possis parte? si torqueas, magis curamur; si crucias, magis reficimur; si interficis, magis uiuemus.*

4. AETHERIAE PEREGRINATIO AD LOCA SANCTA

(cap. 1—7)

Nach der einzigen hs: cod. Arretinus VI, 3 membr. s. XI (= A)

zeit der abfassung: 533—540 n. C. (vgl. K. Meister)

Ausgaben: J. Fr. Gamurrini (mit lat. kommentar), Romae 2 1888 (= Gam.); J. Pomialowsky (mit anmerkungen, russ. übersetzung und krit. Beiträgen von Cholodniak [= Chol.], Petroburgii 1889 (= Pom.); H. Bernard (mit anmerkungen und übersetzung), London 1891 (= Bern.); P. Geyer (grundlegende ausgabe mit ausführlichem Index im Wiener corp. Bd. 39), Wien 1898; A. Bechtel (in Studies in classical philology, vol. 4, text und würdigung der latinität), Chicago 1902; Washburn (mit krit. apparat), Chicago 1902; W. Heraeus (in der Sammlung vulgärlat. Texte von Heraeus u. Morf, 1. Heft), Heidelberg 1908 (= Her.)

Zur sprache, abfassung u. a.: E. Wölfflin im Arch. f. lat. Lex. 4 (1887), 259 ff. (338. 6, 568); P. Geyer in index seiner ausgabe, Progr. Gymn. St. Anna, Augsburg 1890 und im Arch. f. lat. Lex.

4, 611 ff., 8, 478 ff., 9, 298 ff., 15, 246 ff.: J. Anglade, Paris (Thèse) 1905; K. Meister in Rhein. Mus. 64 (1909), 337 ff.; E. Löfstedt, Philol. Kommentar zur Peregr. Aetheriae, Uppsala-Leipzig 1911.

[grosse lücke]

¶ I. 1. . . . ostendebantur iuxta scripturas. Interea ambulantes peruenimus ad quendam locum, ubi se[x] tamen montes illi, inter quos ibamus, aperiebant et faciebant uallem infinitam, ingens planissima et ualde pulchram, et trans uallem apparebat mons sanctus Dei Syna. Hic autem locus, ubi se montes aperiebant, iunctus est cum eo loco, quo sunt memoriae concupiscentiae. 2. In eo ergo loco cum uenitur, ut tamen commonuerunt deductores sancti illi, qui nobiscum erant, dicentes: "Consuetudo est, ut fiat hic oratio ab his qui ueniunt, quando de eo loco primitus uidetur mons Dei": sicut et nos fecimus. Habebat autem de eo loco ad montem Dei forsitan quattuor milia totum per ualle illa, quam dixi ingens.

II. 1. Vallis autem ipsa ingens est ualde, iacens subter latus montis Dei, quae habet forsitan, quantum potuimus uidentes estimare aut ipsi dicebant, in longo milia passos forsitan sedecim, in lato autem quattuor milia esse appellabant. Ipsam ergo uallem nos trauersare habebamus, ut possimus montem ingredi. 2. Haec est autem uallis ingens et planissima, in qua filii Israhel commorati sunt his diebus, quod sanctus Moyses ascendit in montem Domini et fuit ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Haec est autem uallis, in qua factus est uitulus, qui locus usque in hodie ostenditur; nam lapis grandis ibi fixus stat in ipso loco. Haec ergo uallis ipsa est, in cuius capite ille locus est, ubi sanctus Moyses cum pasceret pecora soceri sui, iterum locutus est ei Deus de rubo in igne. 3. Et quoniam nobis ita erat iter, ut prius montem Dei ascenderemus, qui hinc paret, (quia) unde ueniebamus melior ascensus erat, et illinc denuo ad illud caput uallis descenderemus, id est ubi rubus erat, quia melior descensus montis Dei erat inde: itaque ergo hoc placuit, ut uisis omnibus, quae desiderabamus, descendentes a monte Dei, ubi est rubus ueniremus.

6 vgl. Num. 11, 34 20 vgl. Exod. 24, 18 23 vgl. Exod. 32 26 vgl. Exod. 3, 1

2 se Gam. 5 mons dei sanctus Syna Chol. 6 quo? qui A. 28 29 qui hinc parte Chol.; quia fugt ein Geyer; quam am vor melior fugt ein Bern. 30 et streicht Bern.; illin Geyer, illin A.

et inde totum per mediam uallem ipsam, qua iacet in longo, rediremus ad iter cum hominibus Dei, qui nobis singula loca, quae scripta sunt, per ipsam uallem ostendebant, sicut et factum est. 4. Nobis ergo euntibus ab eo loco, ubi uenientes a Faran feceramus orationem, iter sic fuit, ut per medium transuersaremus caput ipsius uallis et sic plecaremus nos ad montem Dei. 5. Mons autem ipse per giro quidem unus esse uidetur; intus autem quod ingrederis, plures sunt, sed totum mons Dei appellatur, specialis autem ille, in cuius summitate est hic locus, ubi descendit maiestas Dei, sicut scriptum est, in medio illorum omnium est. 6. Et cum hi omnes, qui per girum sunt, tam excelsi sint quam nunquam me puto uidisse, tamen ipse ille medianus, in quo descendit maiestas Dei, tanto altior est omnibus illis, ut cum subissemus in illo, prorsus toti illi montes, quos excelsos uideramus, ita infra nos essent ac si colliculi permodici essent. 7. Illud sane satis admirabile est et sine Dei gratia puto illud non esse, ut cum omnibus altior sit ille medianus, qui specialis Syna dicitur, id est in quo descendit maiestas Domini, tamen uideri non possit, nisi ad propriam radicem illius ueneris, ante tamen quam cum subeas; nam posteaquam completo desiderio descenderis inde, et de contra illum uides, quod, antequam subeas, facere non potest. Hoc autem, antequam perueniremus ad montem Dei, iam referentibus fratribus cognoueram, et postquam ibi perueni, ita esse manifeste cognoui.

III. 1. Nos ergo sabbato sera ingressi sumus montem, et peruenientes ad monasteria quedam susceperunt nos ibi satis humane monachi, qui ibi commorabantur, praebentes nobis omnem humanitatem; nam et ecclesia ibi est cum presbitero. Ibi ergo mansimus in ea nocte, et inde maturius die dominica cum ipso presbitero et monachis, qui ibi commorabantur, cepimus ascendere montes singulos. Qui montes cum infinito labore ascenduntur, quoniam non eos subis lente et lente per girum, ut dicimus in cocleas, sed totum ad directum subis ac si per parietem et ad directum descendendi necesse est singulos ipsos montes, donec peruenias ad radicem propriam illius mediani, qui est specialis Syna. 2. Hac sic ergo iubente Christo Deo nostro adiuta orationibus sanctorum, qui comitabantur, et sic cum grandi labore,

14 vgl. Exod. 19, 18. 20

13 *sint* Geyer, *sunt* A 23 *potes* Gam. 38 *qui*] *que* A

quia pedibus me ascendere necesse erat, quia prorsus nec in sella ascendi poterat, tamen ipse labor non sentiebatur (ex ea parte autem non sentiebatur labor, quia desiderium, quod habebam, iubente Deo uidebam compleri : hora ergo quarta peruenimus in summitatem illam montis Dei sancti Syna, ubi data est lex, in eo id est loco, ubi descendit maiestas Domini in ea die, qua mons fumigabat. 3. In eo ergo loco est nunc ecclesia non grandis, quoniam et ipse locus, id est summitas montis, non satis grandis est; quae tamen ecclesia habet de se gratiam grandem. 4. Cum ergo iubente Deo persubissemus in ipsa summitate et peruenissemus ad hostium ipsius ecclesie, ecce et occurrit presbiter ueniens de monasterio suo, qui ipsi ecclesie deputabatur, senex integer et monachus a prima uita et, ut hic dicunt, asctis et (quid plura?) qualis dignus est esse in eo loco. Occurrerunt etiam et alii presbyteri, nec non etiam et omnes monachi, qui ibi commorabantur iuxta montem illum, id est qui tamen aut etate aut inbecillitate non fuerunt impediti. 5. Verum autem in ipsa summitate montis illius mediani nullus commanet; nichil enim est ibi aliud nisi sola ecclesia et spelunca, ubi fuit sanctus Moyses. 6. Lecto ergo ipso loco omni(a) de libro Moysi et facta oblatione ordine suo, hac sic communicantibus nobis, iam ut exiremus de ecclesia, dederunt nobis presbyteri loci ipsius eulogias, id est de pomis, quae in ipso monte nascuntur. Nam cum ipse mons sanctus Syna totus petrinus sit, ita ut nec fruticem habeat, tamen deorsum prope radicem montium ipsorum, id est seu circa illius qui medianus est seu circa illorum qui per giro sunt, modica terrola est; statim sancti monachi pro diligentia sua arbusculas ponunt et pomariola instituunt uel orationes, et iuxta sibi monasteria, quasi ex ipsius montis terra aliquos fructus capiant, quos tamen manibus suis elaborasse uideantur. 7. Hac sic ergo posteaquam communicaueramus et dederant nobis eulogias sancti illi et egressi sumus foras hostium ecclesiae, tunc cepi eos rogare, ut ostenderent nobis singula loca. Tunc statim illi sancti designati sunt singula ostendere. Nam ostenderunt nobis speluncam illam, ubi fuit sanctus Moyses, cum iterato ascendisset in montem Dei, ut acciperet

6 vgl. Exod. 19, 18 21 vgl. Exod. 31

21 omnia A; omni Geyer Cohl. 23 exirem, A. 20 terrola A. ferrola Chol. 30 orationes verb. Wöflin s. 207, doch vgl. Löfstedt s. 110 f. und Geyers Index s. v.

denuo tabulas, posteaquam priores illas fregerat peccante populo, et cetera loca, quaecumque desiderabamus uel quae ipsi melius nouerant, dignati sunt ostendere nobis. 8. Illud autem uos uolo scire, dominae uenerabiles sorores, qui(a,
⁵ de eo loco ubi stabamus, id est in giro parietes ecclesiae, id est de summitate montis ipsius mediani, ita infra nos uidebantur esse illi montes, quos primitus uix ascenderamus. iuxta istum medianum in quo stabamus, ac si essent illi colliculi, cum tamen ita infiniti essent, ut non me putarem
¹⁰ aliquando altiores uidisse, nisi quod hic medianus eos nimium praecedebat. Egyptum autem et Palestinam et mare rubrum et mare illud Parthenicum, quod mittit Alexandriam, nec non et fines Saracenorum infinitos ita subter nos inde uidebamus, ut credi uix possit; quae tamen singula nobis illi
¹⁵ sancti demonstrabant.

IV. 1. Completo ergo omni desiderio, quo festinaueramus ascendere, cepimus iam et descendere ab ipsa summitate montis Dei, in qua ascenderamus, in alio monte, qui ei periunctus est, qui locus appellatur in Choreb; ibi enim
²⁰ est ecclesia. 2. Nam hic est locus Choreb, ubi fuit sanctus Helias propheta, qua fugit a facie Achab regis, ubi ei locutus est Deus dicens: "Quid tu hic Helias?", sicut scriptum est in libris regnorum. Nam et spelunca, ubi latuit sanctus Helias, in hodie ibi ostenditur ante hostium ec-
²⁵ clesiae, que ibi est; ostenditur etiam ibi altarium lapideum, quem posuit ipse sanctus Helias ad offerendum Deo, sicut et illi sancti singula nobis ostendere dignabantur. 3. Fecimus ergo et ibi oblationem et orationem impensissimam, et lectus est ipse locus de libro regnorum: id enim nobis uel
³⁰ maxime † ea desideraueram semper, ut, ubicumque uenissemus, semper ipse locus de libro legeretur. 4. Facta ergo et ibi oblatione accessimus denuo ad alium locum non longe inde ostendentibus presbiteris uel monachis, id est ad eum locum, ubi steterat sanctus Aaron cum septuaginta senioribus,
³⁵ cum sanctus Moyses acciperet a Domino legem ad filios Israhel. In eo ergo loco, licet et tectum non sit, tamen

1 vgl. Exod. 32, 19 21 3. Reg. 19, 9 34 vgl. Exod. 24, 9—14

4 quia Geyer Chol.; quod Gam. 12 quod] quo Chol. 29—30 verberbt; uel maxime desiderii fuerat Gam., uel maxime consuetudinis erat semper, ut ubicumque ad ea loca, quae desideraueram, uenissemus, semper etc. vermet Geyer 36 tectum] lectum vermetet Her. (vgl. c. 43, 3)

petra ingens est per girum habens planitiem supra se, in qua stetisse dicuntur ipsi sancti; nam et in medio ibi quasi altarium de lapidibus factum habet. Lectus est ergo et ibi ipse locus de libro Moysi et dictus unus psalmus aptus loco hac sic facta oratione descendimus inde.

5. Ecce et coepit iam esse hora forsitan octaua, et adhuc nobis superabant milia tria, ut perexiremus montes ipsos, quos ingressi fueraus pridie sera; sed non ipsa parte exire habebamus, qu[i]a intraueramus, sicut superius dixi, quia necesse nos erat et loca omnia sancta ambulare et monasteria, quaecumque erant ibi, uidere et sic ad uallis illius, quam superius dixi, caput exire, id est huius uallis, quae subiacet monti[s] Dei. 6. Propterea autem ad caput ipsius uallis exire nos necesse erat, quoniam ibi erant monasteria plurima sanctorum hominum et ecclesia in eo loco, ubi est rubus; qui rubus usque in hodie uiuet et mittet uirgulas. 7. Ac sic ergo perdescenso monte Dei peruenimus ad rubum hora forsitan decima. Hic (est) autem rubus, quem superius dixi, de quo locutus est Dominus Moysi in igne, qui est in eo loco, ubi monasteria sunt plurima et ecclesia in capite uallis ipsius. Ante ipsam autem ecclesiam hortus est gratissimus habens aquam optimam abundantem, in quo horto ipse rubus est. 8. Locus etiam ostenditur ibi iuxta, ubi stetit sanctus Moyses, quando ei dixit Deus: "Solue corrigiam calciamenti tui" et cetera. Et in eo ergo loco cum peruenissemus, hora decima erat iam, et ideo, quia iam sera erat, oblationem facere non potuimus. Sed facta est oratio in ecclesia nec non etiam et in horto ad rubum, lectus est etiam locus ipse de libro Moysi iuxta consuetudinem; et sic, quia sera erat, gustauimus nobis loco in horto ante rubum cum sanctis ipsis: ac sic ergo fecimus ibi mansionem. Et alia die maturius uigilantes rogauimus presbiteros, ut et ibi fieret oblatio, sicut et facta est.

V. 1. Et quoniam nobis iter sic erat, ut per ualle illa media, qua tenditur per longum, iremus, id est illa ualle quam superius dixi, ubi sederant filii Israhel, dum Moyses ascenderet in montem Dei et descenderet: itaque ergo

24 Exod. 3, 5

5 *hac* mit durchstrichenem *h* A. 9 *qua*] *qua* Gam. 11 *ad* Gam. Geyer, *aut* A. 13 *montis* A, *monti* Gam. 18 *est* fügen ein Geyer Bern. 30 *locum* A, *loco* Geyer Bern.; *gustauimus aliquantulum* vermutet Gam., doch vgl. Löfstedt s. 140

singula, quae ad modum uenimus per ipsam totam uallem, semper nobis sancti illi loca demonstrabant. 2. Nam in primo capite ipsius uallis, ubi manseramus et uideramus rubum illum, de quo locutus est Deus sancto Moysi in igne, uideramus etiam et illum locum, in quo steterat ante rubum sanctus Moyses, quando ei dixit Deus: "Solue corrigiam calamenti tui; locus enim, in quo stas, terra sancta est" 3. Ac sic ergo cetera loca, quemadmodum profecti sumus de rubo, semper nobis ceperunt ostendere. Nam et mon-
 10 strauerunt locum, ubi fuerunt castra filiorum Israhel his diebus, quibus Moyses fuit in montem. Monstrauerunt etiam locum, ubi factus est uitulus ille; nam in eo loco fixus est usque in hodie lapis grandis. 4. Nos etiam, quemadmodum ibamus, de contra uidebamus summitatem montis,
 15 quae aspiciebat super ipsa ualle tota, de quo loco sanctus Moyses uidit filios Israhel habentes choros his diebus, quae fecerant uitulum. Ostenderunt etiam petram ingentem in ipso loco, ubi descendebat sanctus Moyses cum Jesu filio Naue, ad quem petram iratus fregit tabulas, quas afferebat.
 20 5. Ostenderunt etiam, quemadmodum per ipsam uallem unusquisque eorum abitationes habuerant, de quibus abitationibus usque in hodie adhuc fundamenta parent, quemadmodum fuerunt lapide girata. Ostenderunt etiam locum, ubi filios Israhel iussit currere sanctus Moyses de porta in
 25 porta, regressus a[d] monte[m]. 6. Item ostenderunt nobis locum, ubi incensus est uitulus ipse iubente sancto Moyse, quem fecerat eis Aaron. Item ostenderunt torrentem illum, de quo po[r]tauit sanctus Moyses filios Israhel, sicut scriptum est in Exodo. 7. Ostenderunt etiam nobis locum, ubi
 30 de spiritu Moysi acceperunt septuaginta uiri. Item ostenderunt locum, ubi filii Israhel habuerunt concupiscentiam escarum. Nam ostenderunt nobis etiam et illum locum, qui appellatus est incendium, quia incensa est quedam pars castrorum, tunc qua orante sancto Moyse cessauit ignis.
 35 8. Ostenderunt etiam et illum locum, ubi eis pluit manna et coturnices. Ac sic ergo singula, quaecumque scripta sunt in libris sanctis Moysi facta fuisse in eo loco, id est in ea

61 vgl. Exod. 3, 5 19 vgl. Exod. 32, 19 24 vgl. Exod. 32, 27
 26 vgl. Exod. 32, 20 28 vgl. Exod. 17, 5 30 vgl. Num. 11, 25 31
 vgl. Num. 11, 4 33 vgl. Num. 11, 3 35 vgl. Exod. 16, 13

19 quem] quam Geyer, doch vgl. Löfstedt s. 131 25 a monte Geyer
 28 potauit Gam.

ualle, quam dixi subiacere monti Dei, id est sancto Syria ostensa sunt nobis. Quae quidem omnia singulatim scribersatis fuit, quia nec retineri poterant tanta; sed cum leger affectio uestra libros sanctos Moysi, omnia diligentius peruidet, quae ibi facta sunt. 9. Haec est ergo uallis, ubi celebrata est pascha completo anno profectionis filiorum Israhel de terra Egypti, quoniam in ipsa uallo filii Israhel commorati sunt aliquandiu, id est donec sanctus Moyses ascenderet in montem Dei et descenderet primum et iterato, et denuntandiu ibi immorati sunt, donec fieret tabernaculum et singula, quae ostensa sunt in montem Dei. Nam ostensus est nobis et ille locus, in quo confixum (a) Moysae est primitus tabernaculum et perfecta sunt singula, quae iusserat Deus in montem Moysi, ut fierent. 10. Uidimus etiam in extrema iam ualle ipsa memorias concupiscentiae, in tamen loco, in quo denuo reuersi sumus ad iter nostrum, hoc est ubi exeuntes de ualle illa grande reingressi sumus uia, qua ueneramus, inter montes illos, quos superius dixeram. Nam etiam ipsa die accessimus et ad ceteros monachos ualde sanctos, qui tamen pro etate aut inbecillitate occurrere in monte Dei ad oblationem faciendam non poterant; qui tamen nos dignati sunt in monasteriis suis aduenientes ualde humane suscipere. 11. Ac sic ergo uisita loca sancta omnia, quae desiderauimus, nec non etiam et omnia loca, quae filii Israhel tetigerant eundo uel redeundo ad montem Dei, uisis etiam et sanctis uiris, qui ibi commorabantur, in nomine Dei regressi sumus in Faram. 12. Et licet semper Deo in omnibus gratias agere debeam, non dicam in his tantis et talibus, quae circa me conferre dignatus est indignam et non merentem, ut perambularem omnia loca, quae meo mortui non erant tamen etiam illis omnibus sanctis nec sufficiens gratias agere, qui meam paruitatem dignabantur in suis monasteriis libenti animo suscipere uel certe per omnia loca deducere, quae ego semper iuxta scripturas sanctas requirebam. Primum autem ex ipsis sanctis, qui in montem Dei uel circa ipsum montem commorabantur, dignati sunt uisusque in Faram deducere, qui tamen fortiori corpore erant.

3 satis longam Chol., uallum A., uallum Geyer Chol. 12 montes exet A., confixum Moysi uallu Weidm. s. 24. confixum Moysi ad Pom., confixit Moyses est Chol., wie oben Geyer. 10 pithu A., per uiam Pom.

VI. 1. Ac sic ergo cum peruenissemus Faram, quod sunt a monte Dei milia triginta et quinque, necesse nos fuit ibi ad resumendum biduo immorari. Ac tertia die inde maturantes uenimus denuo ad mansionem, id est in desertum Faran, ubi et euntes manseramus, sicut et superius dixi. Inde denuo alia die facientes aquam et euntes adhuc aliquantulum inter montes peruenimus ad mansionem, quae erat iam super mare, id est in eo loco, ubi iam de inter montes exitur et incipitur denuo totum iam iuxta mare ambulari, sic tamen iuxta mare, ut subito fluctus animalibus pedes cedat, subito etiam et in centum et in ducentis passibus, aliquotiens etiam et plus quam quingentos passus de mari per heremum ambuletur: uia enim illic penitus non est, sed totum heremi sunt arenosae. 2. Faranite autem, qui ibi consueuerunt ambulare cum camelis suis, signa sibi locis et locis ponent, ad quae signa se tendent et sic ambulant per diem. Nocte autem signa cameli attendunt. Et quid plura? diligentius et securius iam in eo loco ex consuetudine Faranitae ambulant nocte quam aliqui hominum ambulare potest in his locis, ubi uia aperta est. 3. In eo ergo loco de inter montes exiimus redeuntes, in quo loco et euntes inter montes intraueramus, ac sic ergo denuo plauimus nos ad mare. Filii etiam Israhel reuertentes a[d] monte[m] Dei Syna usque ad eum locum reuersi sunt per iter quod ierant, id est usque ad eum locum, ubi de inter montes exiimus et iunximus nos denuo ad mare rubrum et inde nos iam iter nostrum, quo ueneramus, reuersi sumus: filii autem Israhel de eodem loco, sicut scriptum est in libris sancti Moysi, ambulauerunt iter suum. 4. Nos autem eodem itinere et eisdem mansionibus, quibus ieramus, reuersi sumus in Clesma. In Clesma autem cum uenissemus, necesse nos fuit denuo et ibi denuo resumere, quoniam iter heremi arenosum ualde feceramus.

VII. 1. Sane licet terra Gesse iam nosse, id est quae primum ad Egyptum fueram, tamen ut peruiderem omnia loca, quae filii Israhel exeuntes de Ramesse tetigerant euntes, donec peruenirent usque ad mare rubrum, qui locus

28 vgl. Num. 10, 12; 33, 36

1 quod] quo Chol. 6 facientes arcam Purser bei Bern., iter facientes ad aquam Chol.; doch vgl. Löfstedt s. 162 ff. 12 passus A, passibus verb. Her. 23—24 a monte Geyer 32 das erste denuo versetzt hinter uenissemus Geyer; doch vgl. Löfstedt s. 63

nunc de castro, qui ibi est, appellatur Clesma: desiderii ergo fuit, ut de Clesma ad terram Gesse exiremus, id est ad ciuitatem, quae appellatur Arabia, quae ciuitas in terra Gesse est; nam inde ipsum territorium sic appellatur, id est terra Arabiae, terra Iesse, quae tamen terra Egypti pars est, sed melior satis quam omnis Egyptus est. 2. Sunt ergo a Clesma, id est a mare rubro, usque ad Arabiam ciuitatem mansiones quattuor per heremo, sic tamen per heremum, ut cata mansiones monasteria sint cum militibus et praepositis, qui nos deducebant semper de castro ad castrum. In eo ergo itinere sancti qui nobiscum erant, hoc est clerici uel monachi, ostendebant nobis singula loca, quae semper ego iuxta scripturas requirebam; nam alia in sinistro, alia in dextro de itinere nobis erant, alia etiam longius de uia, alia in proximo. 3. Nam michi credat uolo affectio uestra, quantum tamen peruidere potui, filios Israhel sic ambulasse, ut quantum irent dextra, tantum reuerterentur sinistra, quantum denuo in ante ibant, tantum denuo retro reuertebantur: et sic fecerunt ipsum iter, donec peruenirent ad mare rubrum. 4. Nam et Epaualeum ostensum est nobis, de contra tamen, et Magdalum nimus. Nam castrum est ibi nunc habens praepositum cum militibus, qui ibi nunc praesidet pro disciplina Romana. Nam et nos iuxta consuetudinem deduxerunt inde usque ad aliud castrum, et inde Belsephon ostensum est nobis, immo in eo loco fuimus. Nam ipse est campus supra mare rubrum iuxta latus montis, quem superius dixi, ubi filii Israhel, cum uidissent Egyptios post se uenientes, exclamauerunt. 5. Otton etiam ostensum est nobis, quod est iuxta deserta loca, sicut scriptum est, nec non etiam et Socchoth. Socchoth autem est ciuitas modicus in media ualle, iuxta quem colliculum traxerunt castra filii Israhel; nam hic est locus, ubi accepta est lex paschae. 6. Pithona etiam ciuitas, quam edificauerunt filii Israhel, ostensa est nobis in ipso itinere, in eodem tamen loco, ubi iam fines Egypti intrauimus relinquentes iam terras Saracenorum: nam et ipsud nunc Phitona castrum est. 7. Heroum autem ciuitas, quae fuit illo tempore, id est ubi

4 vgl. Gen. 46, 34 (Sept.) 10 vgl. Exod. 14, 2 (Sept.) 26 vgl. Exod. 14, 10 27 vgl. Exod. 13, 20 29 vgl. Exod. 12, 37 31 vgl. Exod. 12, 43 32 vgl. Exod. 1, 11

1 qui] quod Geyer; doch vgl. Lötstedt s. 131 ff. 20 ostens] A. 21 fuimus] fines Chol. 24 et de belsephon A, castrum s. e. Belsephon Pursen bei Bern., et inde Belsephon Mommsen in Sitz.-Ber. d. Berl. Akad. 1887 s. 361, etiam Beelsephon Her., item Belsephon ostensus Geyer

occurrit Ioseph patri suo Iacob uenienti, sicut scriptum est in libro Genesis, nunc est come[s], sed grandis, quod nos dicimus uicus. Nam ipse uicus ecclesiam habet et martyria et monasteria plurima sanctorum monachorum, ad quae singula uidenda necesse nos fuit ibi descendere iuxta consuetudinem, quam tenebamus. 8. Nam ipse uicus nunc appellatur Hero, quae tamen Hero a terra Iesse miliario iam sexto decimo est, nam in finibus Egypti est. Locus autem ipse satis gratus est, nam et pars quedam fluminis Nili ibi currit. 9. Ac sic ergo exeuntes de Hero peruenimus ad ciuitatem, que appellatur Arabia, quae est ciuitas in terra Iesse. Unde scriptum est dixisse Pharaonem ad Ioseph: "In meliori terra Egypti colloca patrem tuum et fratres in terra Iessen, in terra Arabiae."

5. ANTHIMUS

(de obseruatione ciborum epistula ad Theudericum regem Francorum cap. 3, 10—15, 65)

zeit der abfassung: anfang des 6. jh. n. C.

Nach V. Roses 2. ausgabe, Lipsiae 1877. Handschriften: A = cod. Lond. Sloan. 3107 s. XVII (sorgfältige abschrift einer jetzt verlorenen hs des 9. jh.). G = cod. S. Galli 762 s. IX. B = cod. Bamberg. L. III. 8 s. IX. g = cod. S. Galli 878 s. XI. P = cod. Paris. ol. S. Victor. 608 s. XII. l (von A) = cod. Lond. Harl. 4986 s. XI. p (von g und B) = cod. Prag. XIV. A. 12 s. XIV/XV. Zur sprache nsw. vgl. V. Rose, Anecdota Graeca et Graecolatina, Berlin 1870, Heft 2. s. 43 ff.

de carnibus uaccinis. De carnibus uero uaccinis uaporatis factis et in sodinga coctis utendum. etiam et in iuscello, ut prius exbromatas una unda mittas, et sic in nitida aqua quantum ratio poscit coquantur ut non addatur aqua, et cum cocta fuerit caro, in uaso mittis acetum acerrimum quantum mediam buculam, et mittis capita porrorum et puleii medicum, apii radices uel feniculi, et coquatur in una hora, et sic addis mel quantum medietatem de aceto uel (quam) quis

2 vgl. Gen. 46,29 13 Gen. 47, 6

2 come Gam.

1 uaporatas (-te A) factas . . . coctas G A g 2 sodinga G (setinga g p. scodinga P). saudinga A 3 exbromatas A, expromatas G 6 pulei A. puledium G g 8 uel quis G A g, quam schiebt ein Rose

dulcedinem habere uoluerit. et sic coquas lento loco agitando ipsa(m) olla(m) frequenter manibus, ut bene ius cum carne ipsa temperetur. et sic teris piperis grana L. costum et spicam nardi per singula quantum medietatem solidi, et cariofilii quantum pensat premissis L. ista omnia simul trita bene in mortario fictili, addito uino medico et cum bene tribulatum fuerit, mittis in olla(m) et agitas bene, ita ut antequam tollatur de foco, modicum sentiat et remittat in huius uirtutem suam. ubi tamen fuerit mel aut sapa uel caroenum, unum de ipsis sicut superius continetur mittatur, et in bucculari non coquatur, sed in olla fictili: meliorem saporem facit.

10 *de lactantibus* lactantes uero satis apti et congrui elixi, uel in iusculo, et assi in furno ut non grandis sit uapor et ne satis ustulentur sed magis ut deueniant quasi uaporati, et inde intingenda in oximelle simplici ad horam facto ut et duae partes de melle et una pars de aceto adhibeatur, et sic coquantur in uaso fictili, et sic intingantur carnes ipsae quando manducantur.

11 *de bubus*. de bubus uero qui teneriores sunt sic apti sunt. caro ipsa sumatur elixa uel uaporata. et si delectatus fuerit quis, assas comedere potest, ut longius a loco assentur tamen non bene accipiuntur.

12 *de carnibus uaccinis*. carnes uero uaccinae uel bubulinae insalatae non sunt congruae, nisi necessitas exegerit ut stimantur, quia pinguedo de ipsis carnibus de sale defluit, et deueniunt siccae ipsae carnes et non bene conficiuntur.

13 *de leporinis*. lepores uero si nouelli fuerint et ipsi sumantur in dulci piper habente, parum cariofilii et gingiber, costum et spicam nardi uel folium.

14 *de lardo*. de lardo uero, unde non est qualiter esse delicias Francorum, tamen qualiter melius comedatur ad horam expono. si coctum fuerit ad horam quae modo frigidiores, pinguiorem ipsum defluit in furno et lardum deuenit siccum et qui manducantur larditur, nam non lauitur. istum enim malos humores generat et indigestionem facit, sed eloxatur.

3 piper G A g. 10 carum G A. sibi in p P. carum G A. costum g P L. carum p. carum A. bubulina G A. bubulina g P. 11 coquat G A. coquat g. 13 14 et no G. no g P. no A. 15 16 no G A. et no g. 17 nouell G. et no Ag. 21 non G A. et no g P. longius G A. longius g. 22 tamen manducantur sibi in Ag P. 24 exierit G A. exierit P g. exierit P p. 27 sumendi G A B. sumantur g P. 30 exire G A p. exire B. 33 deuenit G. 34 et qui manducantur A. et si manducantur P. uocat g P.

aridum et refrigeratum si manducatur melius iuuat et uentrem constrictum temperat, et bene digeritur, sed bene debet elixari. certe si de perna, plus debet coqui. de cute uero ipsa nihil praesumatur, quia non conficitur. frixum uero aridum penitus non praesumendum, quia satis nocet. pinguiamen ipsius laridi quod in cibo aliquo supermissum fuerit uel super olera ubi oleum non fuerit, non nocet. nam illa frictura penitus non expedit.

de crudo uero larido quod solent ut audio Franci comedere, miror satis quis illis ostendit talem medicinam ut non opus habeant alia medicina. qui sic crudum illud manducant, quia beneficium grande est et pro antidoto sanitatem illis praestat, beneficio ipsius quia ita omnia uiscera quomodo medicamento bono et si qua uitia sunt in uisceribus uel intestinis per ipsum sanantur, et si lumbrici uel tineae adnatae fuerint, expellit hoc. nam et uentrem temperat, et quod illis melius est, per istum cibum saniores aliis sunt. nam ut exemplum magnum dicatur, ut credatur quod diximus, tota uulnera quae foris aut in corpore nata fuerint uel de plaga facta, laridum crassum adpositum adsidue et purgat putredinem uulneris illius et sanat. sic enim et ad interiora viscera poterit prodesse, sicut superius diximus. ecce quale beneficium in larido crudo, et quod medici cum medicamentis uel potionibus temptant sanare uel emplastris curare, de larido crudo Franci sanant.

de ceruisa. Ceruisa bibendo et medus uel aloxinum quam maxime omnibus congruum est ex toto. quia ceruisa quae bene facta fuerit rationem habet et beneficium praestat sicut tisana quam nos facimus alio genere. similiter et de medo bene facto ut mel bene habeat, multum iuuat.

de faba. faba uero integra cocta bene, et in iuscello, et oleo condita uel sale, melius congrua est quam illa faba fresa, quia grauat stomachum.

11 alias medicinas G A g P 15 per ipso sanatur G A B 18 credatur quod P l, quae G A B g 19 aut Rose, et G A P (fehlt in B p); plaga G A B, ferro g P 23 medici cum Rose, medici G A g, medici P p, medicu B 24 curare G, uulnera c. A B P. uulneribus c. g 26 et medus uel B, uel medus et G A g, uel mer P 29 quam p, quae (que) G A B g 31/32 et oleo A B p, et in oleo G g 32 conditura uel sale G A g, cum conditura sale B; quam B g P, quia G A 33 quia G B g, quae adgrauat A P l

6. COMMODIANUS

(instructionum I, 3. 7. 17. 27. II, 3)

zeit der abfassung: um 250 n. C. (?)

Nach der B. Dombartschen ausgabe im corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum, vol. 15. Handschriften: C = cod. Mediomontanus vel Cheltenhamensis 1825, membr. s. XI. B = cod. Parisinus lat. 8304, chart. s. XVII. A = cod. Leidensis, chart., Vossianus in octavo 49 s. XVII. Die exponenten ^{1. 2.} = 1. oder 2. hand: ' = in textu, " = in margine, ' = supra linea scriptum. Zur sprache vgl. den index in der Dombartschen ausgabe und H. Schneider, Kasus, Tempora und Modi bei Commodian, Nürnberg 1889. Zur metrik: F. Haussen, de arte metrica Commodiani. Strassburg 1881.

I, 3

CULTURA DAEMONUM

Cum Deus omnipotens exornasset mundi naturam;
 Uisitari uoluit terram ab angelis istam;
 Legitima cuius spreuerunt illi dimissi;
 Tanta fuit forma feminarum, quae flecteret illos
 Ut coinquinati non possunt caelo redire,
 Rebelles ex illo contra Deum uerba misere.
 Altissimus inde sententiam misit in illis;

De semine quorum Gigantes nati feruntur.
 Ab ipsis in terra artis prolatae fuere,
 Et tingere lanas docuerunt et quaeque geruntur,
 Mortales et illi mortuos simulacro ponebant.
 Omnipotens autem, quod essent de semine prauo,
 Non censuit illos recipi defunctos e morte.
 Unde modo uagi subuertunt corpora multa;
 Maxime quos hodie colitis et deos oratis.

I, 7

DE SEPIHONIQ ET STELLIS

De circulo zonae fallit uos imperitia uestra.
 Ex eo quod forte Iouem experitis orandum.
 Saturnus fertur ibi, sed stella, non ille; effugit
 Expulsus a Ioue. Aut Iouis in stella credatur

I, 3. 2 ff. Gen. 6, 2 ff.

I, 3. 1 *exornasset* C, *exornaret* B A 5 *coinquinati* C 9 *prolata* B A, *probata* C; *fuere* C, *fuierunt* B A 11 *illi mortuos* C, *illis mortuos* simulacro B A 13 *defunctos* C 15 *et deos* C, *deos et* B A

5 Poli quoque sidera tractauit solusque sator.
 Troianis qui bellum fecit, auem mortalem amauit
 Iphis sideribus aut Mars qui cum ipsa deprehensus
 Zelo maritali deus nominetur adulscens?
 O nimium stulti, qui putatis moechos ab astris
 10 Nascentes regere aut tota(m) mundi natura(m).
 In uulnera positi et ipsi sub fata uiuentes.
 Obsceni, furiosi, bellatores, impii uitae.

Et filios totidem mortales illi fecere:
 Terribilis omnis, stulti, septizoxio fortis!

15 Si stellas colitis, colite et his sena sigilla!
 Tam arietem, taurum, geminos toruumque leonem
 Et dein quae uadunt in piscis tu quoque probabis.
 Lex sine lege, fuga uestra, quod uult esse ualebit.
 Lasciua uult esse, sine freno uiuere quaerit.
 20 Ipsi quod uultis erit, et deos et deas oratis.
 Sic ego colui, dum erraui, quod modo culpo.

I, 17

DE SIMULACRIS EORUM

Deludunt uos pauci scelerati uates inanes,
 Extricare suam dum quaerunt ** uitam.
 Subornant aliis ex se sub mysteria falsum.
 Inde simulantes concussi numine quodam
 5 Maiestatemque canunt et se sub figura fatigant.
 Uidistis saepe Duellonarios, quali fragore
 Luxurias ineunt, dum furias fingere quaerunt.
 Aut cum dorsa sua allidunt parca bipinne,
 Cum doctrina sua cernant, quod cruore sanent.

I, 7. 7 qui Dombart, q C, fehlt in B A; deprehensus Oehler, deprehensus die hss 8 Zelo C A', et ilo oder elo B A^m 9 O nimium C B², O nimium A', Omnium B¹ (von 2. hand getilgt) A^m 10 fata A', facta C B A^m 12 furiosi C, curiosi B A 16 toruumque Dombart nach C, ferumque B A 17 dein quae Dombart, deniq C, denique B A; pisci: Dombart, piscibus die hss 21 culpi C; quod Oehler, quo die hss

I, 17. 2 nach quaerunt oder nach uitam ist etwas ausgefallen: mercede uitam Pitra Spicil. I, p. 543, uitam inanem Ludwig, uitam egenam Hanssen, fraudibus uitam M. Zucker 3 ex se] Oehler und Ludwig, esse die hss 4 Indis(s)imulantes die hss; numine A, nomine C B 6 Duellonarios Dombart, dulcemarios C, didemarios B A 7 luxurias C B, luxias A 9 cernant C, seruunt B A; quod cruore C, quid corpore Ludwig; sanent C, sanant B A

Respicite, quoniam non illos numina cogunt, 17
Ipsi qui se primum componunt integra mente;
Sed stipem ut tollant ingenia talia quaerunt.

Ex eo uidete, quoniam sunt omnia ficta.
Obumbrant populum supplicem, perituri ne credant 18
Res semel in uano de uetustate processit,
Ut uaticinanti credantur prodita falsa;
Maiestas autem illorum nulla locuta est.

L. 27.

STULTE, NON PERMORERIS DEO

Stulte, non permoreris nec mortuus effugis actus,
Tu licet disponas nihil te sentire defunctum.
Uinceris, insipiens: uiuit Deus conditor orbis,
Legitima cuius clamat(ur) ualere defuncto.
Tu autem dum praeceps sine Deo uiuere quaeris. 5
Extinctum in fati iudicari tu futile credis.

Non ita disposuit, ut tu putas, Deus aeternus.
Obliuitos esse mortuos de gesto priore.
Nunc nobis imperius fecit receptacula mortis.

Post cineres autem nostros uidebimus illa. 10
Erue te, stulte, qui putas, post funera non sis.
Rectorem dominumque tuum nihil posse fecisti.
Mors autem in uacuum non est, si corde retractes
Optandum noscas, nam sero senties illum.
Rector eras carnis, non te certe caro regebat 15
Exemptus ab illa, reconditur illa tuorum.

10 *respicite* C A, *respicite* B; *quoniam* Ludwig, *quod* C, *quod* A^m, *quo* B A¹; *numina* A¹ (verb.), *nomina* A, *nomine* C B A^m, *nomine* Ludwig
14 *supplicem* C B A¹, *simplicem* A^m 16 *credatur* proditi C, *credatur*
prodit B A, *credentur* proditi Haussen 17 *locuta est* A^m, *locutus est* B, *locutus est* C A¹, vielleicht *locutus*: Dombart

1, 27. Überschrift und 1 *permoreris* A 2 *defuncto* C, *defuncto* B, *ento* A^m, *defunctum* A¹ 3 *insipiens* C 4 *clamat* Dombart, *clamat* die hss
6 *uidere* in Dombart, *uidere* ut Ludwig mit den hss, *uidere* et Oehler und Haussen; *futile* Haussen, *futile* C, *futile* B A 9 *imperitus* Dombart, *imperitus* C, *imperitus* A und Ludwig, *imperitus* oder *im*
peritus Oehler 11 *erue* B A und Ludwig, *exere* Oehler, *post*
funera A, *per funera* B, *p funera* C 12 *nihil* C, *nil* B A 14 *nosces*
A; *illud* A^m

Recte mortalis homo separatur a carne.
 Idcirco nec poterint oculi mortales aequari —
 Sic habet abyssus noster — de Dei secreta.

Da nunc ergo Deo, fragilis dum moreris, honorem,
 Et crede, quod Christus uiuum te de mortuo reddi-
 Omnipotenti laudes in ecclesia reddere debes.

II, 3

DE RESURRECTIONE PRIMA

De caelo descendit ciuitas in anastase prima.
 Et quid referamus de fabrica tanta caeleste?

Resurgimus illi, qui fuimus illi deuoti,
 Et incorrupti erint iam tunc sine morte uiuentes,
 Sed nec dolor ullus nec gemitus erit in illa.
 Uenturi sunt illi quoque, sub Antechristo qui uincunt:
 Robusta mar(tyr)ia, et ipsi toto tempore uiuunt
 Recipiuntque bona, quoniam mala passi fuere,
 Et generant ipsi per annos mille nubentes.
 Comparantur ibi tota uectigalia terrae,
 Terra quia nimium fundit sine fine nouata.
 Inibi non pluuiā, non frigus in aurea castra,
 Obsidiae nullae, sicut nunc, neque rapinae.
 Nec lucernae lumen desiderat ciuitas illa:
 Ex auctore suo lucet, nec nox ibi paret.

Per duodecim milia stadia lata, longa, sic alta;
 Radicem in terra, sed caput cum caelo peraequat:
 In urbem pro foribus aut sol aut luna lucebit.
 Malus in angore saeptus propter iustos alendos.
 Ab annis autem mille Deus omnia portat.

20 fragilia B

II, 3. 1 Apoc. 21, 2; 10; 20, 5 5 Apoc. 21, 4

II, 3. 1 anastase C, anastasi B A 2 et quid Ludwig, et qđ C, et quod B
 A, est quod Oehler 4 erint C B, erunt A; morte uiuentes C u. Oehler,
 mora uel morte

morte uiuentes B A 6 antechristo C, antichristo B A 7 martyria
 Oehler Hanssen, maria die hss, mala Ludwig 12 pluuiā C, pluuiam B
 aratore

A; frigus] friget A 15 auctore Ludwig, augure C, augure B A, crea-
 tore Oehler; nox ibi paret C, non ibi parat B A, non ibi patet Oehler,
 non ibi parata Ludwig 18 aut sol aut luna Dombart, autem sola ut
 luna C, autem sol et luna B A 19 angore B², augure C B¹ A; septus
 B² Oehler, saeptus Ludwig, septies C B¹ A 20 portat C, pertat B.
 perstat A, perdet Oehler, praestat Ludwig

7. VENANTIUS FORTUNATUS
(carminum I, 20)

zeit der abfassung: 2. hälfte des 6. jh. n. C.

Nach Fr. Leos ausgabe in Monumenta Germaniae Historica auct. ant. tom. I, 1. Handschriften: Angaben nach Leo. Zur sprache und metrik: H. Elss, Untersuchungen über den Stil und die Sprache des Venantius Fortunatus, Diss. Heidelberg 1907, und der index in Leos ausgabe.

I, 20

DE PRAEMIACO VILLA BURDEGALENSI

Quamuis instet iter retraharque uolumine curae,
ad te pauca ferens carmine flecto uiam.
captus amore tui numquam memoranda tacebo,
te neque praetereo praetereundo locum;
cui quae digna loquar? si syllaba quarta recedat,
Praemiacum pollens, praemia nomen habes.
deliciis obsessus ager uiridantibus aruis
et naturalis gratia ruris inest.
condita quo domus est, planus tumor exit in altum.
nec satis elato uertice regnat apex;
qua super incumbens locus est deuexus in amnem.
floreæ gemmato gramine prata uirent:
leniter adpulsus quotiens insibilat Euris,
flexa supinatis fluctuat herba comis.
hinc alia de parte seges flauescit aristis,
pinguis et altricem palmes opacat humum.
piscibus innumeris non deficit unda Garonnae,
et si desit agris fruges, abundat aquis.
sed te quaerebant haec munera tanta, Leonti:
solus defueras qui bona plena dares.
nam quod pulchra domus, quod grata lauacra nitescent,
consolidatorem te cecinere suum,
ut tamen adquirant adhuc fabricanda decorem,
temporibus longis haec tua dona regas.

Überschrift: *Burdegalensi* L, *sense* A B D G, fehlt in F, mit abkürzungen in C M R 2 *plecto* D 5 *loquor* D¹ G 9 *qua* F 18 *fruges* B L; *abundat* G R 21 *nitescent* M

VERGLEICHSTABELLE DER INSCRIFTEN

zu den Dichtischen sammlungen in den „Kleinen Texten“. Vulgärlat. inschriften = Dv, altchristl. inschriften = Dc, pompeian. wandinschriften = Dp

Dv		Dv		Dv		Dv	
3	3	274	17	562	70	1495	114
8	1	275	31	563	129	1507	133
16	50	285	18	565	132	1555	145
19	32	294	28	580	81	Dc	
38	23	301	51	581	84	19	83
45	35	307	30	585	179	48	131
50	4	314	30	586	173	324	130
55	166	317	60	587	88	336	67
60	170	319	21	589	89	352	150
64	118	324	22	594	182	Dp	
73	37	325	79	596	183	110	45
87	5	330	78	610	143	219	134
88	6	340	70	611	94	252	172
92	178	355	77	633	184	263	159
98	49	372	74	655	92	272	87
105	2	396	75	671	177	310	162
109	53	402	167	674	174	386	65
116	55	407	168	677	107	400	100
118	7	408	98	679	103	480	82
119	8	415	161	686	127	509	140
122	68	420	164	707	102	510	86
125	40	430	69	711	108	525	34
126	9	438	169	751	19	594	125
143	10	439	71	759	109	631	151
148	97	444	72	765	121	639	38
166	24	451	73	792	163	695	58
170	27	455	12	795	111	743	52
174	61	464	171	807	112	801	11
175	62	470	44	820	181	803	186
176	63	480	175	850	104	CIL IV	
177	64	483	141	852	105	2410	185
182	48	493	142	861	180	CIL V	
186	46	494	106	909	59	5835	119
190	41	505	154	1009	56	CIL VII	
192	91	508	110	1076	96	181	42
195	47	509	155	1088	120	273	43
203	54	516	156	1095	85	CIL VIII	
204	57	526	157	1100	160	16980	146
209	115	527	176	1104	93	18742	80
212	113	529	158	1129	99	21544	149
216	116	531	123	1135	95	21801	147
217	117	532	135	1137	20	CIL X	
243	13	536	136	1154	25	2170	66
246	14	539	144	1182	39	CIL XII	
248	90	545	138	1211	165	5399	152
250	29	557	137	1275	124	IHC	
251	26	558	139	1372	128	22	153
262	15	560	122	1397	101	328	148
270	16	561	126	1475	33		

TABVLAE IN VSVM SCHOLARVM
EDITAE SVB CVRA IOHANNIS LIETZMANN

4

Prof. Dr. Ernst Diehl:

INSCRIPTIONES LATINAE

XXXIX S., 50 Tafeln in Lichtdruck

Preis: in Leinen gebunden 6 M., in ganz Pergament 12 M.

Diese Sammlung lateinischer Inschriften nach photographischen Reproduktionen beginnt mit den ältesten lateinischen Sprachdenkmälern und endet mit dem Grabstein Papst Nicolaus V. + 1455, versucht also die Gesamtentwicklung der lateinischen Monumentalschrift an typischen Beispielen zu illustrieren. Die Tafeln 1—11 bringen u. a. den sogen. Romulusstein, Dedikationen aus Pisaurum, Delos und Delphi, die Köche von Falerii, den Sarkophag des Scipio Barbatus, das S. C. de Bacchanalibus, Proben der Acta Saecularia und Fasti Praenestini. Die Tafeln 12 bis 24 bieten eine Reihe von Wänden der vatikanischen Galleria lapidaria, auf denen ca. 450 kleinere römische und italienische Inschriften der Republik und 4 ersten Jahrhunderte der Kaiserzeit (Tituli sacri, Ostienses, imperatorum, senatorum et equitum, militum, officialium, negotiatorum artificumque, libertorum, servorum, sepulerales) vereinigt sind. Es folgen auf Tafel 25—31 wiederum grössere Denkmäler: Arvalakten, Triumphbögen, Bronzetafeln der Liguures Baebiani und des collegium salutare Dianae et Antinoi, Proben des severianischen Stadtplanes von Rom u. a. m. Tafeln 32—35 geben die 4 Wände des Lateranumuseums, welche über 120 datierte christliche Inschriften (vom Jahre 71 bis 557) enthalten. Tafeln 36—50 endlich führen ca. 70 durchweg datierte mittelalterliche Inschriften, darunter zahlreiche Grabinschriften und Urkunden von Päpsten auf Stein vor Augen. Der einleitende Text bietet ausser Praefatio, Literaturverzeichnis, ausführlicher Beschreibung der einzelnen Tafeln, Umschrift besonders schwieriger Texte und reichhaltigen Indices (Tabularum conspectus, loci, litterae singulares et compendia, nomina sacra, Notabilia varia), Zinkotypen der Praenestinen Fibel, der Duenosinschrift, sowie zahlreicher Graffiti und Wachstafeln aus Pompei zur Illustration der Cursive.

JENAER HISTORISCHE ARBEITEN

HERAUSGEGEBEN VON

ALEXANDER CARTELLIERI UND WALTHER JUDEICH

HEFT 8

Die Kanones von Sardika aus der Kirchengeschichte erläutert

VON

Dr. E. Heckrodt.

128 Seiten. Preis 3 M.

In dieser Untersuchung wird der Nachweis für die neuerdings mehrfach angefochtene Echtheit dieser überaus wichtigen Kirchenrechtsquelle in der Weise geführt, dass im Einzelnen aufgezeigt wird, wie sich die sardicenischen Kanones in die übrigen kirchenrechtlichen Bestimmungen und die historischen Tatsachen des IV. Jahrhunderts harmonisch einfügen.

KLEINE TEXTE FÜR VORLESUNGEN UND ÜBUNGEN

HERAUSGEGEBEN VON HANS LIETZMANN

- 1 DAS MURATORISCHE FRAGMENT und die monarchianischen prologe zu den evangelien, hrsg. v. H. Lietzmann. 2. Aufl. 16 S. 0.30 M.
- 2 DIE DREI ÄLTESTEN MARTYROLOGIEN, hrsg. v. H. Lietzmann. 2. Aufl. 18 S. 0.40 M.
- 3 APOCRYPHA I: Reste d. Petrus-evangeliums, d. Petrus-apokalypse u. d. Kerygma Petri, hrsg. v. E. Klostermann. 2. Aufl. 16 S. 0.30 M.
- 4 AUSGEWÄHLTE PREDIGTEN 1: Origenes homilie X zum Jeremias, homilie VII zum Lukas, homilie XXI zum Josua hrsg. v. E. Klostermann. 2. Aufl. 25 S. 0,70 M.
- 5 LITURGISCHE TEXTE 1: Zur gesch. d. orientalischen taufe u. messe im 2. u. 4. jahrh., ausgew. v. H. Lietzmann. 2. Aufl. 16 S. 0.30 M.
- 6 DIE DIDACHE hrsg. v. H. Lietzmann. 3. Aufl. 16 S. 0.30 M.
- 7 BABYLONISCH-ASSYRISCHE TEXTE, übers. v. C. Bezold. I. Schöpfung und Sintflut. 2. Aufl. 24 S. 0.40 M. [21 S. 0.40 M.]
- 8 APOCRYPHA II: Evangelien, hrsg. v. E. Klostermann. 2. Aufl.
- 9 PTOLEMAEUS BRIEF AN DIE FLORA hrsg. v. A. Harnack. 2. Aufl. 10 S. 0.30 M.
- 10 DIE HIMMELFAHRT DES MOSE, hrsg. v. C. Clemen. 16 S. 0.30 M.
- 11 APOCRYPHA III: Agrapha, slavische Josephusstücke, Oxyrhynchusfr. 1911 hrsg. v. E. Klostermann. 2. Aufl. 26 S. 0.50 M.
- APOCRYPHA IV: Die apokryphen briefe des Paulus an die Laodiceer und Korinther, hrsg. v. A. Harnack. 2. Aufl. 23 S. 0.60 M.

- 13 AUSGEWÄHLTE PREDIGTEN II: Fünf festpredigten Augustins in ge-
reimter prosa, hrsg. v. H. Lietzmann. 16 S. 0.30 M.
- 14 GRIECHISCHE PAPYRI hrsg. v. H. Lietzmann. 2. Aufl. 32 S. 0.80 M.
- 15/16 DER PROPHET AMOS, Hebräisch und Griechisch, hrsg. v. J. Meis-
hold und H. Lietzmann. 32 S. 1.00 M.
- 17/18 SYMBOLE DER ALTEN KIRCHE, ausgewählt von H. Lietzmann.
2. Aufl. 40 S. 1.— M.
- 19 LITURGISCHE TEXTE II: Ordo missae secundum missale romanum,
hrsg. v. H. Lietzmann. 2. Aufl. 32 S. 0.40 M.
- 20 ANTIKE FLUCHTAFELN hrsg. v. R. Wünsch. 2. Aufl. 31 S. 0.70 M.
- 21 DIE WITTENBERGER U. LEISNIGER KASTENORDNUNG 1522, 1523.
hrsg. v. H. Lietzmann. 24 S. 0.60 M.
- 22/23 JÜDISCH-ARAMÄISCHE PAPYRI AUS ELEPHANTINE sprachlich und
sachlich erklärt v. W. Staerk. 2. Aufl. 38 S. 1.30 M.
- 24/25 LUTHERS geistliche Lieder, hrsg. v. A. Leitzmann. 31 S.
0.60 M.
- 26/28 LATEINISCHE CHRISTLICHE INSCRIFTEN mit einem anhang jüdischer
inschriften, ausgew. u. erkl. v. E. Diehl. 2. Aufl. 86 S. 2.20 M.
- 29/30 RES GESTAE DIVI AVGVSTI, hrsg. u. erkl. v. E. Diehl. 2. Aufl.
40 S. 1.20 M. [15 S. 0.40 M.]
- 31 ZWEI NEUE EVANGELIENFRAGMENTE hrsg. u. erkl. v. H. B. Swete.
- 32 ARAMÄISCHE URKUNDEN z. gesch. d. Judentums im VI u. V jahrh.
vor Chr. sprachl. u. sachl. erkl. v. W. Staerk. 16 S. 0.60 M.
- 33/34 SUPPLEMENTUM LYRICUM (Archilochus Alcaeus Sappho Corinna
Pindar) hrsg. v. E. Diehl. 3. Aufl. 83 S. 2.40 M.
- 35 LITURGISCHE TEXTE III: Die konstantinopolitanische messliturgie vor
dem IX. jahrhundert v. A. Baumstark. 16 S. 0.40 M.
- 36 LITURGISCHE TEXTE IV: Martin Luthers Von ordnung gottesdiensts.
Taufbuchlein, Formula missae et communionis 1523 hrsg. v. H.
Lietzmann. 24 S. 0.60 M.
- 37 LITURGISCHE TEXTE V: Martin Luthers Deutsche Messe 1526 hrsg.
v. H. Lietzmann. 16 S. 0.40 M.
- 38 40 ALT-LATEINISCHE INSCRIFTEN hrsg. v. E. Diehl. 2. Aufl. 92 S.
2.40 M., gbd. 2.80 M.
- 41 43 FASTI CONSULARES IMPERII ROMANI (30 v. Chr. — 565 n. Chr.)
mit Kaiserliste bearb. v. W. Liebenow. 128 S. 3 M., gbd. 3.40 M.
- 44 46 MENANDRI reliquiae nuper repertae hrsg. v. S. Sudhaus. 2. Aufl.
103 S. 2.00 M., gbd. 2.40 M.
- 47 49 LATEINISCHE ALTKIRCHLICHE POESIE ausgewählt v. H. Lietz-
mann. 64 S. 1.50 M.
- 50/51 URKUNDEN ZUR GESCHICHTE DES BAUERNKRIEGES UND DER
WIEDERTÄUFER hrsg. v. H. Böhmer. 36 S. 0.80 M.
- 52/53 FRÜHBYZANTINISCHE KIRCHENPOESIE I: Anonyme hymnen des
V. — VI. jahrhunderts ediert v. Dr. Paul Mars. 32 S. 0.80 M.
- 54 KLEINERE GEISTLICHE GEDICHTE DES XII JAHRHUNDERTS hrsg. v.
A. Leitzmann. 30 S. 0.80 M.
- 55 MEISTER ECKHARTS BUCH D. GÖTTLICHEN TRÖSTUNG U. VON DEM
EDLEN MENSCHEN hrsg. v. Ph. Strauch. 51 S. 1.20 M.
- 56 POMPEIANISCHE WANDINSCRIFTEN hrsg. v. E. Diehl. 60 S. 1.80 M.
- 57 ALTITALISCHE INSCRIFTEN hrsg. v. H. Jacobsohn. 32 S. 0.80 M.
- 58 ALTJÜDISCHE LITURG. GEBETE hrsg. v. W. Staerk. 32 S. 1.00 M.
- 59 DER MISNATRAKTAT BERAKHOth IN VOKALISIERTEM TEXT herausg.
v. W. Staerk. 16 S. 0.60 M.

- 60 EDWARD YOUNGS GEDANKEN ÜBER DIE ORIGINALWERKE übersetzt von H. E. v. Teubner hrsg. v. K. Jahn. 46 S. 1.20 M.
- 61 LITURGISCHE TEXTE VI: Die Klement. liturgie a. d. Const. apost. VIII mit anhängen hrsg. v. H. Lietzmann. 32 S. 0.80 M.
- 62 VULGÄRLATEIN. INSCRIFTEN hrsg. v. E. Diehl. 180 S. 4.50 M., gbd. 5 M.
- 63 GOETHE'S ERSTE WEIMARER GEDICHTSAMMLUNG mit varianten hrsg. v. A. Leitzmann. 35 S. 0.80 M., gbd. 1.20 M.
- 64 DIE ODEN SALOMOS aus dem syrischen übersetzt mit anmerkungen. von A. Ungrad und W. Staerk. 40 S. 0.80 M.
- 65 AUS DER ANTIKEN SCHULE. Griechische texte auf papyrus holztafeln ostraka ausgew. u. erklärt v. E. Ziebarth. 2. Aufl. 33 S. 0.80 M.
- 66 ARISTOPHANES Frösche mit ausgewählten antiken scholien herausgeg. v. W. Süss. 90 S. 2 M., geb. 2.40 M.
- 67 DIETRICH SCHERNBERGS Spiel von Frau Jutten hrsg. v. E. Schröder. 56 S. 1.20 M.
- 68 LATEINISCHE SACRALINSCRIFTEN ausg. v. F. Richter. 45 S. 0.90 M.
- 69 POETARVM VETERVM ROMANORVM reliquiae selegit E. Diehl. 165 S. 2.50 M., geb. 3.— M.
- 70 LITURGISCHE TEXTE VII: Die Preussische Agende im auszug hrsg. v. H. Lietzmann. 42 S. 0.80 M., geb. 1.— M.
- 71 CICERO PRO MILONE mit dem commentar des ASCONIVS und den SCHOLIA ROBIENSIA hrsg. v. P. Wessner. 1.60 M., geb. 2.— M.
- 72 DIE VITAE VERGILIANAE hrsg. v. E. Diehl. 60 S. 1.50 M.
- 73 DIE QUELLEN VON SCHILLERS UND GOETHE'S BALLADEN zusammengestellt v. A. Leitzmann. 51 S. 3 Abb. 1.20 M., geb. 1.50 M.
- 74 ANDREAS KARLSTADT VON ABTUHUNG DER BILDER und das keybedtler vñder den christen seyn sollen 1522 und die Wittenberger beutelordnung hrsg. v. H. Lietzmann. 32 S. 0.80 M.
- 75 LITURGISCHE TEXTE VIII: Die Sächsische Agende im auszug hrsg. v. H. Lietzmann. 36 S. 0.80 M., geb. 1.— M.
- 76 AUSWAHL AUS ABRAHAM A S. CLARA hrsg. v. K. Bertsche. 47 S. 1.— M.
- 77 HIPPOCRATIS de aere aquis locis mit der alten lateinischen übersetzung hrsg. v. G. Gundermann. 50 S. 1.20 M.
- 78 RABBINISCHE WUNDERGESCHICHTEN des neutestamentlichen zeitalters in vokal. text mit anmerkungen v. P. Fiebig. 28 S. 1.— M.
- 79 ANTIKE WUNDERGESCHICHTEN zum studium der wunder des Neuen Testaments zusammengestellt v. P. Fiebig. 27 S. 0.80 M.
- 80 VERGIL AENEIS II mit dem commentar des Servius herausgeg. von E. Diehl. 131 S. 2.— M., geb. 2.50 M. [geb. 1.80 M.
- 81 ANTI-XENIEN in auswahl hrsg. v. W. Stammler. 68 S. 1.40 M.
- 82 APOLLONIUS DYSCOLUS De pronomiñibus pars generalis edidit Dr. Paulus Maas. 44 S. 1.— M.
- 83 ORIGENES, EUSTATHIUS v. ANTIOCHIEN, GREGOR v. NYSSA über die Hexe von Endor hrsg. v. Erich Klostermann. 70 S. 1.60 M.
- 84 AUS EINEM GRIECHISCHEN ZAUBERPAPYRUS herausgeg. und erklärt von Richard Wünsch. 31 S. 0.70 M.
- 85 DIE GELTENDEN PAPSTWAHLGESETZE hrsg. v. F. Giese. 56 S. 1.20 M.
- 86 ALTE EINBLATTD RUCKE hrsg. v. Otto Clemen. 77 S. 1.50 M.
- 87 UNTERRICHT DER VISITATOREN an die pfarrherrn im kurfürstentum zu Sachsen hrsg. v. H. Lietzmann. 48 S. 1.— M.

- 15 GRIECHISCHE INSCRIFTEN ZUR GRIECHISCHEN STAATENKUNDE ausgewählt v. F. Bleckmann. 79 S. 2.— M.
- 16 DIE QUELLEN ZU HEINRICH VON KLEISTS MICHAEL KOHLHAAS. Hrsg. von Rudolf Schlösser. 14 S. 0.35 M.
- 17 MEISTER ECKHART: Reden der Unterscheidung, hrsg. v. E. Diederichs. 45 S. 1.— M.
- 18 ORATORUM ET RHETORUM GRAECORUM nova fragmenta ed. K. Jander
- 19 TEXTE ZU DEM STREITE ZWISCHEN GLAUBEN UND WISSEN IM ISLAM, dargestellt von M. Horten. 43 S. 1.20 M.
- 20 HIPPOKRATES ÜBER AUFGABEN UND PFLICHTEN DES ARZTES in einer Anzahl auserlesener Stellen aus dem Corpus Hippocraticum hrsg. v. Th. Meyer-Steinig u. W. Schonack. 0.80 M.
- 21 HISTORISCHE GRIECHISCHE INSCRIFTEN bis auf Alexander d. Grossen ausgewählt u. erklärt v. E. Nachmanson. 60 S. 1.75 M.
- 22 URKUNDEN ZUR ENTSTEHUNGSGESCHICHTE DES DONATISMUS hrsg. v. Hans von Soden. 56 S. 1.40 M.
- 23 HUGO VON ST. VICTOR SOLILOQUIUM DE ARRHA ANIMAE UND DE VANITATE MUNDI hrsg. v. K. Müller. 51 S. 1.30 M.
- 24 DEUTSCHE LYRIK DES SIEBZEHNTEN JAHRHUNDERTS in Auswahl hrsg. v. P. Merker. 53 S. 1.40 M.
- 25 LITURGISCHE TEXTE IX: Die Hannoversche Agende im auszug hrsg. v. J. Meyer. 30 S. 0.75 M.
- 26 ANTIKE JESUS-ZEUGNISSE vorgel. v. J. B. Aufhauser. 51 S. 1.30 M.
- 27 AUSGEWÄHLTE PREDIGTEN JOHANN TAULERS hrsg. v. L. Naumann. 62 S. 1.50 M.
- 28 BÜRGER'S GEDICHT DIE NACHTFEIER DER VENUS hrsggeg. v. W. Stammler. 56 S. 1.50 M.
- 29 TEXTE ZUR GESCHICHTE DES MONTANISMUS hrsg. v. D. N. Bonwetsch. 32 S. 0.80 M.
- 30 DER TOSEPHATRAKTAT ROŠ HAŠŠANA hrsg. v. Lic. Paul Fiebig. 16 S. 0.50 M. [59 S. 1.50 M.]
- 31 DIE LINDISCHE TEMPELCHRONIK neu bearb. v. Chr. Blinkenberg.
- 32 DIE RÖMISCHEN KRÖNUNGSEIDE DER DEUTSCHEN KAISER von H. Günter. 51 S. 1.20 M. [Olivieri. 28 S. 1.— M.]
- 33 LAMELLAE AVEAE ORPHICAE edidit commentario instruxit Alex.
- 34 P. VERGILI MARONIS BVCOLICA cum auctoribus et imitatoribus in usum scholarum edidit C. Hosius. 64 S. 1.— M., geb. 1.50 M.
- 35 NOVAE COMOEDIAE FRAGMENTA in papyris reperta exceptus Menandreis edidit O. Schroeder. 77 S. 2.— M.
- 36 TÜRKISCHE NACHRICHTEN für Uebungen in Türkischen in der Originalschrift von Arthur Unghad. 39 S. 1.60 M.
- 37 VITAE HOMERI ET HESIODI in usum scholarum edidit Vdalricvs de Wilamowitz-Moellendorff. 58 S. 1.60 M. [35 S. 1.20 M.]
- 38 CRATIPPI Hellenicorum fragmenta Oxyrhynchia ed. J. H. Lipsius.
- 39 MUHAMMEDANISCHE GLAUBENSLEHRE. Die Katechismen des Fudali und des Sanussi übers. u. erl. von Max Horten. 57 S. 1.40 M.
- 40 TÜRKISCHE VOLKSTÜMLICHE UND VOLKSPÖESIE zusammengestellt u. m. Anmerkungen vers. von Dr. Karl Lokotsch. 23 S. 1 M.
- 41 LITURGISCHE TEXTE X: Einführung in das römische Brevier v. H. Lietzmann. 1917. 48 S. 1.50 M.
- 42 MARTIN LUTHERS 95 Thesen nebst dem Sermon von Ablass Gnade 1517. 34 S. 0.30 M.

- 88 BUGENHAGENS BRAUNSCHWEIGER KIRCHENORDNUNG hrsg. von H. Lietzmann. 152 S. 2.40 M.
- 89 EURIPIDES MEDEA mit scholien herausg. von Ernst Diehl. 116 S.
- 90 DIE QUELLEN VON SCHILLERS WILHELM TELL zusammengestellt v. Albert Leitzmann. 47 S. 1.20 M., geb. 1.50 M.
- 91 SCHOLASTISCHE TEXTE I: Zum Gottesbeweis d. Thomas v. Aquin zusammengestellt v. E. Krebs. 64 S. 1.50 M.
- 92 MITTELHOCHDEUTSCHE NOVELLEN I: Die heidin hrsg. v. L. Pfannmüller. 51 S. 1.20 M.
- 93 SCHILLERS ANTHOLOGIE-GEDICHTE kritisch hrsg. v. W. Stammer. 71 S. 1.50 M., geb. 1.80 M.
- 94 ALTE UND NEUE ARAMÄISCHE PAPYRI übersetzt und erklärt von W. Staerk. 73 S. 2.— M.
- 95 MITTELHOCHDEUTSCHE NOVELLEN II: Rittertreue. Schlegel hrsg. v. L. Pfannmüller. 63 S. 1.50 M.
- 96 DER FRANCKFORTER („eyn deutsch theologia“) hrsg. v. W. Uhl. 64 S. 1.60 M.
- 97 DIODORS RÖMISCHE ANNALEN bis 302 a. Chr. samt dem Ineditum Vaticanum hrsg. v. A. B. Drachmann. 72 S. 1.80 M.
- 98 MUSAIOS, HERO U. LEANDROS m. ausgew. varianten u. scholien hrsg. v. A. Ludwich. 54 S. 1.50 M.
- 99 AUTHENTISCHE BERICHTE über Luthers letzte lebensstunden herausgegeben von Dr. J. Strieder. 42 S. 1.20 M.
- 100 GOETHES RÖMISCHE ELEGIEN nach der ältesten reinschrift hrsg. v. A. Leitzmann. 56 S. Brosch. 1.30 M., geb. 1.70 M.
- 101 FRÜHNEUHOCHDEUTSCHES GLOSSAR von Alfred Götze. VIII u. 136 S. 3.40 M., geb. 3.80 M.
- 102 DIE GENERALSYNODAL-ORDNUNG hrsg. v. A. Uckeley. 20 S. 0.50 M.
- 103 DIE KIRCHENGEMEINDE- UND SYNODALORDNUNG f. d. provinzen Preußen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien u. Sachsen hrsg. v. A. Uckeley. 36 S. 0.90 M.
- 104 DIE RHEINISCH-WESTFÄL. KIRCHENORDNUNG hrsg. v. A. Uckeley. 64 S. 1.50 M.
- 105 MYSTISCHE TEXTE AUS DEM ISLAM. Drei gedichte des Arabi 1240. Aus d. Arab. übers. u. erläutert v. M. Horten. 18 S. 0.50 M.
- 106 DAS NIEDERDEUTSCHE NEUE TESTAMENT nach Emsers übersetzung Rostock 1530 hrsg. v. E. Weissbrodt. 32 S. 0.80 M.
- 107 HERDERS SHAKESPEARE-AUFSATZ in dreifacher gestalt mit anm. hrsg. v. F. Zinkernagel. 41 S. 1.— M.
- 108 KONSTANTINS KREUZVISION in ausgew. texten vorgelegt v. J. B. Aufhauser. 26 S. 0.60 M.
- 109 LUTHERS KLEINER KATECHISMUS, der deutsche text in seiner geschichtlichen entwicklung v. J. Meyer. 32 S. 0.80 M.
- 110 HISTORISCHE ATTISCHE INSCRIFTEN ausgewählt u. erklärt von E. Nachmanson. 82 S. 2.20 M.
- 111 AUSGEWÄHLTE ILIASSCHOLIEN hrsg. v. W. Deecke. 88 S. 2.40 M.
- 82 SUPPLEMENTUM EURIPIDEUM hrsg. v. H. v. Arnim. (die neuen Euripidesfunde) 80 S. 2.— M.
- 85 SUPPLEMENTVM SOPHOCLEVM hrsg. v. E. Diehl. (Indagatores Eurypylus), 33 S. 0.90 M.
- 87 DIE VERFASSUNG DES DEUTSCHEN REICHES vom Jahre 1849 hrsg. v. L. Bergsträsser. 104 S. 2.20 M.

8/13/73

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PA
2625
S56
1918

Slotty, Friedrich
Vulgärlateinisches
Übungsbuch

